

Kouluterveyskysely 2011

Kärsämäen kuntaraportti

Anni Lommi, Pauliina Luopa, Riikka Puusniekka, Suvi Vilkki,
Jukka Jokela, Topi Kinnunen, Essi Laukkarinen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

PL 30
00271 Helsinki
Telephone: 020 610 6000

www.thl.fi

SISÄLLYS

JOHDANTO	7
KUNTARAPORTOINNIN UUDISTUS	7
Kouluterveyskyselyn indikaattorit ja kysymyskohtaiset taulukot	8
Indikaattorikuvioiden tulkitseminen kuntaraportissa	9
AINEISTOT	11
PERUSKOULUN 8. JA 9. LUOKKIEN OPPILAIEN TULOKSET	12
Elinolot	12
Kouluolot	14
Koettu terveys	16
Terveystottumukset.....	18
Kokemus oppilashuollon tuesta	20
LUKION 1. JA 2. VUODEN OPISKELIJOIDEN TULOKSET	22
Elinolot	22
Kouluolot	24
Koettu terveys	26
Terveystottumukset.....	28
Kokemus opiskelijahuollon tuesta.....	30
ILON- JA HUOLENAIHEET	32
Ilon- ja huolenaiheet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailta.....	32
Ilon- ja huolenaiheet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla	33
POHDINTA	34
Opiskelukyvyyteen vaikuttavia tekijöitä.....	34
Opiskelukyvyyden tukeminen kouluissa ja oppilaitoksissa	39
Kouluterveyskysely hyvinvointijohtamisen tukena kunnissa.....	41
Vinkkejä tulosten käsittelyyn kouluissa ja oppilaitoksissa	43
Kouluterveyslähettiläät tukevat paikallista hyvinvointia	44
LIITTEET	
Liite 1. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden muodostaminen vuonna 2011.	45
Liite 2. Kouluterveyskyselyyn vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat kouluittain luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2003–2011.	53
Liite 3. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista ja vastaajien lukumäärä vuosina 2003–2011.....	54
Liite 4. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan ja luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista sekä vastaajien lukumäärä vuonna 2011.	55
Liite 5. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja vastaajien lukumäärä vuosina 2003–2011.....	56
Liite 6. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista sekä vastaajien lukumäärä vuonna 2011.	57

Taulukot

Taulukko 1. Kouluterveyskyselyyn vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2003–2011.	11
Taulukko 2. Kouluterveyskyselyyn vastanneet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat opiskeluvuoden ja sukupuolen mukaan vuosina 2003–2011.	11
Taulukko 3. Muutokset elinoloissa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011.	12
Taulukko 4. Erot elinoloissa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.	12
Taulukko 5. Muutokset kouluoloissa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011.	14
Taulukko 6. Erot kouluoloissa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.	14
Taulukko 7. Muutokset koetussa terveydessä peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011.	16
Taulukko 8. Erot koetussa terveydessä sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.	16
Taulukko 9. Muutokset terveystottumuksissa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011.	18
Taulukko 10. Erot terveystottumuksissa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.	18
Taulukko 11. Muutokset oppilashuollon tuen kokemisessa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011.	20
Taulukko 12. Erot oppilashuollon tuen kokemisessa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.	20
Taulukko 13. Muutokset elinoloissa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011.	22
Taulukko 14. Erot elinoloissa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.	22
Taulukko 15. Muutokset kouluoloissa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011.	24
Taulukko 16. Erot kouluoloissa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.	24
Taulukko 17. Muutokset koetussa terveydessä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011.	26
Taulukko 18. Erot koetussa terveydessä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.	26
Taulukko 19. Muutokset terveystottumuksissa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011.	28
Taulukko 20. Erot terveystottumuksissa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.	28
Taulukko 21. Muutokset opiskelijahuollon tuen kokemisessa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011.	30
Taulukko 22. Erot opiskelijahuollon tuen kokemisessa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.	30

Kuviot

Kuvio 1. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.	13
Kuvio 2. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.	13
Kuvio 3. Kouluoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.	15
Kuvio 4. Kouluoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.	15
Kuvio 5. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.	17
Kuvio 6. Terveysindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.	17
Kuvio 7. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.	19
Kuvio 8. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.	19
Kuvio 9. Oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.	21
Kuvio 10. Oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.	21
Kuvio 11. Elinoloindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.	23
Kuvio 12. Elinoloindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.	23
Kuvio 13. Kouluoloindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.	25
Kuvio 14. Kouluoloindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.	25
Kuvio 15. Terveysindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.	27
Kuvio 16. Terveysindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.	27
Kuvio 17. Terveystottumusindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.	29
Kuvio 18. Terveystottumusindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.	29
Kuvio 19. Opiskelijahuoltoindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.	31
Kuvio 20. Opiskelijahuoltoindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.	31

JOHDANTO

Kouluterveyskysely 2011 toteutettiin maaliskuussa Lounais-Suomen, Länsi- ja Sisä-Suomen ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastojen toimialueilla sekä Ahvenanmaalla. Kyselyyn vastasi yhteensä 88 969 nuorta: 46 997 peruskoulun yläluokkalaista, 21 237 lukiolaista ja 20 735 ammattiin opiskelevaa. Kysely tuottaa runsaasti tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, koetusta terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Uudistetun kyselylomakkeen myötä tietoa on saatavilla nyt myös kiusaamisen muodoista, seksuaalisesta häirinnästä ja netin parissa vietetystä ajasta. Tärkeimmät tiedot kyselystä ja kyselylomakkeet ovat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) www-sivuilla¹.

Tiedot kerätään valtakunnallisesti vertailukelpoisella menetelmällä samoissa kunnissa joka toinen vuosi. Kyselyyn vastaavat peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Ammatillisissa oppilaitoksissa kyselyyn osallistuvat nuorten opetussuunnitelmaperusteiseen ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat.

Kouluterveyskyselyn aloittamisesta on kulunut tänä vuonna 16 vuotta. Monissa kunnissa on nyt saatavilla seurantatietoa peruskoululaisista 14 vuoden ja lukiolaisista 10 vuoden ajalta. Ammattiin opiskelevien hyvinvoinnin kehityksestä saadaan tietoa ensimmäistä kertaa.

Kouluterveyskyselyn kunta- ja koulukohtaiset tulokset lähetetään tulokset tilanneille kunnille. Kunta-kohtaisen raportoinnin lisäksi tuloksia esitellään valtakunnallisesti ja alueellisesti tutkimusraporteissa, THL:n www-sivuilla, vuosittain järjestettävillä Kouluterveyspäivillä ja alueellisissa seminaareissa. Lisäksi keskeisiä kunta-, seutukunta- ja maakuntakohtaisia tuloksia voi tarkastella THL:n ylläpitämässä tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANetissä².

Tässä kuntaraportissa esitellään peruskoulun yläluokkalaisten ja lukiolaisten tulokset. Ammattiin opiskelevien tulokset raportoidaan erillisessä raportissa niissä kunnissa, joissa on ammatillisia oppilaitoksia. Kunnan tulokset kuvataan keskeisten indikaattoreiden kautta ja tärkeimmät tulokset tiivistetään ilon- ja huolenaiheiksi. Lopuksi pohditaan ajankohtaisia lainsäädännön uudistuksia, nuorten opiskelukykyn vaikuttavia asioita sekä kyselyn tulosten hyödyntämistä.

KUNTARAPORTOINNIN UUDISTUS

Kouluterveyskyselyn raportointia on uudistettu monin eri tavoin. Kuntaraportin tulosten raportointitapaa on selkeytetty ja kunnille tehdään raportin oheen kaksi uutta indikaattorikoostetta. Toinen koosteista on suunnattu oppilas- ja opiskelijahuollolle ja toinen kunnan poliittisille päättäjille. Koosteet kehitettiin yhteistyössä kuntien ja koulujen kanssa. Koosteiden avulla halutaan palvella aiempaa paremmin oppilas- ja opiskelijahuollon työtä sekä kunnallista päätöksentekoa. Niitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lastensuojelusuunnitelman tai hyvinvointikertomuksen laadinnassa.

Vuonna 2011 kunta- ja koulukohtaiset tulokset sisältävät:

- 1) *Kuntaraportin: Peruskoululaisten ja lukiolaisten tulokset ovat omassa raportissa ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tulokset omassa erillisessä raportissa.*
- 2) *Koulukohtaiset indikaattorikuviot jokaisesta kunnassa sijaitsevasta koulusta.*
- 3) *Kaikkien kysymysten kunta- ja koulukohtaiset jakaumataulukot.*
- 4) *Kuntakohtaisen indikaattorikoosteen kunnallisen päätöksenteon tueksi.*
- 5) *Kuntakohtaisen ja koulukohtaisen indikaattorikoosteen oppilas- ja opiskelijahuollon tueksi.*

Edellä mainittu materiaali lähetetään THL:sta kunnan yhdyshenkilölle, jonka toivotaan välittävän tietoa eteenpäin mm. oppilaitoksiin, kunnan päättäjille sekä kunnan eri hallinnonaloille, kuten sosiaali- ja terveystoimeen sekä opetus- tai sivistystoimeen.

¹ Kouluterveyskyselyn internet-sivu on www.thl.fi/kouluterveyskysely.

² SOTKANetin internet-sivu on www.sotkanet.fi.

Kouluterveyskyselyn indikaattorit ja kysymyskohtaiset taulukot

Kuntaraportissa nuorten hyvinvointia kuvataan 42 indikaattorilla, jotka on jaettu viiteen ryhmään: elinolot, kouluolot, koettu terveys, terveystottumukset ja kokemus oppilas- ja opiskelijahuollon tuesta. Osa indikaattoreista perustuu kyselyn yksittäisiin kysymyksiin ja osa on muodostettu useasta kysymyksestä. Indikaattorien muodostaminen kuvataan yksityiskohtaisesti liitteessä 1.

Jokaisesta indikaattoriryhmästä esitetään kaksi pylväskuviota. Ensimmäisessä kuviossa esitetään kunnassa vuosina 2003–2011 tapahtunut kehitys. Jos kunta on osallistunut kyselyyn ennen vuotta 2003, on aiempien vuosien pylväät jätetty pois. Pylväiden määrä on rajattu korkeintaan viiteen osallistumisvuoteen kuvioden luettavuuden takia. Pylväitä voi olla vähemmän kuin viisi myös, jos indikaattorin kuvaamaa asiaa ei ole kysytty joka vuosi.

Toisessa kuviossa esitetään vuoden 2011 tulokset kunnasta sukupuolen mukaan sekä vertailutulokset maakunnasta ja koko aineistosta (eli Lounais-Suomesta, Länsi- ja Sisä-Suomesta, Pohjois-Suomesta sekä Ahvenanmaalta yhteensä). Kuntaa ja koko aineistoa koskevien pylväiden päähän on merkitty näkyviin myös prosenttiosuus. Sukupuolen mukaiset tulokset esitetään kuitenkin vain, jos kunnassa on vastannut vähintään 30 poikaa ja tyttöä. Kuvioden alatunnisteissa kerrotaan, mitä luokka-asteita tai opiskeluvuosia tulokset koskevat. Vastanneiden lukumäärät ilmoitetaan kuvioden selitteessä sulkeiden sisällä. Kuvioden perustana olevat prosenttiluvut esitetään myös liitetaulukkoina raportin lopussa.

Kunnat saavat vastaavanlaiset indikaattorikuviot myös kunnan jokaisesta koulusta. Peruskoulujen ja lukioiden tuloksissa vertailutietoina ovat kunta ja maakunta.

Kunnan poliittisia päätöksentekijöitä varten kuntaraportin indikaattoreista on valittu tiivis kymmenen keskeisen kuntakohtaisen indikaattorin kooste. Näistä indikaattoreista tehdään kaksi kuviota vastaavanlaisesti kuin edellä kuvaillut kuntaraportin kuviot.

Oppilas- ja opiskelijahuollon käyttöön on valittu 88 indikaattoria. Indikaattorit esitetään sekä kunta- että koulukohtaisesti. Nämä indikaattorit on jaettu 11 ryhmään: fyysiset työolot, työilmapiiri ja osallisuus, koulutyön kuormittavuus, kouluruokailu, kiusaaminen ja häirintä, sosiaaliset suhteet, tupakointi, terveystottumukset, koettu terveys ja kokemus oppilas- ja opiskelijahuollon tuesta. Yhteen ryhmään on valittu tiettyjen kysymysten myönteistä päätä esittäviä indikaattoreita. Myös tähän koosteeseen tehdään jokaisesta indikaattoriryhmästä kaksi kuviota: muutoskuvio ja vertailukuvio.

Indikaattorikuvioden lisäksi kunta saa *jakaumataulukot kaikista kysymyksistä* vuodelta 2011. Ne esitetään sukupuolen mukaan sekä koko kunnan tasolla. Samassa taulukossa esitetään vertailun mahdollistamiseksi vastaavat tiedot maakunnasta ja vuoden 2011 koko aineistosta. Vastaavanlaiset taulukot esitetään myös kunnan jokaisesta peruskoulusta tai lukiosta. Niitä verrataan kuntaan ja maakuntaan.

VAKIOINTI: Vertailukelpoisuuden lisäämiseksi Kouluterveyskyselyn tulokset vakioidaan sukupuolen ja luokka-asteen/opiskeluvuoden suhteen. Vakiointi tarkoittaa sitä, että jokaisessa sukupuolen ja luokka-asteen/opiskeluvuoden mukaisessa osajoukossa oletetaan olevan yhtä paljon vastaajia. Tällöin esimerkiksi tyttöjen ja poikien osuudessa tapahtuneet muutokset eri vuosien välillä eivät vaikuta tuloksiin. Kunnan tilannetta koskeva prosenttiluku on saatu laskemalla keskiarvo neljän osajoukon (esim. 8. luokan pojat, 8. luokan tytöt, 9. luokan pojat ja 9. luokan tytöt) prosenttiosuuksista. Jos jossain sukupuolen ja luokka-asteen/opiskeluvuoden mukaisessa osajoukossa on alle viisi vastannutta, tulokset ovat vakioimattomia.

TIETOSUOJA: Tietosuojan turvaamiseksi tuloksia ei toimiteta lainkaan kunta- tai koulukohtaisesti, jos kunnassa tai koulussa on alle viisi vastaajaa. Vastaavasti jos jossain sukupuolen ja luokka-asteen/opiskeluvuoden mukaisessa osajoukossa on alle viisi vastannutta, sukupuoliryhmittäisiä tuloksia ei toimiteta.

Indikaattorikuvioiden tulkitseminen kuntaraportissa

Kuntaraportissa indikaattorikuvioiden tulokset kerrotaan tiivistetysti kahdessa kuviota edeltävällä sivulla olevassa taulukossa. Luettavuuden lisäämiseksi indikaattoreiden nimiä on taulukoissa yksinkertaistettu ja osa niistä on esitetty käännteisenä verrattuna indikaattorikuvioihin.

Ensimmäisessä taulukossa esitetään nuorten hyvinvoinnissa tapahtuneet muutokset kunnassa. Ensin raportoidaan muutoksesta verrattuna edelliseen kyselyvuoteen. Tämän jälkeen verrataan vuoden 2011 tilannetta kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin. Mikäli tarkasteltava ilmiö on yleistynyt tai vähentynyt usean vuoden ajan, siitä kerrotaan viimeisessä sarakkeessa.

Toisessa taulukossa käsitellään vain vuoden 2011 tuloksia. Ensin raportoidaan poikien ja tyttöjen väliset erot. Seuraavaksi verrataan kunnan tulosta maakuntaan ja lopuksi vuoden 2011 koko aineistoon. Sukupuolten välinen vertailu tehdään kuitenkin vain, jos kunnassa on vastannut vähintään 30 poikaa ja tyttöä.

Taulukoihin on poimittu vain merkittävimmät muutokset ja erot. Niille on määritelty aineiston koosta riippuvat kriteerit. Esimerkiksi suurimmissa kunnissa (vähintään 700 vastaajaa) jo kahden prosenttiyksikön muutos verrattuna edelliseen kyselyvuoteen on merkittävä, kun pienissä kunnissa (30–69 vastaajaa) merkittäväksi on tulkittu vähintään kymmenen prosenttiyksikön muutos. Seuraavassa esitellään kriteerit, joita käytetään, kun verrataan vuoden 2011 tulosta edelliseen kyselyvuoteen:

Vastaajien lukumäärä	Muutos verrattuna edelliseen kyselyvuoteen
alle 30 vastaajaa:	ei raportoida
30–69 vastaajaa:	vähintään 10 %-yksikköä
70–99 vastaajaa:	vähintään 6 %-yksikköä
100–299 vastaajaa:	vähintään 4 %-yksikköä
300–699 vastaajaa:	vähintään 3 %-yksikköä
700 vastaajaa tai enemmän:	vähintään 2 %-yksikköä

Verrattaessa vuotta 2011 kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin kriteerit ovat prosenttiyksikköä suuremmat kuin edellä esitetyt. Pidemmän aikavälin muutosta raportoitaessa vaaditaan tietynsuuruinen keskimääräinen muutos vuosien välillä. Myös tämän muutoksen suuruus riippuu aineiston koosta. Pienessä kunnassa keskimääräisen muutoksen täytyy olla vähintään 7 prosenttiyksikköä, kun suurimmissa kunnissa riittää 1,5 prosenttiyksikön keskimääräinen muutos. Lisäksi suurissa kunnissa muutoksen yksittäisten kyselyvuosien välillä täytyy olla vähintään yksi prosenttiyksikköä ja pienemmissä kunnissa vähintään kaksi prosenttiyksikköä. Kun verrataan kuntaa maakuntaan ja koko aineistoon, käytetään samoja kriteerejä kuin vertailussa edelliseen kyselyvuoteen.

Myös sukupuolten välisissä vertailuissa on määritelty erisuuruiset kriteerit eri vastaajamäärille. Vertailu tehdään pienemmän sukupuolittaisen vastaajamäärän mukaan. Esimerkiksi jos poikia tai tyttöjä on 30–49, otetaan huomioon vähintään 12 prosenttiyksikön ero sukupuolten välillä. Jos poikien ja tyttöjen vastaajamäärä on 350 tai enemmän, sukupuolten välisen eron täytyy olla vähintään viisi prosenttiyksikköä. Seuraavassa kerrotaan kaikki sukupuolten välisissä vertailuissa käytetyt kriteerit:

Vastaajien lukumäärä	Sukupuolten välinen ero
alle 30 poikaa tai tyttöä:	ei raportoida
30–49 poikaa tai tyttöä:	vähintään 12 %-yksikköä
50–149 poikaa tai tyttöä:	vähintään 8 %-yksikköä
150–349 poikaa tai tyttöä:	vähintään 6 %-yksikköä
350 poikaa tai tyttöä tai enemmän:	vähintään 5 %-yksikköä

Niiden indikaattoreiden osalta, joiden prosenttiosuus on korkeintaan kymmenen prosenttia, huomioidaan hieman edellä kuvattua pienemmät muutokset ja erot. Tällaiset indikaattorit on taulukoissa merkitty tähdellä.

Edellä kuvattuja kriteereitä suositellaan käytettäväksi myös tulkittaessa koulukohtaisia indikaattoreita. Mikäli koulussa on alle 30 vastaajaa, muutokset tuloksissa voivat suurelta osin johtua satunnaisesta vaihtelusta.

AINEISTOT

Kouluterveyskyselyssä aineistonkeruu toteutetaan luokkakyselyinä. Kyselylomakkeet toimitetaan suoraan kirjapainosta rehtorille tai muulle koulun nimeämälle yhdyshenkilölle, joka hoitaa käytännön järjestelyt koulussa. Kysely tehdään yhden oppitunnin aikana opettajan ohjaamana. Vastajat palauttavat opettajalle nimettömät lomakkeet, jotka opettaja sulkee tunnin lopussa luokkakokoiseen kirjepussiin oppilaiden nähden. Luokkien kirjepussit lähetetään kouluista yhtenä pakettina tutkimusryhmälle tallennusta varten.

Raportissa käytetään Kouluterveyskyselyn aineistoa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista. Kuvioiden luettavuuden vuoksi mukaan on otettu korkeintaan viisi kyselyvuotta. Jos kunta on osallistunut kyselyyn joka kerta, aineisto on vuosilta 2003–2011. Aineisto kuvataan taulukoissa 1 ja 2 luokka-asteen tai opiskeluvuoden ja sukupuolen mukaan koko kunnassa. Kouluittain aineisto kuvataan liitteessä 2.

Huom! Koska lukiossa vastasi alle 30 poikaa ja tyttöä vuonna 2011, sukupuolen mukaisia tuloksia ei esitetä.

Huom! Koska lukiossa on alle viisi vastaajaa jossain opiskeluvuoden ja sukupuolen mukaisessa osajoukossa, kunnan prosenttiosuudet ovat vakioimattomia.

Taulukko 1. Kouluterveyskyselyyn vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2003–2011.

Peruskoulun oppilasmäärät luokan ja sukupuolen mukaan

Kärsämäki		Peruskoulun 8. luokka		Peruskoulun 9. luokka		Poika	Tyttö	Yhteensä
		Poika	Tyttö	Poika	Tyttö			
Peruskoulut yhteensä	2003	21	25	28	26	49	51	100
	2005	21	20	28	20	49	40	89
	2007	27	24	22	18	49	42	91
	2009	22	30	30	18	52	48	100
	2011	19	10	16	24	35	34	69

Taulukko 2. Kouluterveyskyselyyn vastanneet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat opiskeluvuoden ja sukupuolen mukaan vuosina 2003–2011.

Lukion opiskelijamäärät luokan ja sukupuolen mukaan

Kärsämäki		Lukion 1. vuosi		Lukion 2. vuosi		Poika	Tyttö	Yhteensä
		Poika	Tyttö	Poika	Tyttö			
Lukiot yhteensä	2003	7	17	4	12	11	29	40
	2005	3	11	8	12	11	23	34
	2007	3	19	9	15	12	34	46
	2009	6	21	10	8	16	29	45
	2011	8	11	6	9	14	20	34

PERUSKOULUN 8. JA 9. LUOKKIEN OPPILAIEN TULOKSET

Elinolot

Taulukko 3. Muutokset elinoloissa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

ELINOLOT	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Vanhempien tupakointi			
Vanhempien työttömyys	vähentyi		
Vanhempien tietoisuus viikonloppuiltojen viettoaikasta	vähentyi		
Keskusteluaikeudet vanhempien kanssa			
Perheen yhteinen ateriointi iltaisin			
*Läheiset ystävyssuhteet			
Läheisen alkoholin käytön aiheuttamat ongelmat			
Fyysisen uhan kokeminen			
Seksuaalisen väkivallan kokeminen			
Toistuva rikkeiden tekeminen			vleistyminen vuodesta 2007

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 4. Erot elinoloissa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole.

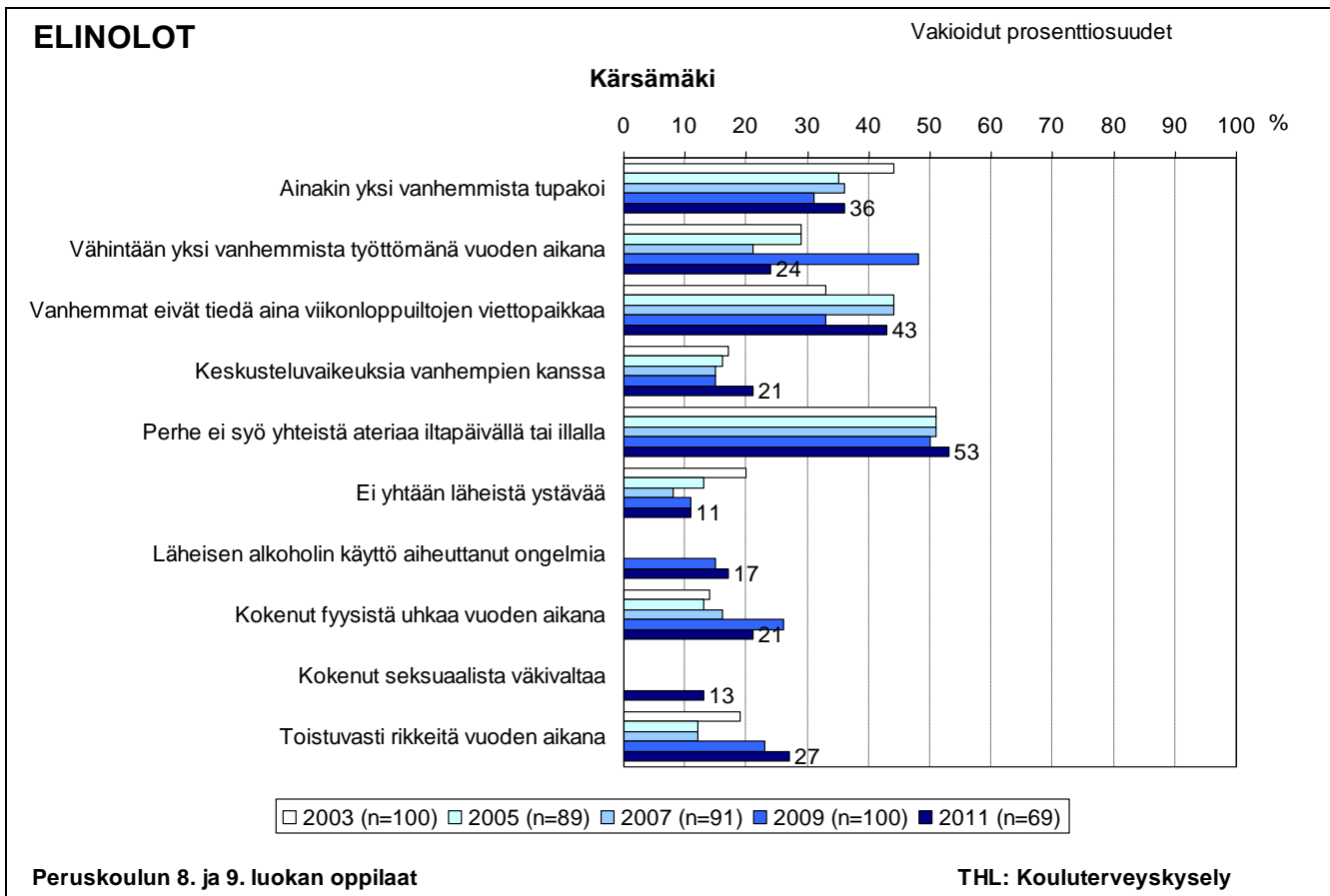
ELINOLOT	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Vanhempien tupakointi			
Vanhempien työttömyys			
Vanhempien tietoisuus viikonloppuiltojen viettoaikasta			
Keskusteluaikeudet vanhempien kanssa		vleisempiä	vleisempiä
Perheen yhteinen ateriointi iltaisin	tytöillä vleisempää		
*Läheiset ystävyssuhteet	tytöillä vleisempää		
Läheisen alkoholin käytön aiheuttamat ongelmat			
Fyysisen uhan kokeminen	poilla vleisempää		
Seksuaalisen väkivallan kokeminen			
Toistuva rikkeiden tekeminen			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

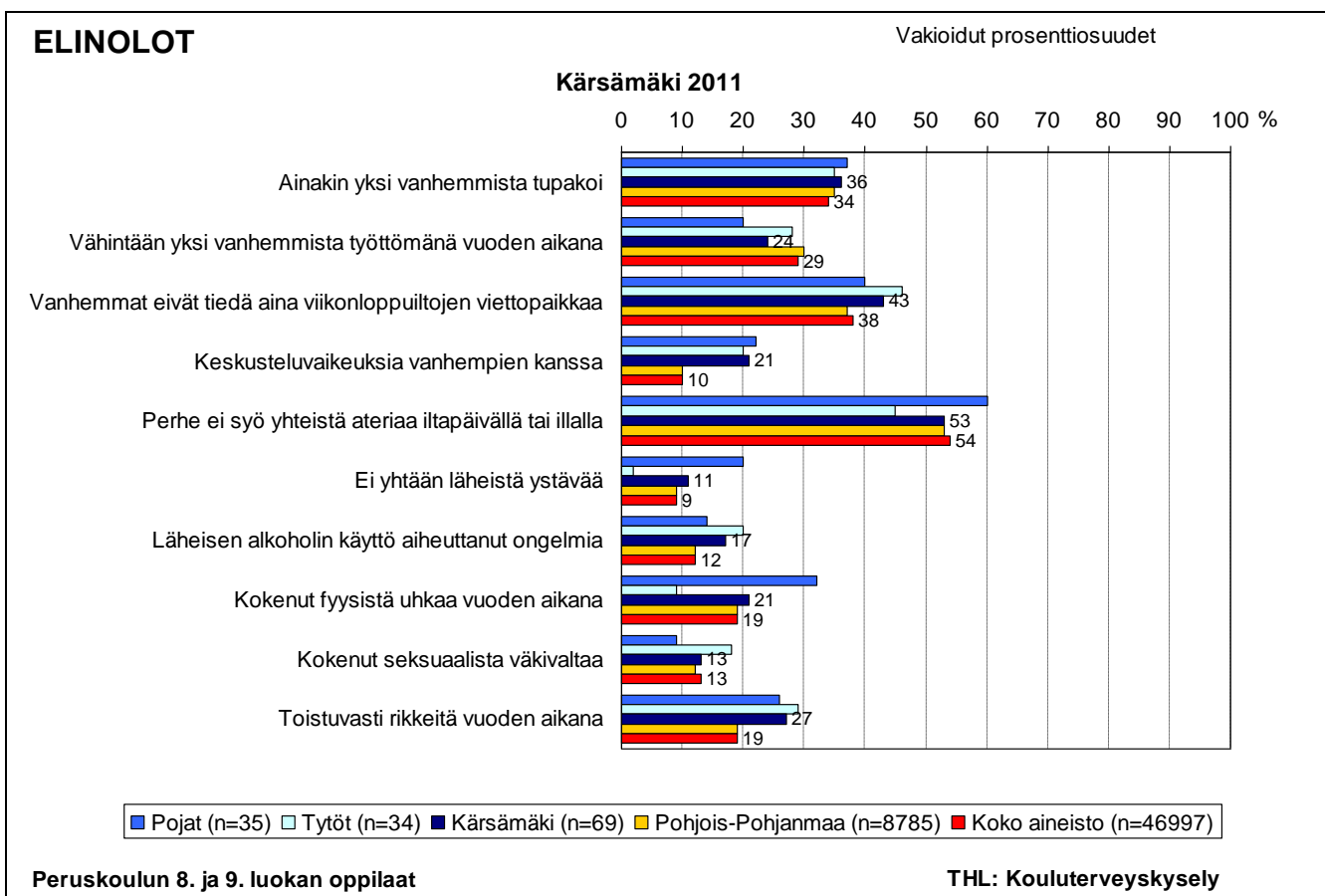
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- **Vanhempien tupakointi** (*Ainakin yksi vanhemmista tupakoi*): Ainakin yksi vanhemmista tupakoi nykyisin.
- **Vanhempien työttömyys** (*Vähintään yksi vanhemmista työttömänä vuoden aikana*): Vähintään yksi vanhemmista on ollut työttömänä tai pakkolomalla vuoden aikana.
- ****Vanhempien tietoisuus viikonloppuiltojen viettoaikasta** (*Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettoaikaa*): Vanhemmat tietävät aina, missä nuori viettää perjantai- ja lauantai-iltansa.
- **Keskusteluaikeudet vanhempien kanssa** (*Keskusteluaikeuksia vanhempien kanssa*): Nuori ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
- ****Perheen yhteinen ateriointi iltaisin** (*Perhe ei syö yhteistä ateriaa iltaisin tai illalla*): Perhe syö yhteisen aterian iltaisin tai illalla, jolloin yleensä kaikki ovat ruokapöydässä.
- ****Läheiset ystävyssuhteet** (*Ei yhtään läheistä ystävää*): Nuorella on ainakin yksi todella läheinen ystävä, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista.
- **Läheisen alkoholin käytön aiheuttamat ongelmat** (*Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia*): Nuorelle on aiheutunut haittoja tai ongelmia läheisen ihmisen liasta alkoholin käytöstä.
- **Fyysisen uhan kokeminen** (*Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana*): Indikaattori on muodostettu kolmesta tekijästä: nuorelta on varastettu tai yritetty varastaa käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, häntä on uhattu vahingoittaa tai hänen kimppuunsa on käyty fyysisesti vuoden aikana.
- **Seksuaalisen väkivallan kokeminen** (*Kokenut seksuaalista väkivaltaa*): Indikaattori on muodostettu kolmesta tekijästä: vastentahtoinen koskettelu, seksiin painostaminen tai pakottaminen ja maksun tarjoaminen seksistä.
- **Toistuva rikkeiden tekeminen** (*Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana*): Indikaattori on muodostettu viidestä tekijästä: töherryksen tekeminen julkisiin paikkoihin, koulun tai muiden omaisuuden vahingoittaminen, varastaminen, jonkun pahoinpitely.

**luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

Kuvio 1. Elinoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.

Kuvio 2. Elinoloindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.

Kouluolot

Taulukko 5. Muutokset kouluoloissa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

KOULUOLO	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Puutteet koulun fyysisissä työoloissa	vähentyivät		vähentyminen vuodesta 2007
Koulutapaturmat			
Ongelmat koulun työilmapiirissä	vähentyivät		
Koulussa kuulluksi tuleminen	yleistyi		
Koulutyön määrän kokeminen liian suureksi			
Opiskeluun liittyvät vaikeudet			
Koulukiusatuksi joutuminen viikoittain			
*Toistuva lintsaminen	vähentyi		
Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 6. Erot kouluoloissa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole.

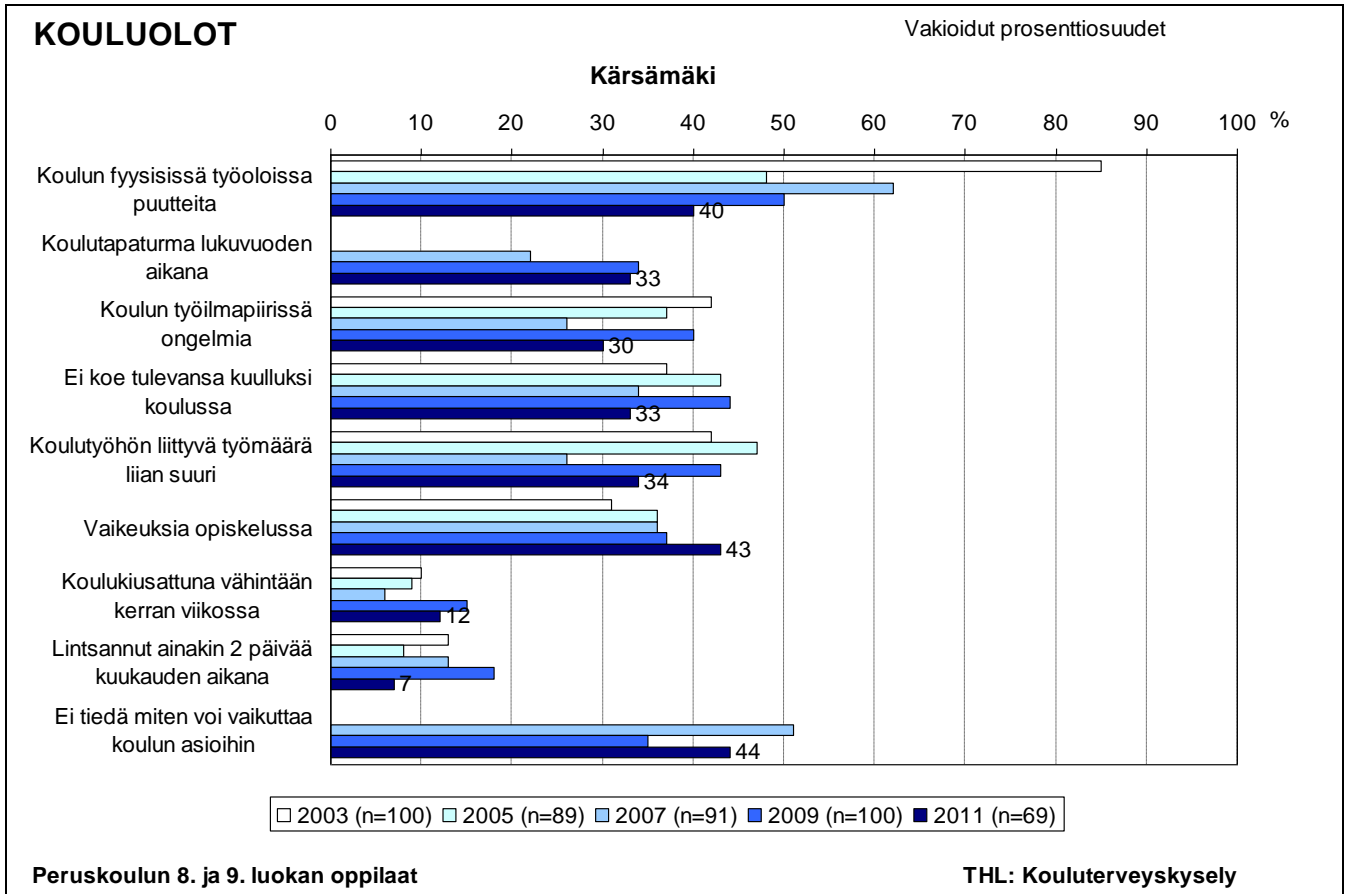
KOULUOLO	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Puutteet koulun fyysisissä työoloissa		harvinaisempia	harvinaisempia
Koulutapaturmat		yleisempiä	
Ongelmat koulun työilmapiirissä	pojiilla yleisempiä		
Koulussa kuulluksi tuleminen	tyttöillä yleisempää		
Koulutyön määrän kokeminen liian suureksi	pojiilla yleisempää		
Opiskeluun liittyvät vaikeudet	pojiilla yleisempiä	yleisempiä	yleisempiä
Koulukiusatuksi joutuminen viikoittain			
*Toistuva lintsaminen			
Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin	tyttöillä yleisempää		

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

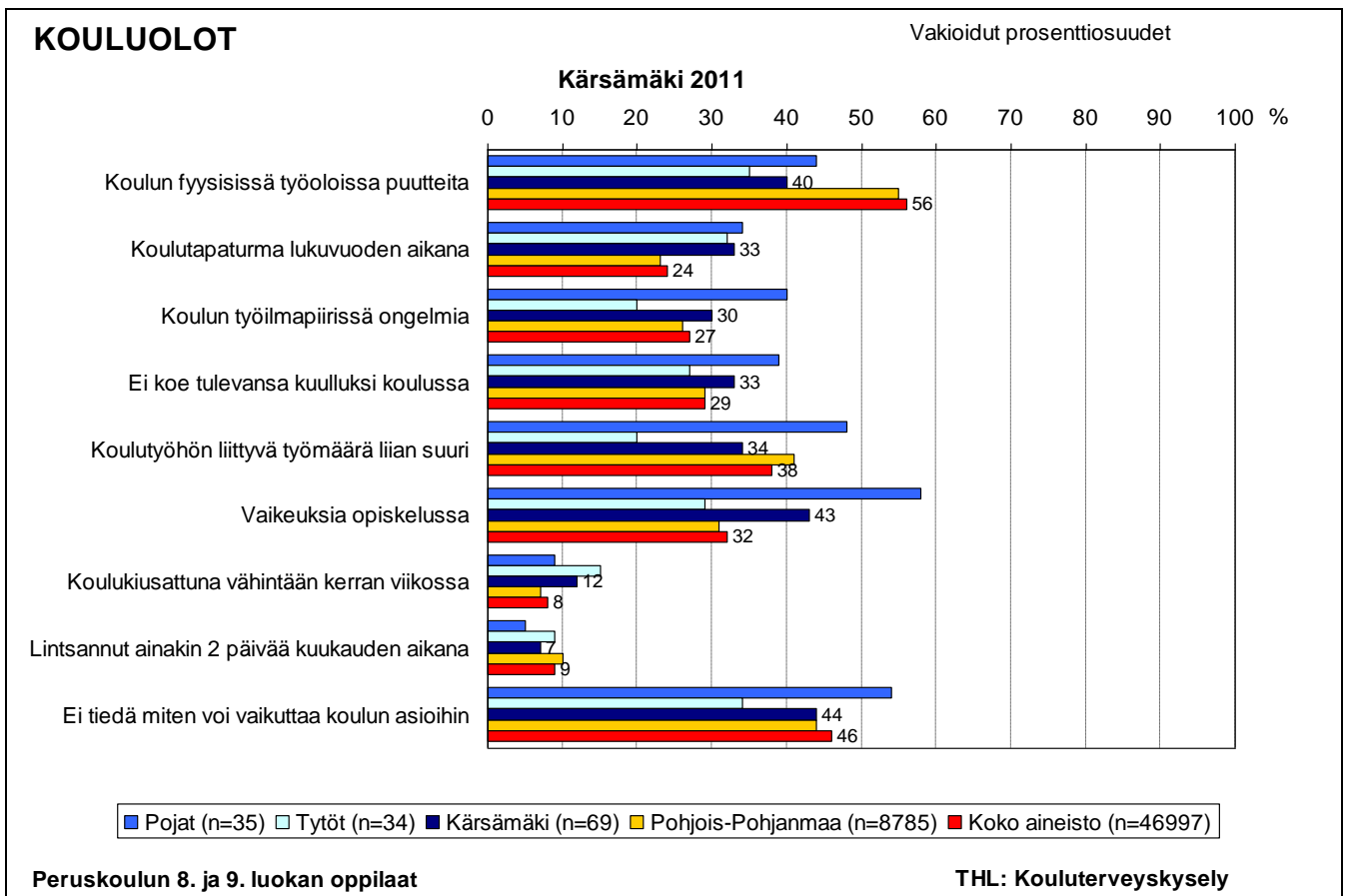
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- **Puutteet koulun fyysisissä työoloissa** (Koulun fyysisissä työoloissa puutteita): Indikaattori on muodostettu seuraavista työskentelyä haittaavista tekijöistä: opiskelutilojen ahtaus, melu, sopimaton valaistus, huono ilmanvaihto, lämpötila, likaisuus, epämukavat työtuolit tai -pöydät, huonot sosiaalitilat, tapaturmavaara.
- **Koulutapaturmat** (Koulutapaturma lukuvuoden aikana): Oppilaalle on sattunut koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka on vaatinut terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä.
- **Ongelmat koulun työilmapiirissä** (Koulun työilmapiirissä ongelmia): Indikaattori on muodostettu yhdeksästä työilmapiiriin vaikuttavasta tekijästä: opettajien odotukset ja oikeudenmukaisuus, toimeentuleminen oppilaiden ja opettajien kanssa, työskentely ryhmissä, työympäristön rauhattomuus, kiireisyys, luokan työrauha sekä oppilaiden viihtyminen yhdessä.
- ****Koulussa kuulluksi tuleminen** (Ei koe tulevaisuutta kuulluksi koulussa): Indikaattori on muodostettu kolmesta opettajien ja oppilaiden vuorovaikutusta kuvaavasta tekijästä: mielipiteiden ilmaisuun rohkaiseminen, mielipiteiden huomioiminen koulutyön kehittämisessä ja kiinnostus oppilaiden kuulumisista.
- **Koulutyön määrän kokeminen liian suureksi** (Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri): Oppilas on kokenut koulutyöhön liittyvän työmäärän lukuvuoden aikana jatkuvasti tai melko usein liian suureksi.
- **Opiskeluun liittyvät vaikeudet** (Vaikeuksia opiskelussa): Indikaattori on muodostettu seuraavista tekijöistä: läksyjen tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien hoitaminen, kirjoittamistehtävien tekeminen, lukemistehtävien tekeminen, opetuksen seuraaminen.
- **Koulukiusatuksi joutuminen viikoittain** (Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa): Oppilas on joutunut kiusaamisen kohteeksi koulussa noin kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana.
- **Toistuva lintsaminen** (Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana): Oppilas on lintsannut ainakin kaksi kokonaisuutta koulupäivää kuukauden aikana.
- ****Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin** (Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin): Oppilas ei tiedä, miten koulussa voi vaikuttaa koulun asioihin.

**luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

Kuvio 3. Kouluoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.

Kuvio 4. Kouluoloindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.

Koettu terveys

Taulukko 7. Muutokset koetussa terveydessä peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

KOETTU TERVEYS	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Kokemus hyvästä terveydestä			
Useiden oireiden kokeminen päivittäin			
Päivittäin koettu väsymys			
Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut			yleistyminen vuodesta 2005 päättyi
Viikoittain koettu päänsärky			
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus			
*Koulu-uupumus	vähentyi		
Ylipaino			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 8. Erot koetussa terveydessä sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole.

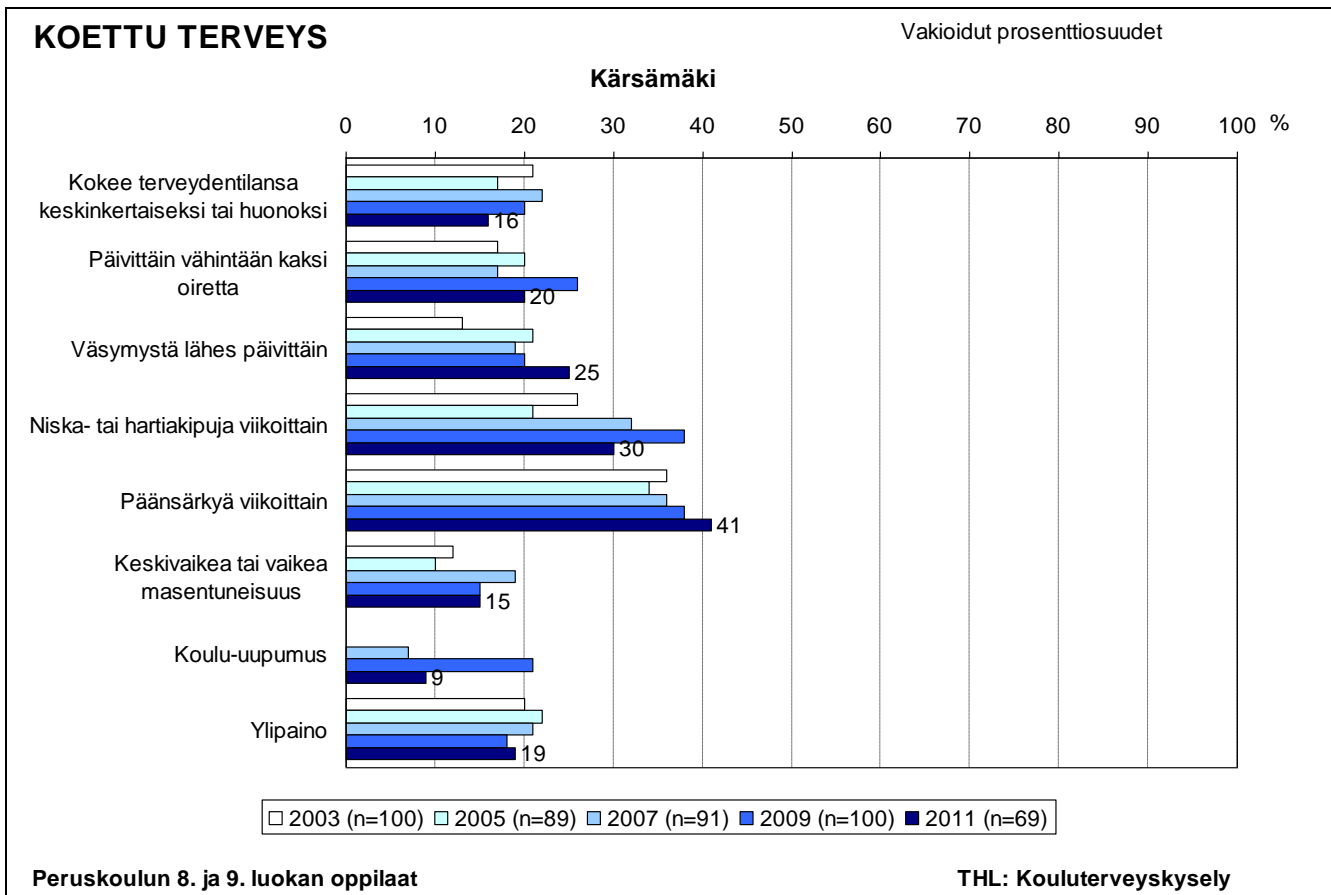
KOETTU TERVEYS	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Kokemus hyvästä terveydestä			
Useiden oireiden kokeminen päivittäin			
Päivittäin koettu väsymys		yleisempää	yleisempää
Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut	pojiilla yleisempiä		
Viikoittain koettu päänsärky	tytöillä yleisempää		yleisempää
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus			
*Koulu-uupumus			
Ylipaino			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

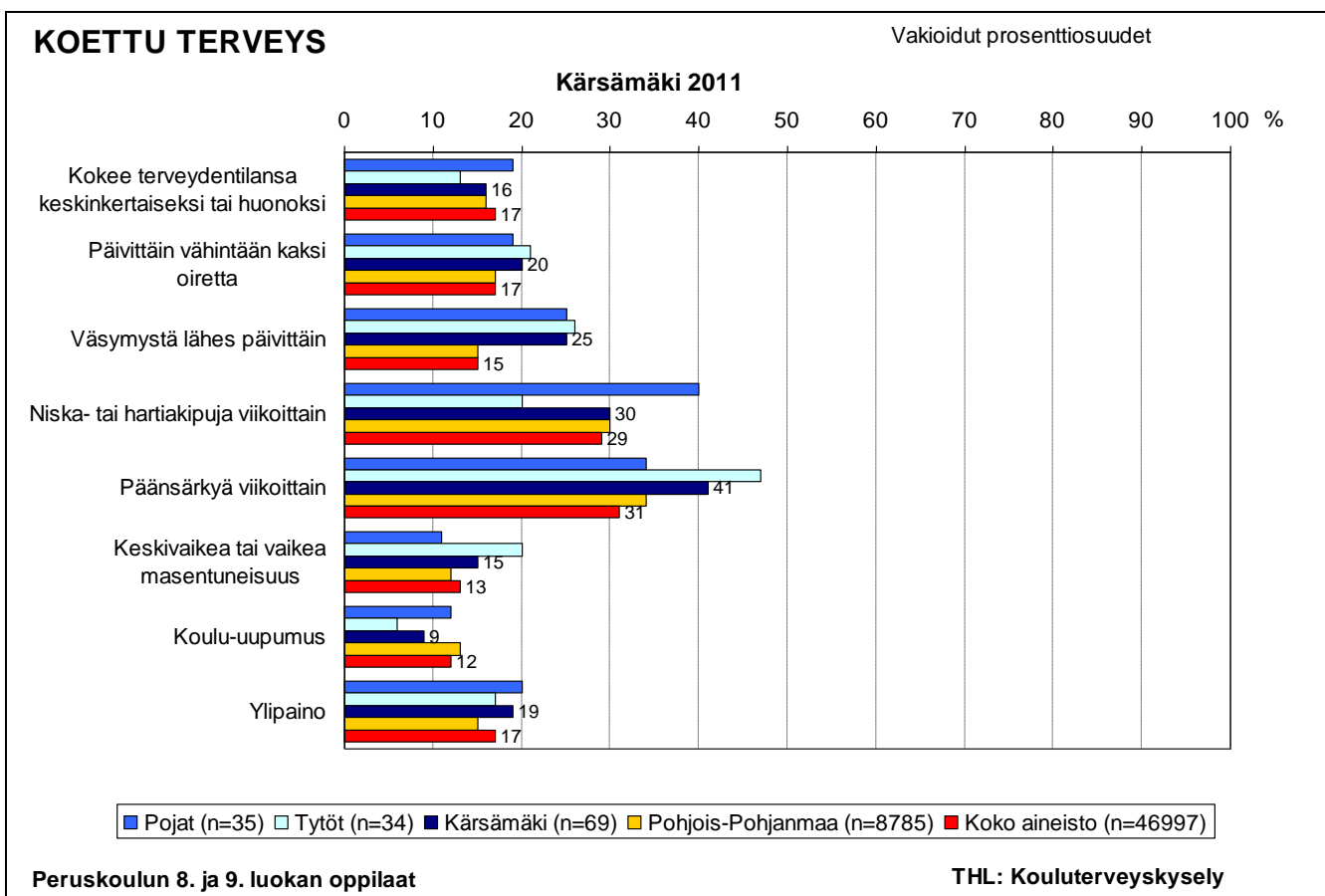
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- ****Kokemus hyvästä terveydestä (Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi):** Nuori kokee terveydentilansa melko tai erittäin hyväksi.
- **Useiden oireiden kokeminen päivittäin (Päivittäin vähintään kaksi oiretta):** Indikaattori on muodostettu kahdeksasta tekijästä: niska- tai hartiakivut, selän alaosan kivut, vatsakivut, jännittyneisyys tai hermostuneisuus, ärtyneisyys tai kiu-kunpurkaukset, vaikeudet päästä uneen tai heräileminen öisin, päänsärky, väsymys tai heikotus.
- **Päivittäin koettu väsymys (Väsymystä lähes päivittäin):** Nuorella on ollut lähes päivittäin väsymystä tai heikotusta puolen vuoden aikana.
- **Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut (Niska- tai hartiakipuja viikoittain):** Nuorella on ollut vähintään kerran viikossa niska- tai hartiakipuja puolen vuoden aikana.
- **Viikoittain koettu päänsärky (Päänsärkyä viikoittain):** Nuorella on ollut vähintään kerran viikossa päänsärkyä puolen vuoden aikana.
- **Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus (Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus):** Masentuneisuutta mitataan 12 kysymyksellä Raitasalon mielialakyselystä, joka perustuu Beckin depressio-mittariin.
- **Koulu-uupumus (Koulu-uupumus):** Indikaattori on muodostettu kolmesta Salmela-Aron ja Näätäsen koulu-uupumusmittariin perustuvasta tekijästä: uupumusasteinen väsymys, kyyninen asenne työhön ja opintojen merkityksen vähentyminen sekä kyyttömyyden ja riittämättömyyden tunne opiskelijana.
- **Ylipaino (Ylipaino):** Nuorella on painoindeksin (BMI) mukaan ylipainoa.

**1uettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin.

Kuvio 5. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaisista vuosina 2003–2011.

Kuvio 6. Terveysindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaisista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.

Terveystottumukset

Taulukko 9. Muutokset terveystottumuksissa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaille vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

TERVEYSTOTTUMUKSET	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Aamupalan syöminen arkisin			
Koululounaan syöminen päivittäin			
Hampaiden harjaaminen vähintään kahdesti päivässä			
Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla			
Vähintään neljän tunnin ruutu aika arkipäivisin			
Myöhään valvominen kouluviikolla	vähentyi		
Päivittäinen tupakointi			
Humalajuominen vähintään kerran kuukaudessa			
*Laittomien huumeiden kokeilu			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 10. Erot terveystottumuksissa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaille vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole.

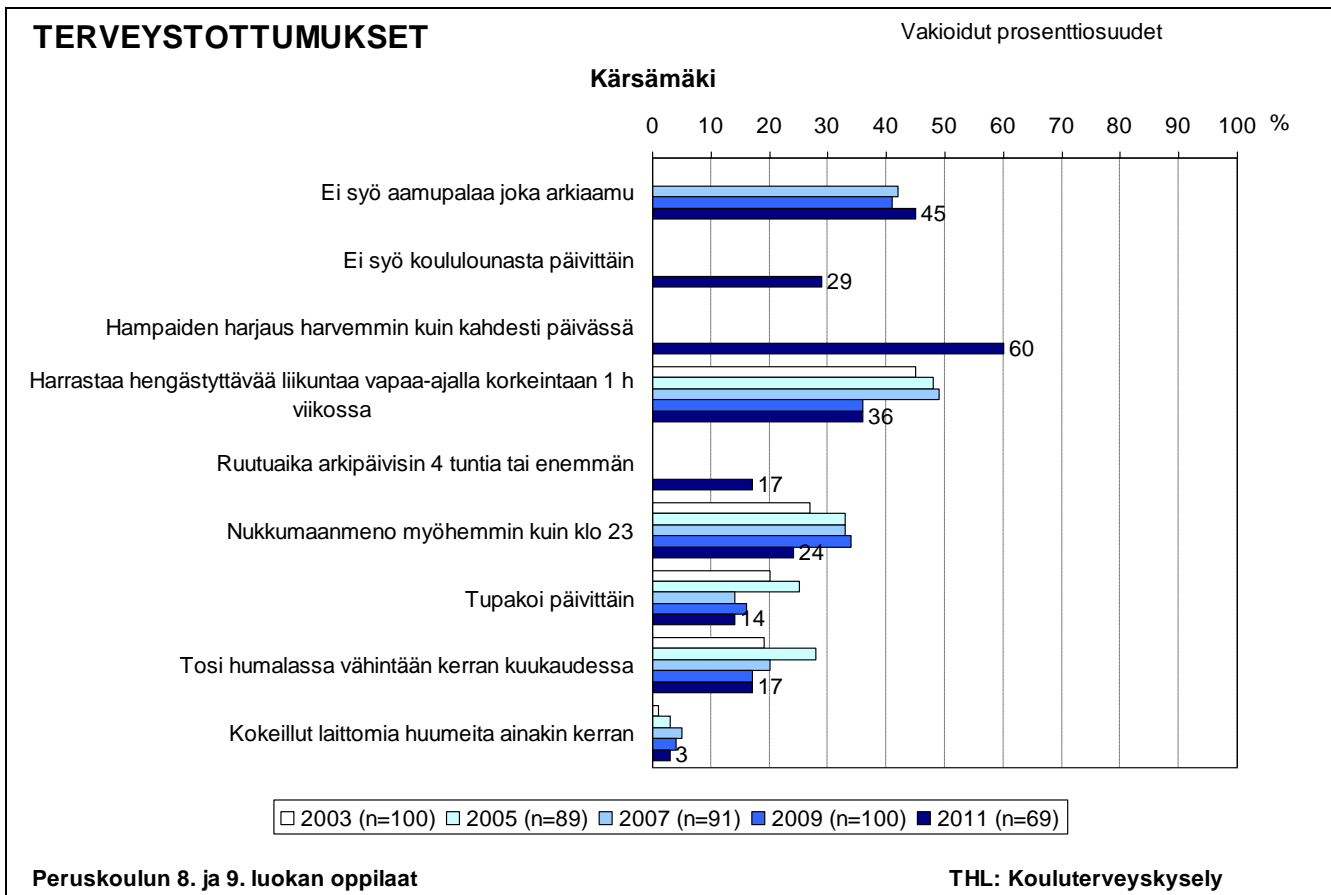
TERVEYSTOTTUMUKSET	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Aamupalan syöminen arkisin	pojilla yleisempää		
Koululounaan syöminen päivittäin			
Hampaiden harjaaminen vähintään kahdesti päivässä	tytöillä yleisempää		
Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla			
Vähintään neljän tunnin ruutu aika arkipäivisin			
Myöhään valvominen kouluviikolla	pojilla yleisempää		
Päivittäinen tupakointi			
Humalajuominen vähintään kerran kuukaudessa	tytöillä yleisempää		
*Laittomien huumeiden kokeilu			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

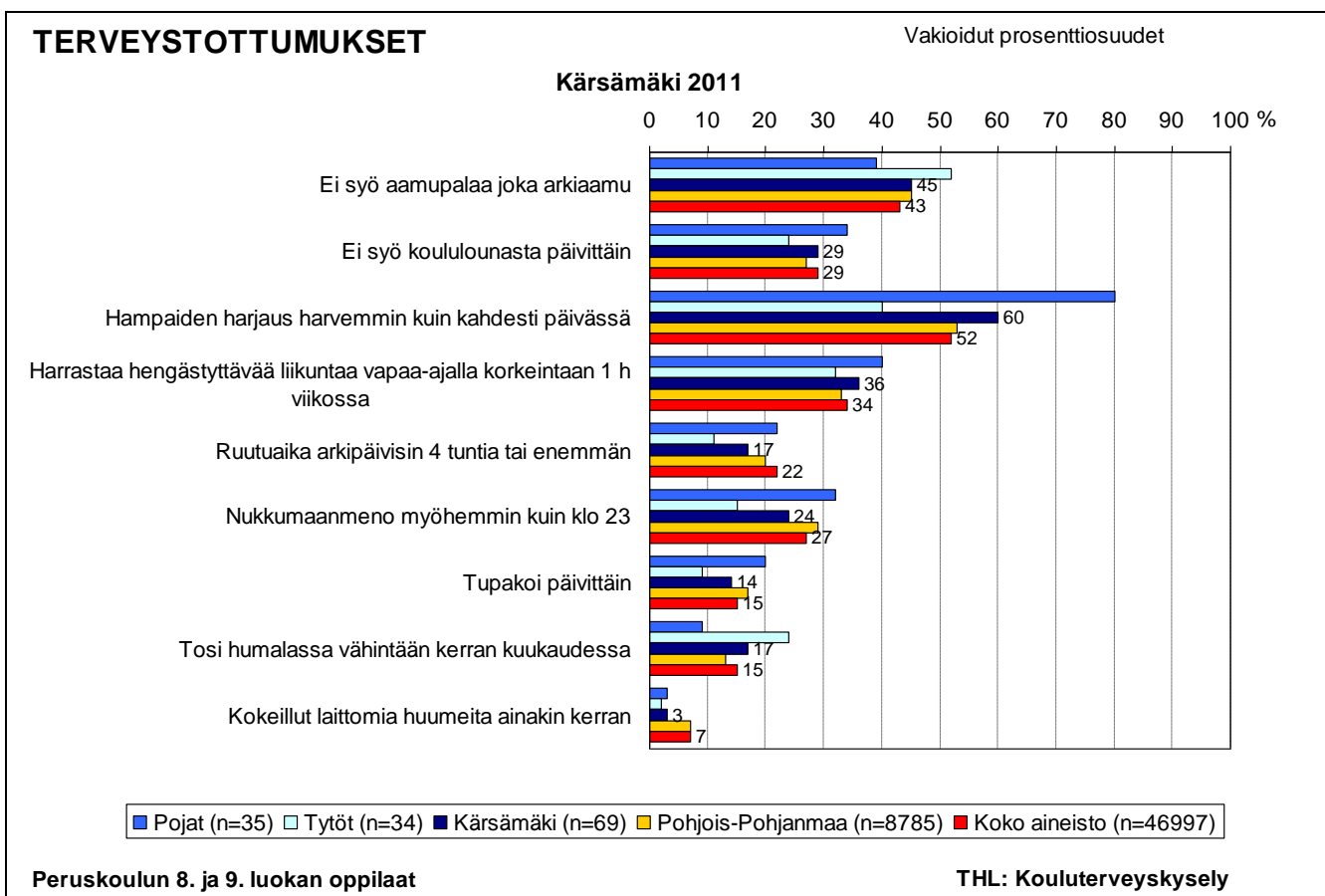
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- ****Aamupalan syöminen arkisin** (Ei syö aamupalaa joka arki-aamu): Nuori syö aamupalaa (muutakin kuin vain kahvia, mehua tai muita juomia) jokaisena kouluaamuna.
- ****Koululounaan syöminen päivittäin** (Ei syö koululounasta päivittäin): Nuori syö koululounaan jokaisena koulupäivänä.
- ****Hampaiden harjaaminen vähintään kahdesti päivässä** (Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä): Nuori harjaa hampaansa kaksi kertaa päivässä tai useammin.
- ****Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla** (Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa): Nuori harrastaa hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan tunnin viikossa.
- **Vähintään neljän tunnin ruutu aika arkipäivisin** (Ruutu aika arkipäivisin 4 tuntia tai enemmän): Nuori käyttää koulupäivinä vähintään neljä tuntia television katseluun, tietokoneen käyttöön sekä kännykkä- ja konsolipeleihin.
- **Myöhään valvominen kouluviikolla** (Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23): Nuori menee nukkumaan koulupäivinä tavallisesti noin kello 23 jälkeen.
- **Päivittäinen tupakointi** (Tupakoi päivittäin): Nuori tupakoi kerran päivässä tai useammin.
- **Humalajuominen vähintään kerran kuukaudessa** (Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa): Nuori käyttää alkoholia tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa.
- **Laittomien huumeiden kokeilu** (Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran): Nuori on kokeillut ainakin kerran marihuanaa, hasista, ekstaasia, Subutexia, heroiniä, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumeita.

**luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

Kuvio 7. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.

Kuvio 8. Terveystottumusindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.

Kokemus oppilashuollon tuesta

Taulukko 11. Muutokset oppilashuollon tuen kokemisessa peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

KOKEMUS OPPILASHUOLLON TUESTA	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
*Kouluterveydenhoitajalle pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi		
Koululääkärille pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi	harvinaisempaa	
*Koulukuraattorille pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi	harvinaisempaa	vähentyminen vuodesta 2007
Koulupsykologille pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi	harvinaisempaa	vähentyminen vuodesta 2007
Avun saaminen koulunkäynnin vaikeuksiin			
Avun saaminen itseä huolestuttaviin asioihin			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 12. Erot oppilashuollon tuen kokemisessa sukupuolten välillä sekä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole.

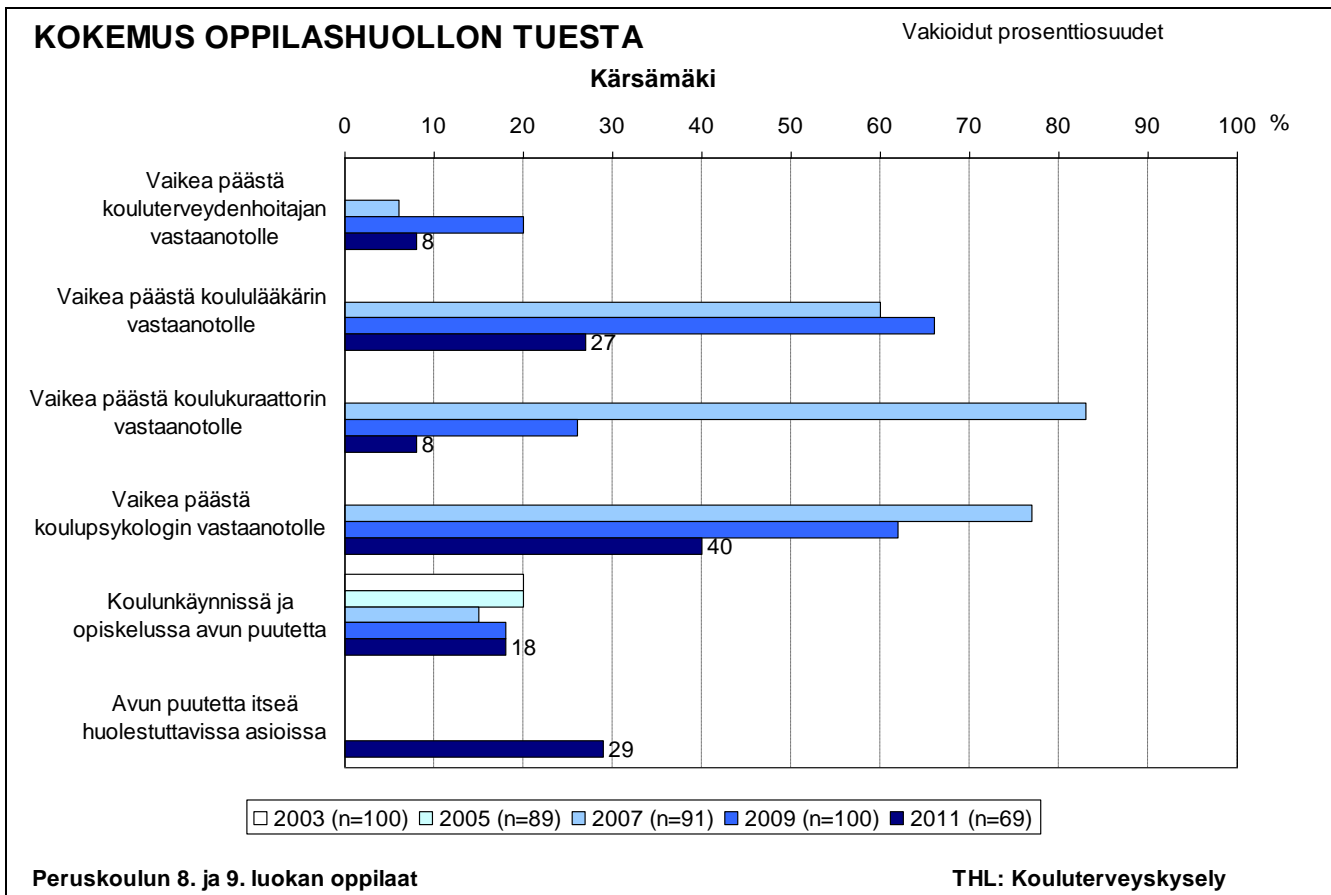
KOKEMUS OPPILASHUOLLON TUESTA	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
*Kouluterveydenhoitajalle pääsyn kokeminen vaikeaksi			
Koululääkärille pääsyn kokeminen vaikeaksi	tytöillä yleisempää	harvinaisempaa	
*Koulukuraattorille pääsyn kokeminen vaikeaksi		harvinaisempaa	harvinaisempaa
Koulupsykologille pääsyn kokeminen vaikeaksi		harvinaisempaa	
Avun saaminen koulunkäynnin vaikeuksiin			
Avun saaminen itseä huolestuttaviin asioihin			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

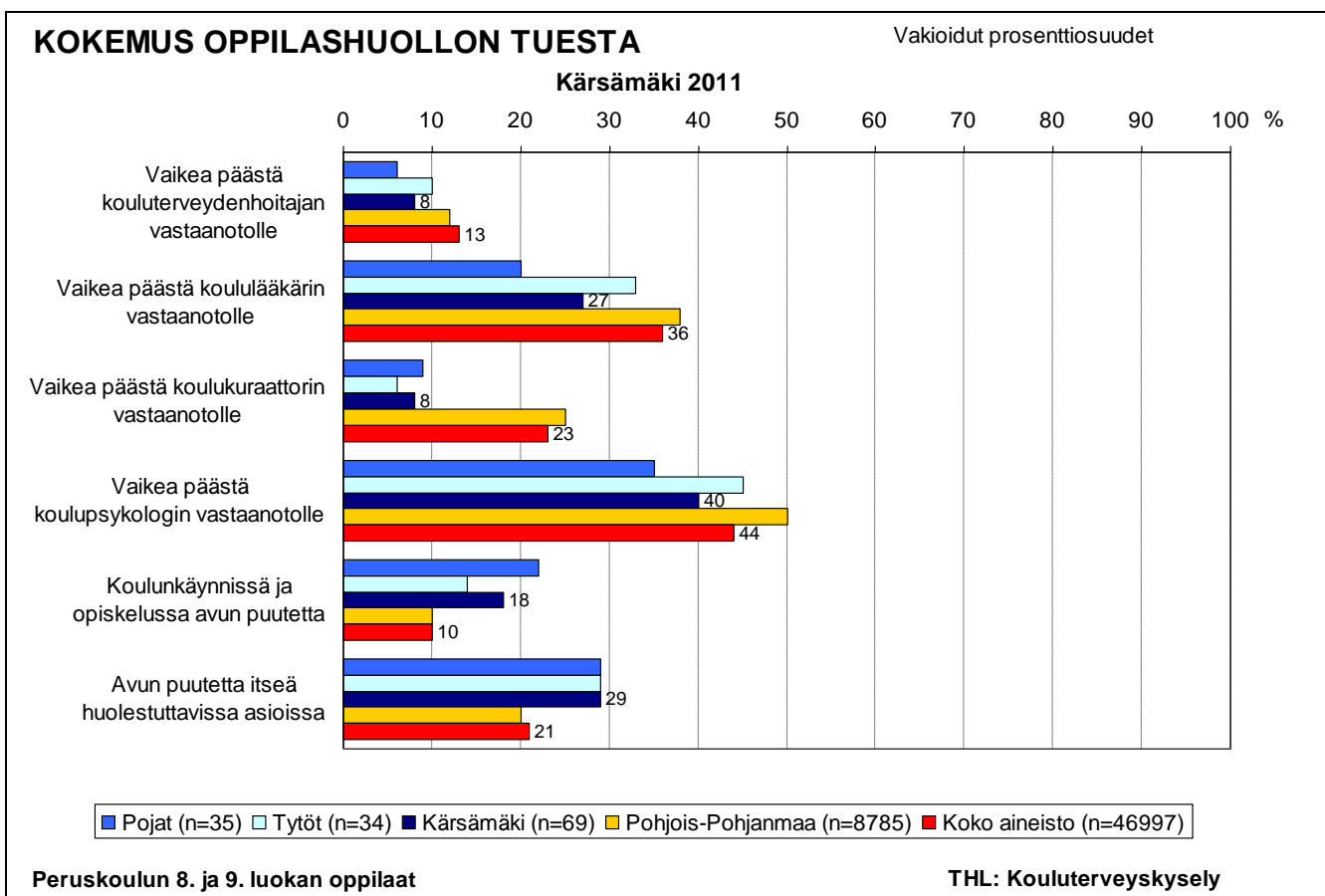
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- **Kouluterveydenhoitajalle pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle): Nuori kokee kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Koululääkärille pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle): Nuori kokee koululääkärin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Koulukuraattorille pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle): Nuori kokee koulukuraattorin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Koulupsykologille pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle): Nuori kokee koulupsykologin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- ****Avun saaminen koulunkäynnin vaikeuksiin** (Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta): Nuori kokee saavansa apua kotoa tai koulusta aina tai useimmiten, kun hänellä on vaikeuksia koulunkäynnissä ja opiskelussa.
- ****Avun saaminen itseä huolestuttaviin asioihin** (Avun puutetta itseä huolestuttavissa asioissa): Indikaattori on muodostettu kahdeksasta nuorta huolestuttavasta asiasta, joihin nuori on saanut apua koulun aikuisilta tai koulun ulkopuolisilta ammattiauttajilta: alkoholin liiallinen käyttö, tupakointi, ylipaino tai syömishäiriöt, väkivalta, paha olo tai mielenterveysasiat, perheen sisäiset asiat, ystävyyss- tai seurustelusuhteet, seksuaaliterveys.

**luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

Kuvio 9. Oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista vuosina 2003–2011.

Kuvio 10. Oppilashuoltoindikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan sekä luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista vuonna 2011.

LUKION 1. JA 2. VUODEN OPISKELIJOIDEN TULOKSET

Elinolot

Taulukko 13. Muutokset elinoloissa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

ELINOLOT	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Vanhempien tupakointi	vähentyi		
Vanhempien työttömyys			
Vanhempien tietoisuus viikonloppuiltojen viettoaikasta			vähentyminen vuodesta 2003 päättyi
Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa			
Perheen yhteinen ateriointi iltaisin			
*Läheiset ystävyssuhteet	yleistyivät		
Läheisen alkoholin käytön aiheuttamat ongelmat			
*Fyysisen uhan kokeminen			
Seksuaalisen väkivallan kokeminen			
*Toistuva rikkeiden tekeminen			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 14. Erot elinoloissa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole. HUOM! Sukupuolten välisiä vertailuja ei tehdä liian pienen vastaajamäärän takia.

ELINOLOT	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Vanhempien tupakointi		harvinaisempaa	harvinaisempaa
Vanhempien työttömyys			
Vanhempien tietoisuus viikonloppuiltojen viettoaikasta			
Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa			
Perheen yhteinen ateriointi iltaisin			
*Läheiset ystävyssuhteet			
Läheisen alkoholin käytön aiheuttamat ongelmat			
*Fyysisen uhan kokeminen			
Seksuaalisen väkivallan kokeminen			
*Toistuva rikkeiden tekeminen			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

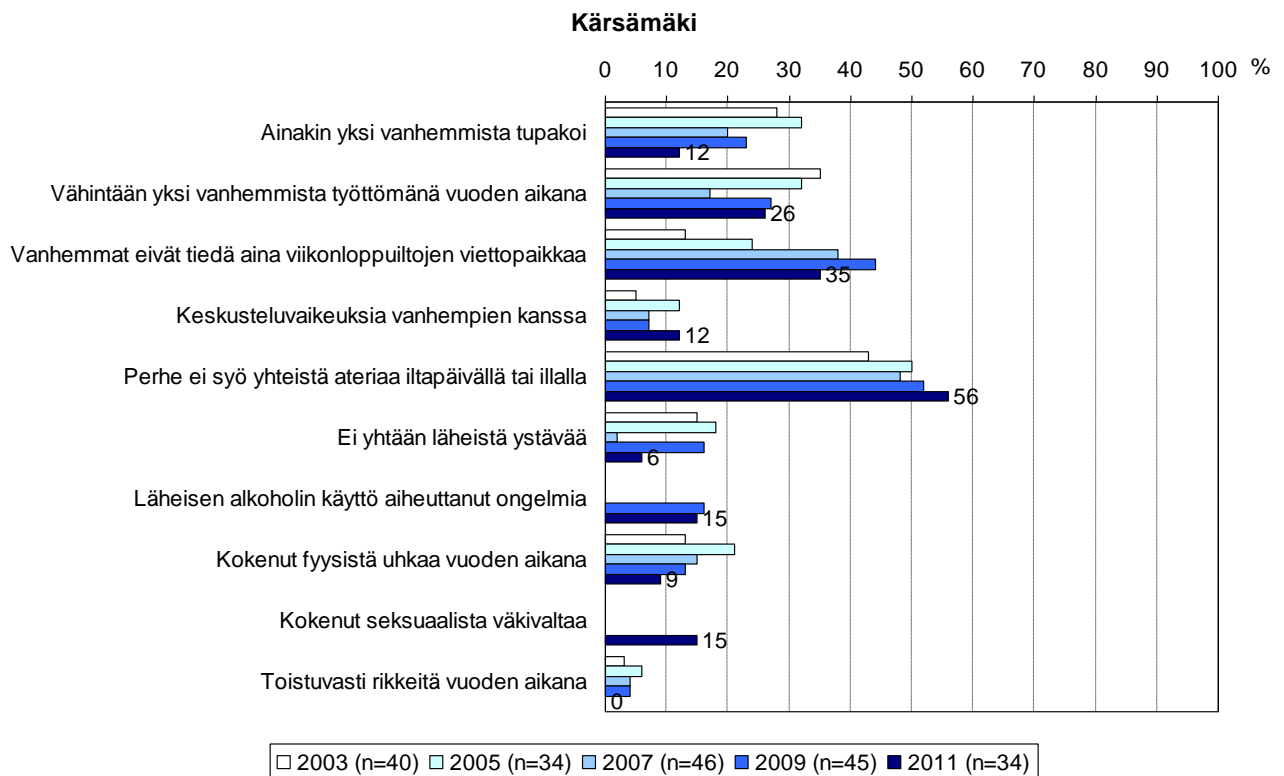
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- **Vanhempien tupakointi** (Ainakin yksi vanhemmista tupakoi): Ainakin yksi vanhemmista tupakoi nykyisin.
- **Vanhempien työttömyys** (Vähintään yksi vanhemmista työttömänä vuoden aikana): Vähintään yksi vanhemmista on ollut työttömänä tai pakkolomalla vuoden aikana.
- ****Vanhempien tietoisuus viikonloppuiltojen viettoaikasta** (Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettoaikaa): Vanhemmat tietävät aina, missä nuori viettää perjantai- ja lauantai-iltansa.
- **Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa** (Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa): Nuori ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
- ****Perheen yhteinen ateriointi iltaisin** (Perhe ei syö yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla): Perhe syö yhteisen aterian iltapäivällä tai illalla, jolloin yleensä kaikki ovat ruokapöydässä.
- ****Läheiset ystävyssuhteet** (Ei yhtään läheistä ystävää): Nuorella on ainakin yksi todella läheinen ystävä, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista.
- **Läheisen alkoholin käytön aiheuttamat ongelmat** (Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia): Nuorelle on aiheutunut haittoja tai ongelmia läheisen ihmisen liiasta alkoholin käytöstä.
- **Fyysisen uhan kokeminen** (Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana): Indikaattori on muodostettu kolmesta tekijästä: nuorelta on varastettu tai yritetty varastaa käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, häntä on uhattu vahingoittaa tai hänen kimppuunsa on käyty fyysisesti vuoden aikana.
- **Seksuaalisen väkivallan kokeminen** (Kokenut seksuaalista väkivaltaa): Indikaattori on muodostettu kolmesta tekijästä: vastentahtoinen koskettelu, seksiin painostaminen tai pakottaminen ja maksun tarjoaminen seksistä.
- **Toistuva rikkeiden tekeminen** (Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana): Indikaattori on muodostettu viidestä tekijästä: töherrysten tekeminen julkisiin paikkoihin, koulun tai muiden omaisuuden vahingoittaminen, varastaminen, jonkun pahoinpitely.

**luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

ELINOLOT

Vakioimattomat prosenttiosuudet

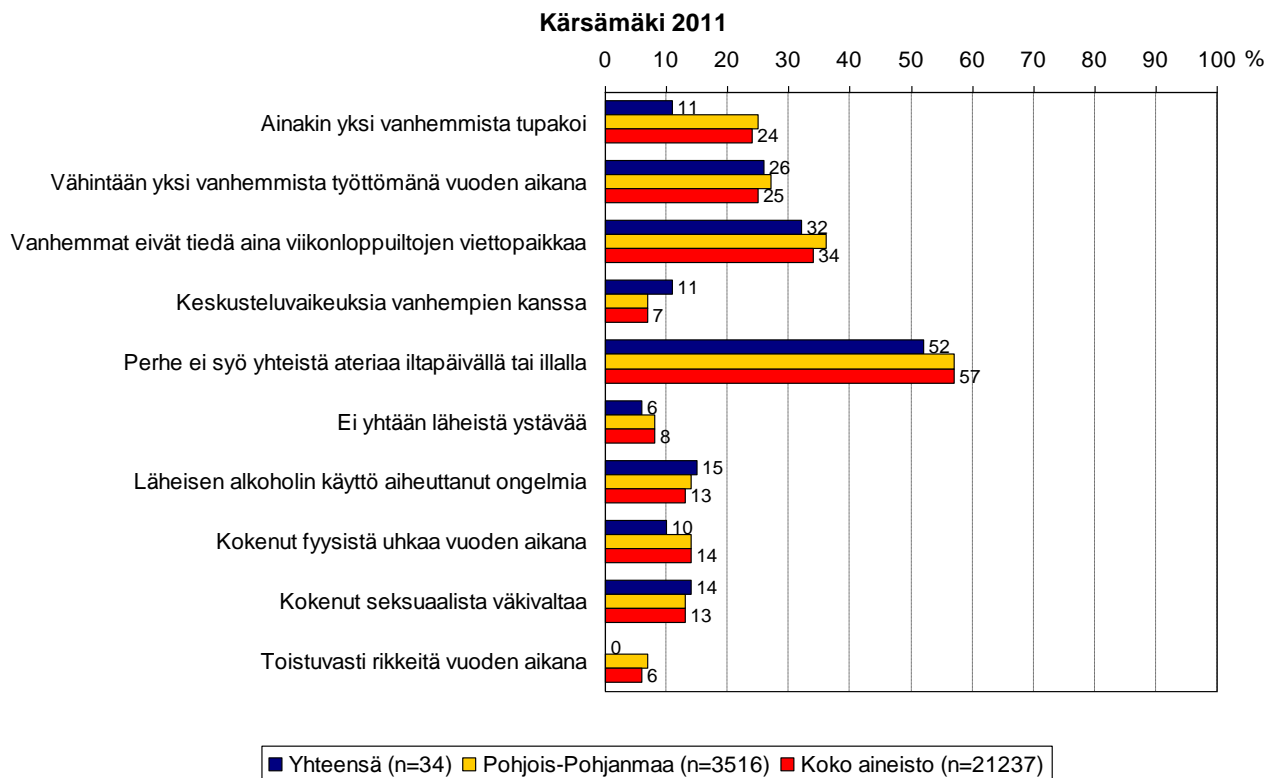
Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat

THL: Kouluterveyskysely

Kuvio 11. Elinoloindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.

ELINOLOT

Vakioidut prosenttiosuudet

Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat

THL: Kouluterveyskysely

Kuvio 12. Elinoloindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.

Kouluolot

Taulukko 15. Muutokset kouluoloissa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

KOULUOLOT	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Puutteet koulun fyysisissä työoloissa			
Koulutapaturmat	yleistyivät		
*Ongelmat koulun työilmapiirissä			vähentyminen vuodesta 2007
Koulussa kuulluksi tuleminen			
Koulutyön määrän kokeminen liian suureksi			
Opiskeluun liittyvät vaikeudet			vähentyminen vuodesta 2005 päättyi
*Koulukiusatuksi joutuminen viikoittain			
*Toistuva lintsaminen	vähentyi		yleistyminen vuodesta 2005 päättyi
Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin	yleistyi	yleisempää	yleistyminen vuodesta 2007

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 16. Erot kouluoloissa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole. HUOM! Sukupuolten välisiä vertailuja ei tehdä liian pienen vastaajamäärän takia.

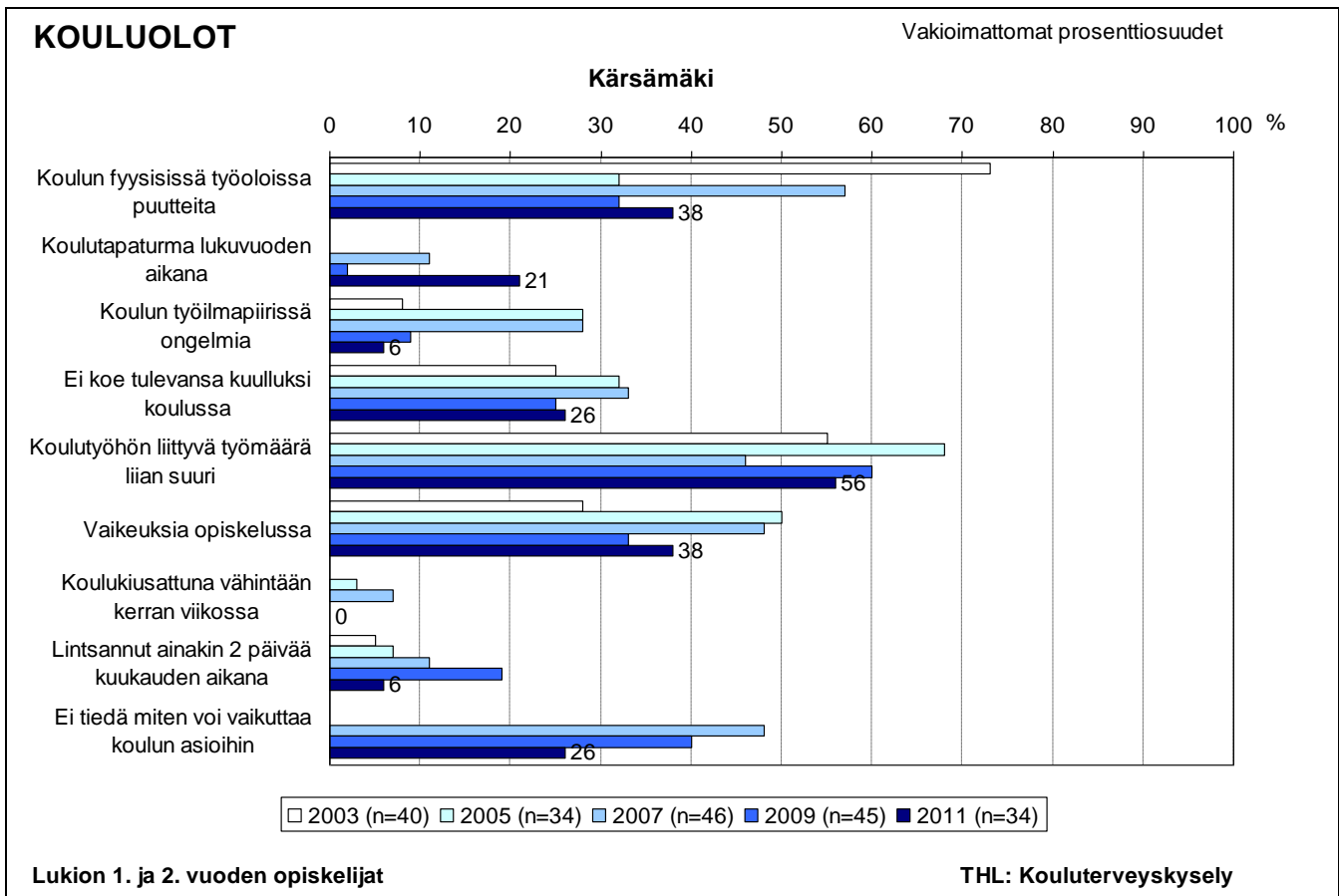
KOULUOLOT	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Puutteet koulun fyysisissä työoloissa			
Koulutapaturmat		yleisempiä	yleisempiä
*Ongelmat koulun työilmapiirissä			
Koulussa kuulluksi tuleminen			harvinaisempaa
Koulutyön määrän kokeminen liian suureksi		yleisempää	yleisempää
Opiskeluun liittyvät vaikeudet			
*Koulukiusatuksi joutuminen viikoittain			
*Toistuva lintsaminen		harvinaisempaa	
Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

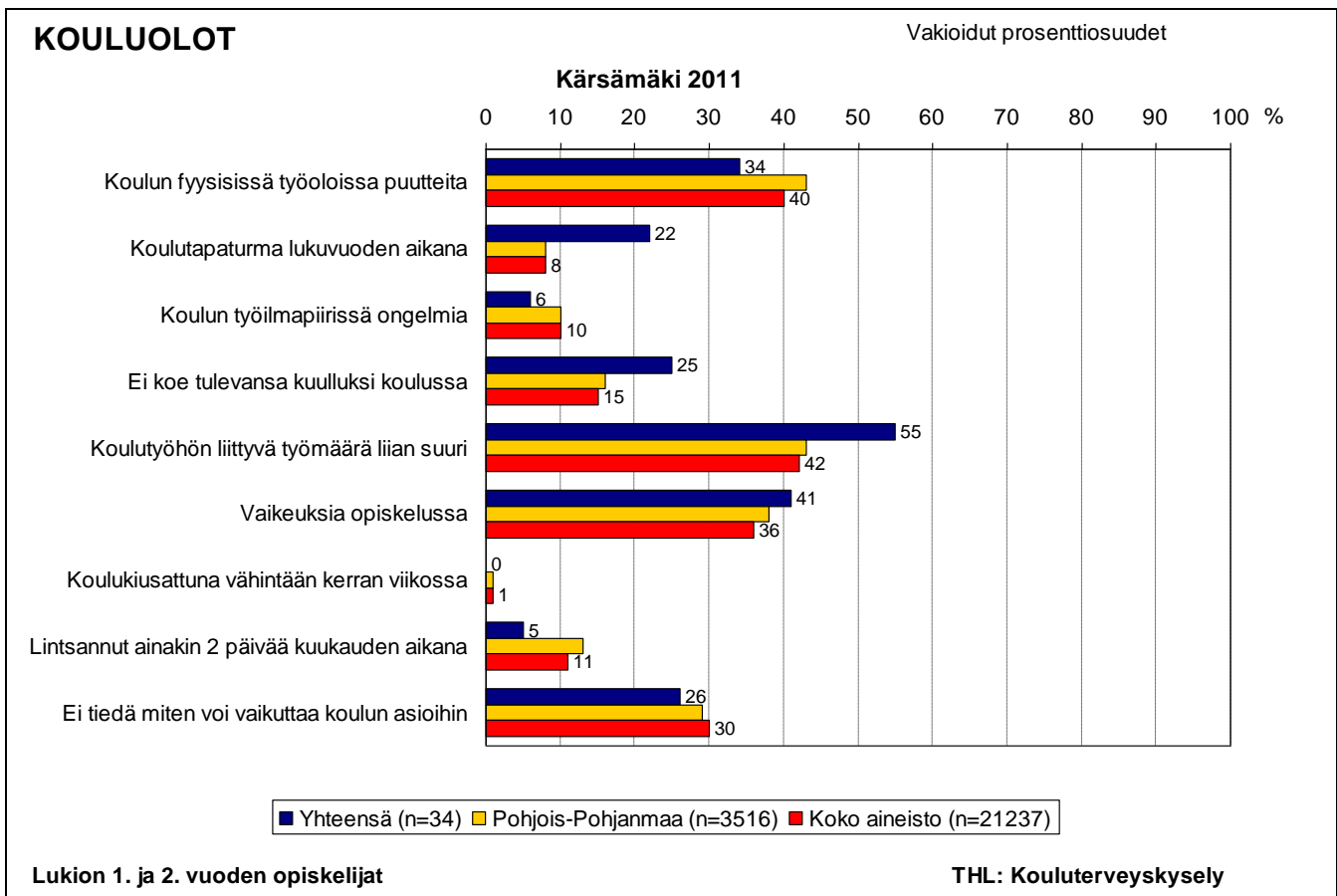
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- **Puutteet koulun fyysisissä työoloissa** (Koulun fyysisissä työoloissa puutteita): Indikaattori on muodostettu seuraavista työskentelyä haittaavista tekijöistä: opiskelutilojen ahtaus, melu, sopimaton valaistus, huono ilmanvaihto, lämpötila, likaisuus, epä mukavat työtuolit tai -pöydät, huonot sosiaalitulat, tapaturmavaara.
- **Koulutapaturmat** (Koulutapaturma lukuvuoden aikana): Opiskelijalle on sattunut koulussa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka on vaatinut terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä.
- **Ongelmat koulun työilmapiirissä** (Koulun työilmapiirissä ongelmia): Indikaattori on muodostettu yhdeksästä työilmapiiriin vaikuttavasta tekijästä: opettajien odotukset ja oikeudenmukaisuus, toimeentuleminen opiskelijoiden ja opettajien kanssa, työskentely ryhmissä, työympäristön rauhattomuus, kiireisyys, luokan työrauha sekä opiskelijoiden viihtyminen yhdessä.
- ****Koulussa kuulluksi tuleminen** (Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa): Indikaattori on muodostettu kolmesta opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutusta kuvaavasta tekijästä: mielipiteiden ilmaisuun rohkaiseminen, mielipiteiden huomiointi koulutyön kehittämisessä ja kiinnostus opiskelijoiden kuulumisista.
- **Koulutyön määrän kokeminen liian suureksi** (Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri): Opiskelija on kokenut koulutyöhön liittyvän työmäärän lukuvuoden aikana jatkuvasti tai melko usein liian suureksi.
- **Opiskeluun liittyvät vaikeudet** (Vaikeuksia opiskelussa): Indikaattori on muodostettu seuraavista tekijöistä: läksyjen tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien hoitaminen, kirjoittamistehtävien tekeminen, lukemistehtävien tekeminen, opetuksen seuraaminen.
- **Koulukiusatuksi joutuminen viikoittain** (Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa): Opiskelija on joutunut kiusaamisen kohteeksi koulussa noin kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana.
- **Toistuva lintsaminen** (Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana): Opiskelija on lintsannut ainakin kaksi kokonaista koulupäivää kuukauden aikana.
- ****Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin** (Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin): Opiskelija ei tiedä, miten koulussa voi vaikuttaa koulun asioihin.

*luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

Kuvio 13. Kouluolindikaattoreiden vakioimattomat prosentiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.

Kuvio 14. Kouluolindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosentiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.

Koettu terveys

Taulukko 17. Muutokset koetussa terveydessä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

KOETTU TERVEYS	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Kokemus hyvästä terveydestä			
*Useiden oireiden kokeminen päivittäin	vähentyi	harvinaisempaa	
Päivittäin koettu väsymys	vähentyi		yleistyminen vuodesta 2005 päättyi
Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut	yleistyivät		vähentyminen vuodesta 2005 päättyi
Viikoittain koettu päänsärky			
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus			
Koulu-uupumus			
*Ylipaino			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 18. Erot koetussa terveydessä verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole. HUOM! Sukupuolten välisiä vertailuja ei tehdä liian pienen vastaajamäärän takia.

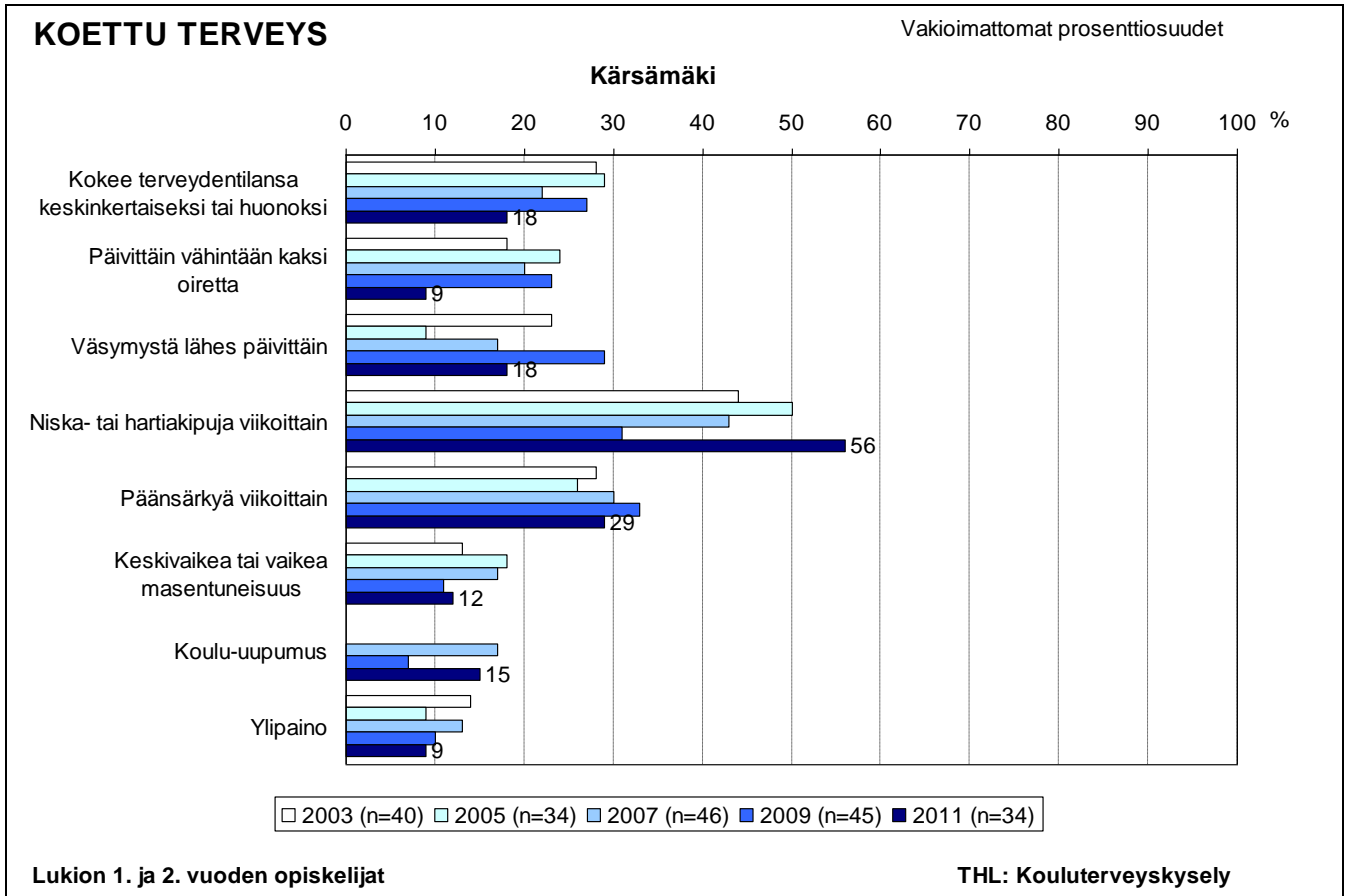
KOETTU TERVEYS	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Kokemus hyvästä terveydestä			
*Useiden oireiden kokeminen päivittäin			
Päivittäin koettu väsymys			
Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut		yleisempiä	yleisempiä
Viikoittain koettu päänsärky			
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus			
Koulu-uupumus			
*Ylipaino			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

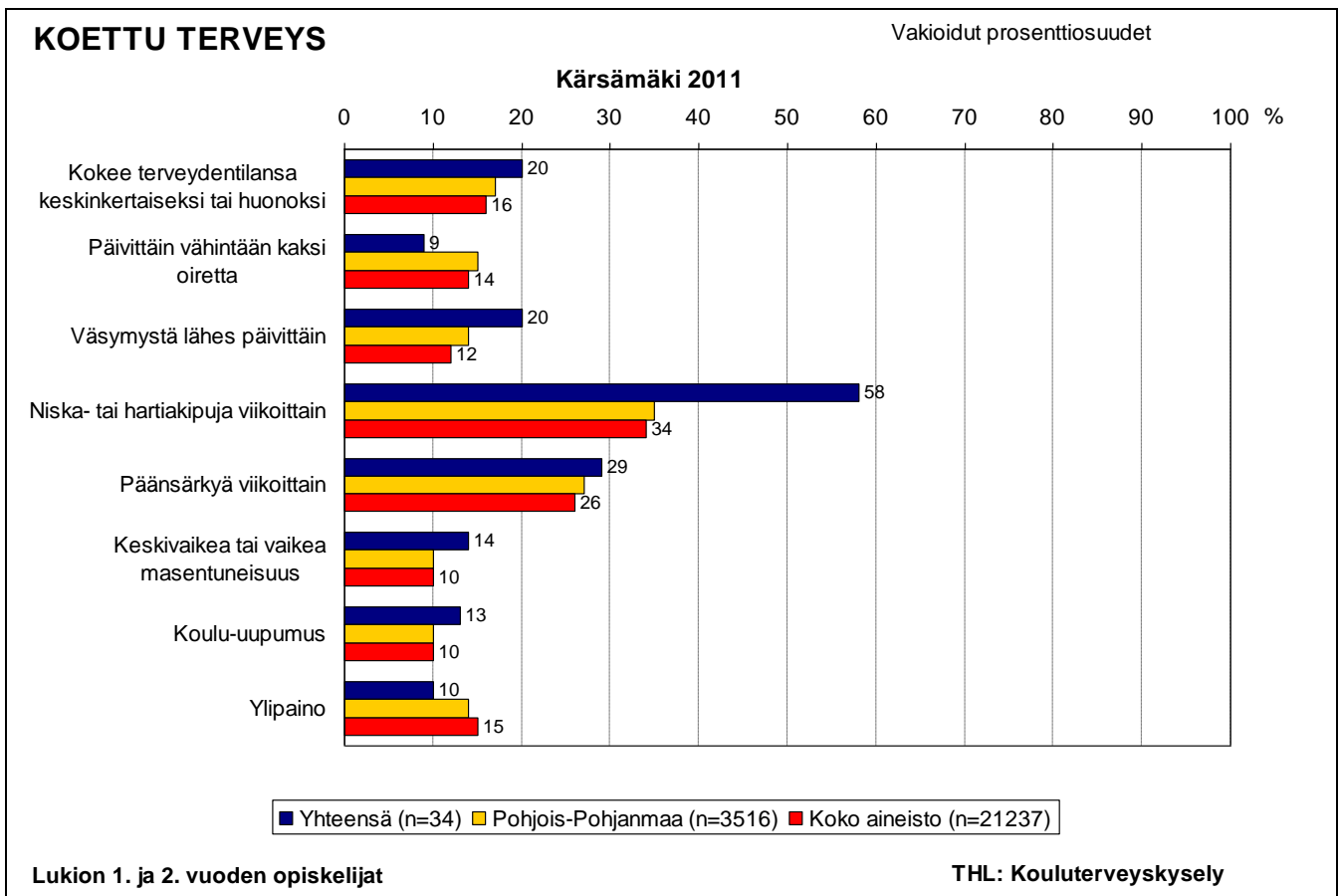
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- ****Kokemus hyvästä terveydestä (Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi):** Nuori kokee terveydentilansa melko tai erittäin hyväksi.
- **Useiden oireiden kokeminen päivittäin (Päivittäin vähintään kaksi oiretta):** Indikaattori on muodostettu kahdeksasta tekijästä: niska- tai hartiakivut, selän alaosan kivut, vatsakivut, jännittyneisyys tai hermostuneisuus, ärtyneisyys tai kiu-kunpurkaukset, vaikeudet päästä uneen tai heräileminen öisin, päänsärky, väsymys tai heikotus.
- **Päivittäin koettu väsymys (Väsymystä lähes päivittäin):** Nuorella on ollut lähes päivittäin väsymystä tai heikotusta puolen vuoden aikana.
- **Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut (Niska- tai hartiakipuja viikoittain):** Nuorella on ollut vähintään kerran viikossa niska- tai hartiakipuja puolen vuoden aikana.
- **Viikoittain koettu päänsärky (Päänsärkyä viikoittain):** Nuorella on ollut vähintään kerran viikossa päänsärkyä puolen vuoden aikana.
- **Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus (Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus):** Masentuneisuutta mitataan 12 kysymyksellä Raitasalon mielialakyselystä, joka perustuu Beckin depressio-mittariin.
- **Koulu-uupumus (Koulu-uupumus):** Indikaattori on muodostettu kolmesta Salmela-Aron ja Näätäsen koulu-uupumusmittariin perustuvasta tekijästä: uupumusasteinen väsymys, kyyninen asenne työhön ja opintojen merkityksen vähentyminen sekä kyytömyyden ja riittämättömyyden tunne opiskelijana.
- **Ylipaino (Ylipaino):** Nuorella on painoindeksin (BMI) mukaan ylipainoa.

**1uettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin.

Kuvio 15. Terveysindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.

Kuvio 16. Terveysindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.

Terveystottumukset

Taulukko 19. Muutokset terveystottumuksissa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

TERVEYSTOTTUMUKSET	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
Aamupalan syöminen arkisin			
Koululounaan syöminen päivittäin			
Hampaiden harjaaminen vähintään kahdesti päivässä			
Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla	yleistyi	yleisempää	yleistyminen vuodesta 2007
Vähintään neljän tunnin ruutuaika arkipäivisin			
Myöhään valvominen kouluviikolla			
*Päivittäinen tupakointi			
*Humalajuominen vähintään kerran kuukaudessa	vähentyi		
*Laittomien huumeiden kokeilu			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 20. Erot terveystottumuksissa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole. HUOM! Sukupuolten välisiä vertailuja ei tehdä liian pienen vastaajamäärän takia.

TERVEYSTOTTUMUKSET	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
Aamupalan syöminen arkisin			
Koululounaan syöminen päivittäin			
Hampaiden harjaaminen vähintään kahdesti päivässä		harvinaisempaa	harvinaisempaa
Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla		yleisempää	yleisempää
Vähintään neljän tunnin ruutuaika arkipäivisin		yleisempää	yleisempää
Myöhään valvominen kouluviikolla			
*Päivittäinen tupakointi			
*Humalajuominen vähintään kerran kuukaudessa		harvinaisempaa	harvinaisempaa
*Laittomien huumeiden kokeilu		harvinaisempaa	harvinaisempaa

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

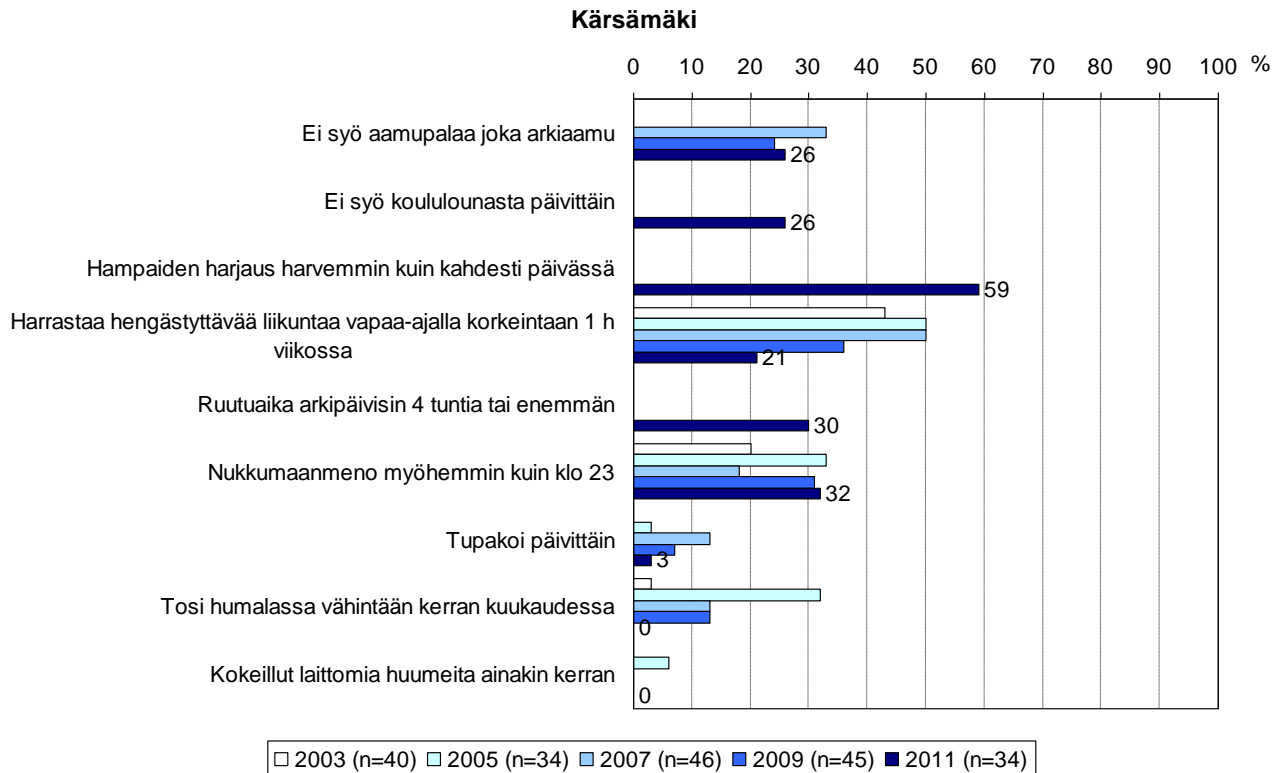
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- ****Aamupalan syöminen arkisin** (Ei syö aamupalaa joka arkiamu): Nuori syö aamupalaa (muutakin kuin vain kahvia, mehua tai muita juomia) jokaisena arkiamuna.
- ****Koululounaan syöminen päivittäin** (Ei syö koululounasta päivittäin): Nuori syö koululounaan jokaisena opiskelupäivänä.
- ****Hampaiden harjaaminen vähintään kahdesti päivässä** (Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä): Nuori harjaa hampaansa kaksi kertaa päivässä tai useammin.
- ****Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla** (Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa): Nuori harrastaa hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan tunnin viikossa.
- **Vähintään neljän tunnin ruutuaika arkipäivisin** (Ruutuaika arkipäivisin 4 tuntia tai enemmän): Nuori käyttää opiskelupäivinä vähintään neljä tuntia television katseluun, tietokoneen käyttöön sekä kännykkä- ja konsolipeleihin.
- **Myöhään valvominen opiskeluvuorokaudella** (Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23): Nuori menee nukkumaan opiskelupäivinä tavallisesti noin kello 23 jälkeen.
- **Päivittäinen tupakointi** (Tupakoi päivittäin): Nuori tupakoi kerran päivässä tai useammin.
- **Humalajuominen vähintään kerran kuukaudessa** (Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa): Nuori käyttää alkoholia tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa.
- **Laittomien huumeiden kokeilu** (Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran): Nuori on kokeillut ainakin kerran marihuanaa, hasista, ekstaasia, Subutexia, heroïinia, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumeita.

**luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

TERVEYSTOTTUMUKSET

Vakioimattomat prosenttiosuudet

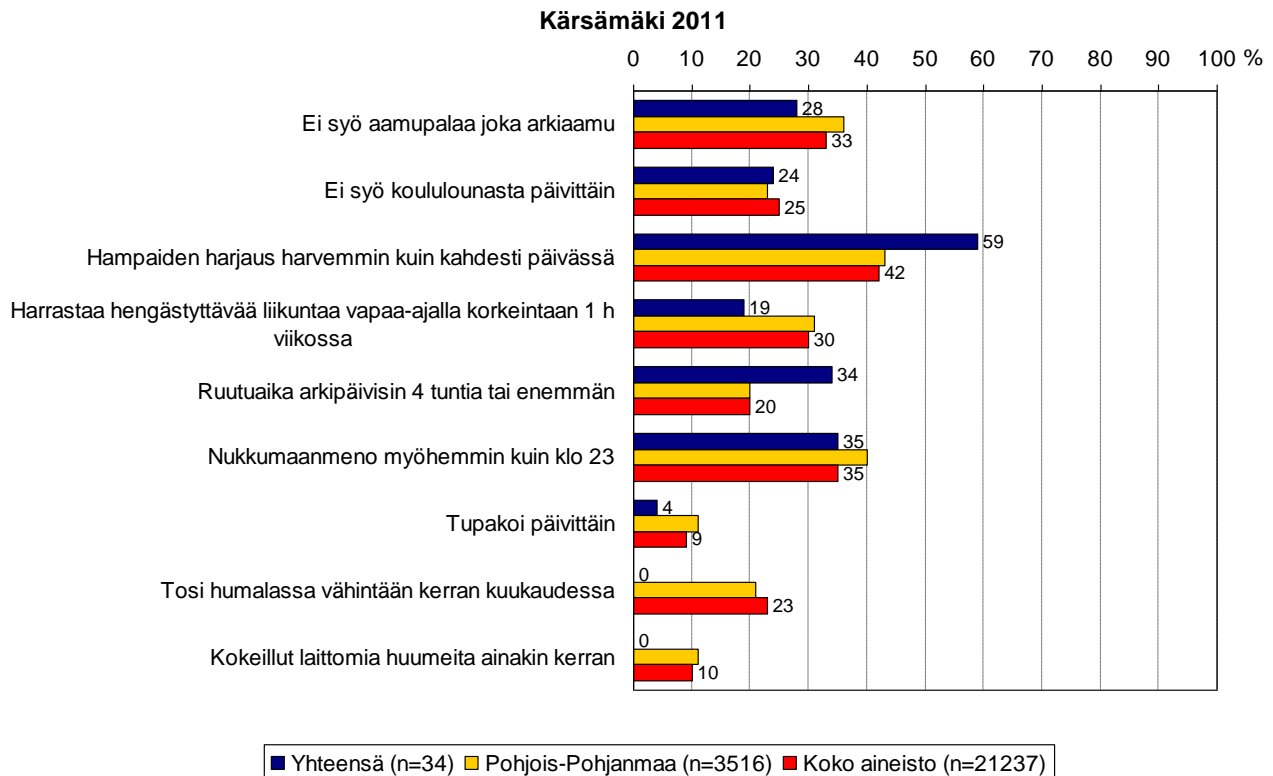
Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat

THL: Kouluterveyskysely

Kuvio 17. Terveystottumusindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.

TERVEYSTOTTUMUKSET

Vakioidut prosenttiosuudet

Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat

THL: Kouluterveyskysely

Kuvio 18. Terveystottumusindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.

Kokemus opiskelijahuollon tuesta

Taulukko 21. Muutokset opiskelijahuollon tuen kokemisessa lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuosina 2003–2011. Jos solu on tyhjä, merkittäviä muutoksia ei ole tapahtunut.

KOKEMUS OPISKELIJAHUOLLON TUESTA	Vuosi 2011 verrattuna edelliseen kyselyvuoteen	Vuosi 2011 verrattuna kaikkiin aikaisempiin kyselyvuosiin	Muutos pidemmällä aikavälillä
*Kouluterveydenhoitajalle pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi		
Koululääkärille pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi	harvinaisempaa	
*Koulukuraattorille pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi	harvinaisempaa	vähentyminen vuodesta 2007
Koulupsykologille pääsyn kokeminen vaikeaksi	vähentyi	harvinaisempaa	
*Avun saaminen koulunkäynnin vaikeuksiin			
Avun saaminen itseä huolestuttaviin asioihin			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

Taulukko 22. Erot opiskelijahuollon tuen kokemisessa verrattuna maakuntaan ja koko aineistoon lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011.

Jos solu on tyhjä, merkittäviä eroja ei ole. HUOM! Sukupuolten välisiä vertailuja ei tehdä liian pienen vastaajamäärän takia.

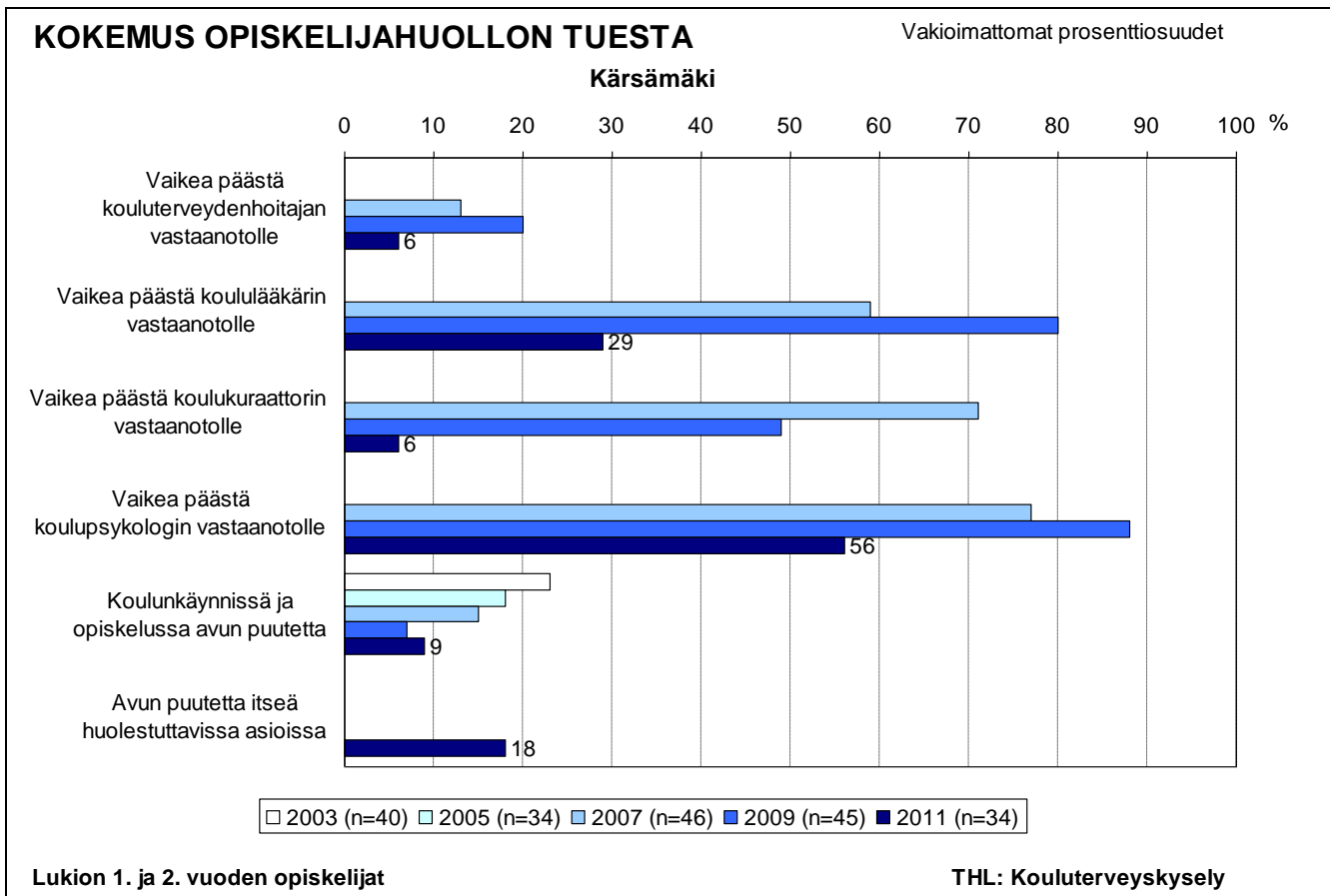
KOKEMUS OPISKELIJAHUOLLON TUESTA	Ero sukupuolten välillä vuonna 2011	Ero Pohjois-Pohjanmaahan vuonna 2011	Ero koko aineistoon vuonna 2011
*Kouluterveydenhoitajalle pääsyn kokeminen vaikeaksi		harvinaisempaa	harvinaisempaa
Koululääkärille pääsyn kokeminen vaikeaksi		harvinaisempaa	harvinaisempaa
*Koulukuraattorille pääsyn kokeminen vaikeaksi		harvinaisempaa	harvinaisempaa
Koulupsykologille pääsyn kokeminen vaikeaksi			
*Avun saaminen koulunkäynnin vaikeuksiin			
Avun saaminen itseä huolestuttaviin asioihin			

*Indikaattorin alhaisesta %-osuudesta johtuen huomioidaan pienemmät muutokset ja erot

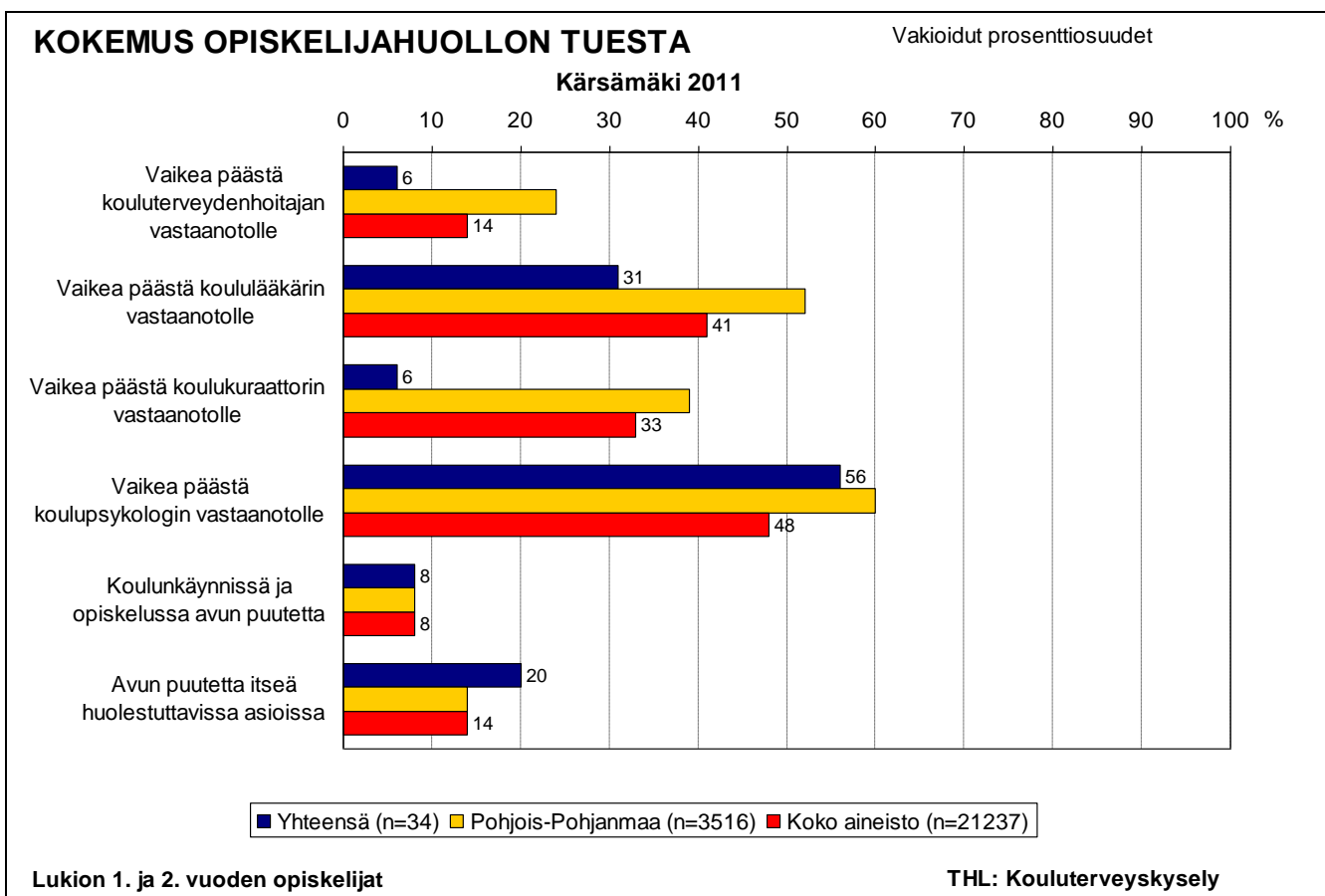
Indikaattorit on kuvattu alla lyhyesti. Niiden tarkempi kuvaus on esitetty liitteessä 1. Yllä olevissa taulukoissa indikaattorien nimiä on yksinkertaistettu. Kuvioissa ja liitetaulukoissa käytetyt todelliset indikaattorien nimet ovat sulkeissa.

- **Kouluterveydenhoitajalle pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle): Nuori kokee kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Koululääkärille pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle): Nuori kokee koululääkärin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Koulukuraattorille pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle): Nuori kokee koulukuraattorin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- **Koulupsykologille pääsyn kokeminen vaikeaksi** (Vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle): Nuori kokee koulupsykologin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.
- ****Avun saaminen opiskelun vaikeuksiin** (Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta): Nuori kokee saavansa apua kotoa tai koulusta aina tai useimmiten, kun hänellä on vaikeuksia koulunkäynnissä ja opiskelussa.
- ****Avun saaminen itseä huolestuttaviin asioihin** (Avun puutetta itseä huolestuttavissa asioissa): Indikaattori on muodostettu kahdeksasta nuorta huolestuttavasta asiasta, joihin nuori on saanut apua koulun aikuisilta tai koulun ulkopuolisilta ammattiauttajilta: alkoholin liiallinen käyttö, tupakointi, ylipaino tai syömishäiriöt, väkivalta, paha olo tai mielenterveysasiat, perheen sisäiset asiat, ystävyys- tai seurustelusuhteet, seksuaaliterveys.

**luettavuuden parantamiseksi tulos on esitetty taulukossa käänteisenä verrattuna raportin indikaattorikuvioihin

Kuvio 19. Opiskelijahuoltoindikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuosina 2003–2011.

Kuvio 20. Opiskelijahuoltoindikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista vuonna 2011.

ILON- JA HUOLENAIHEET

Seuraavassa esitellään tiivistetysti tärkeimmät ilon- ja huolenaiheet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailta sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla vuonna 2011. Mukaan on valittu merkittävät kahden viimeisimmän kyselyvuoden välillä ja pidemmällä aikavälillä tapahtuneet muutokset. Muutoksia ei esitetä tärkeysjärjestyksessä. Lisäksi on kerrottu, jos ilmiön esiintyvyys kunnassa on kokonaisluvuksi pyöristettynä nolla prosenttia.

Ilon- ja huolenaiheet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilailta

ILONAIHEET	HUOLENAIHEET
Muutokset verrattuna edelliseen kyselyvuoteen • Vanhempien työttömyys vähentyi• Koulun fyysiset työolot koettiin paremmiksi• Koulun työilmapiiri parani• Kuulluksi tuleminen koulussa lisääntyi• Lintsaaminen vähentyi• Koulu-uupumus vähentyi• Myöhään valvominen koulupäiviä edeltävinä iltoina vähentyi• Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi• Koululääkärin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi• Koulukuraattorin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi• Koulupsykologin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi	Muutokset verrattuna edelliseen kyselyvuoteen • Vanhemmat tiesivät huonommin lapsensa viikonloppuiltojen viettopaikan

Ilon- ja huolenaiheet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla

ILONAIHEET	HUOLENAIHEET
Muutokset verrattuna edelliseen kyselyvuoteen • Vanhempien tupakointi vähentyi• Läheiset ystävyssuhteet yleistyivät• Lintsaaminen vähentyi• Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin lisääntyi• Useiden oireiden kokeminen päivittäin vähentyi• Päivittäin koettu väsymys vähentyi• Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla lisääntyi• Humalajuominen vähentyi• Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi• Koululääkärin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi• Koulukuraattorin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi• Koulupsykologin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi Näiden esiintyvyys hyvin pieni (alle 0,5 %) vuonna 2011 • Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana• Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa• Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa• Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	Muutokset verrattuna edelliseen kyselyvuoteen • Koulutapaturmat lisääntyivät• Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut lisääntyivät

POHDINTA

Nuoren hyvinvointiin ja opiskelun sujumiseen vaikuttavat keskeisesti kokemus elämänhallinnasta, omien voimien ja kykyjen riittävydestä sekä sosiaalisesta tuesta. Opiskelukykyä tukevat hyvät voimavarat, turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö, opiskelutaidot sekä riittävä opetus- ja ohjaustoiminta.^{3,4,5} Nuoren omilla voimavaroilla tarkoitetaan hänen persoonallisuuttaan, itsetuntemustaan, elämäntilannettaan, perhe- ja ystävyys-suhteitaan, terveydentilaansa sekä terveyteen vaikuttavia käytäytymistottumuksia. Opiskelu-ympäristöllä puolestaan tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä. Fyysinen opiskelu-ympäristö koostuu erilaisista oppimisympäristöistä ja fyysisistä opiskeluolosuhteista, opintojen järjestämisestä, opetusvälineistä sekä välituntiympäristöistä ja taukoti-loista. Psyykkinen ja sosiaalinen ympäristö sisältää kouluhenkilöstön ja nuorten välisen ja keskinäisen vuorovaikutuksen sekä opiskeluilmapiirin. Vertaistuella on huomattava merkitys opintojen sujumiseen. Opiskelukyvyn taustalla vaikuttavat luonnollisesti myös yleiset sosioekonomiset, kulttuuriset ja ympäristön olosuhteet. Jonkin osa-alueen alentuneita resursseja voi jossain määrin kompensoida toisilla.⁶ Esimerkiksi opiskelu-ympäristö voi tukea nuorta silloin, kun elämäntilanne tilapäisesti heikentää hänen voimavarojaan.

Opiskelukykyyn vaikuttavia tekijöitä

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan valtaosa nuorista kokee terveydentilansa hyväksi. Yläluokkalaisten ja lukiolaisten arviot omasta terveydentilasta ovat parantuneet hieman 2000-luvun aikana, vaikka pitkäaikaissairauksien tai erilaisten oireiden yleisyydessä ei ole tapahtunut vähenemistä samalla ajanjaksolla. Yleisimpiä oireita ovat niska-hartiaseudun kivut sekä päänsärky. Keskimäärin joka seitsemännellä nuorella on väsymystä lähes päivittäin. Nuorten masentuneisuus on pysynyt yhtä yleisenä läpi 2000-luvun. Masentuneisuutta on 13 prosentilla peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista, 10 prosentilla lukiolaisista ja 12 prosentilla ammattiin opiskelevista. Oireilua vähentää ja hyvinvointia sekä oppimista edesauttaa säännöllinen arkirytmä, joka koostuu riittävästä levosta, hyvästä ravitsemuksesta ja liikunnasta.

Runsas ruutu-aika esteenä päivittäiselle liikunnalle ja riittäväälle yöunelle

Kouluterveyskyselyn mukaan liikunnan harrastaminen vapaa-aikana on lisääntynyt nuorilla hitaasti ja vähän liikkuvien osuus on nyt pienempi kuin 2000-luvun alussa. Liikunnan harrastamiseen on kuitenkin edelleen syytä kiinnittää huomiota, sillä kolmasosa yläluokkalaisista ja lukiolaisista harrastaa hengästyttävää liikuntaa korkeintaan tunnin viikossa. Ammattiin opiskelevilla liikunnan harrastaminen on vieläkin harvinaisempaa. Heistä lähes puolet harrastaa hengästyttävää liikuntaa korkeintaan tunnin viikossa.

Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen seuroissa on yleistynyt, mutta muu fyysinen aktiivisuus on vähentynyt. Tutkimuksen mukaan liikunnan harrastaminen koulujen liikuntakerhoissa sekä omatoiminen urheilu yksin tai kaverin kanssa on vähentynyt. Myös urheiluvien lasten ja nuorten kokonaisliikuntamäärät ovat suosituksiin nähden liian pienet. Organisoit-dut seuraharjoitukset eivät yksin riitä täyttämään nuorten liikunnan tarvetta. Tämä selittää osaltaan lasten ja nuorten fyysisen kunnon heikkenemistä.⁷

Fyysisen aktiivisuuden perussuosituksen mukaan kaikkien 13–18-vuotiaiden tulee liikkua vähintään puolitoista tuntia päivässä. Päivittäisen fyysisen aktiivisuuden tulee sisältää runsaasti reipasta liikun-

³ Kurri, Eero: Opintojen pitkittymisen dilemma. Tutkimus opintojen sujumattomuustekijöistä yliopistoissa ja niihin vaikuttamisen keinoista. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs. 27, 2006.

⁴ Laaksonen, Elina: Yliopisto-opiskelijoiden psyykkinen oireilu ja siihen yhteydessä olevat tekijät. Helsinki: Ylioppilaiden terveydenhoitussäätiön tutkimuksia 38, 2005.

⁵ Lounasmaa, Jouni & Tuori, Marja-Riitta & Kunttu, Kristiina & Huttunen, Teppo: Opiskelukyky ja otteen saaminen opiskelusta. Teoksessa: Kunttu, Kristiina (toim.): Oireilevan opiskelijan viesti? Tutkimuksia Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2000-aineistosta. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 63. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 2004.

⁶ Opiskeluterveydenhuollon opas. Julkaisu 2006:12. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2006.

⁷ Nuori Suomi ry:n tiedote 22.4.2010.

http://nuorisuomi.fi/files/ns2/tiedotteet/100422_Kansallinen_liikuntatutkimus2009_2010_lapset_ja_nuoret_uusin.pdf. [luettu 31.5.2010].

taa, jonka aikana sydämen syke ja hengitys kiihtyvät ainakin jonkin verran. Lisäksi yli kahden tunnin pituisia istumisjaksoja tulee välttää. Ruutu-aikaa viihdemedian ääressä saa olla korkeintaan kaksi tuntia päivässä.⁸

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan korkeintaan kaksi tuntia ruudun ääressä vietti koulupäivinä 37 prosenttia yläluokkalaisista ja lukiolaisista ja 31 prosenttia ammattiin opiskelevista. Viikonloppuisin ruudun ääressä korkeintaan kaksi tuntia vietti joka kuudes yläluokkalainen ja lukiolainen ja joka viides ammattiin opiskeleva. Lasten ja nuorten terveysseurannan tutkimusaineistossa suositusten mukaisen ajan ruudun ääressä vietti arkipäivisin vain 23 prosenttia ja viikonloppuisin 10 prosenttia kahdeksaluokkalaisista⁹. Kouluterveyskyselyn mukaan peruskoululaisista ja ammattiin opiskelevista joka kymmenes käytti koulupäivinä vähintään kuusi tuntia katselemalla televisiota, käyttämällä tietokonetta tai pelaamalla kännykkä- tai konsolipelejä. Lukiolaisista vähintään kuusi tuntia ruudun ääressä koulupäivinä vietti viisi prosenttia. Viikonloppuisin näin paljon aikaa ruudun ääressä vietti joka viides yläluokkalainen ja ammattiin opiskeleva ja joka kuudes lukiolainen.

Runsas ruutu-aika on este päivittäisen liikunnan sekä riittävän yöunen toteutumiseksi. Ne nuoret, jotka käyttävät huomattavan paljon aikaa ruudun ääressä, eivät todennäköisesti ennätä liikkumaan riittävästi.¹⁰ Toisaalta runsaan ruudun ääressä istumisen on todettu olevan varsin yleistä myös liikuntaa harrastavilla nuorilla¹¹.

Runsas informaatio- ja kommunikaatioteknologian käyttö heikentää nuorten nukkumistottumuksia ja lisää väsymystä ja on sitä kautta kielteisesti yhteydessä nuorten koettuun terveydentilaan ja oireisiin¹². Myös liiallisella istumisella on havaittu olevan itsenäisiä, liikunnan harrastamisesta riippumattomia haitallisia yhteyksiä terveyteen¹³. Runsaan istumisen on todettu liittyvän nuorten lihavuuteen sekä alaselän, niskan ja olkapään kipuihin tytöillä ja niskakipuun pojilla riippumatta liikunnan harrastamisen määrästä^{14, 15, 16}.

Nuorten fyysistä toimintakykyä tulee arvioida kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa. Arviointi voidaan tehdä keskustellen nuoren ja hänen huoltajansa kanssa sekä yhteistyössä opettajien kanssa. Tavoitteena on motivoida nuorta harrastamaan liikuntaa sekä tunnistaa oppilaat, joiden kunto edellyttää tarkempaa selvitystä esimerkiksi yhdessä liikunnanopettajan kanssa.¹⁷

Päihteiden käyttö haittaa opiskelua

Oppilaan tai opiskelijan päihteiden käyttö voi näkyä esimerkiksi toistuvina poissaoloina, myöhästelyinä, tehottomuutena tai opintojen viivästymisenä. Päihdeongelmaan liittyy usein myös muita psykososiaalisia ongelmia, jotka voivat haitata opintoja.¹⁸

Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten asenteet päihteiden käyttöä kohtaan ovat muuttuneet selvästi sallivampaan suuntaan 2000-luvun puolivälistä alkaen. Huolestuttavaa kehitystä on havaittavissa

⁸ Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7–18-vuotiaille. Helsinki: Opetusministeriö & Nuori Suomi ry., 2008.

⁹ Terveystemme – Lasten terveys -sivusto. <http://www.terveytemme.fi/lastenterveys>. [luettu 31.5.2010]. Ks. myös Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Kaikkonen, Risto & Koponen, Päivikki & Ovaskainen, Marja-Leena & Sippola, Risto & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina & LATE-työryhmä (toim.): Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Raportti 2/2010. Helsinki: THL, 2010.

¹⁰ Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7–18-vuotiaille. Helsinki: Opetusministeriö & Nuori Suomi ry., 2008.

¹¹ Tammelin, Tuija & Ekelund, Ulf & Remes, Jouko & Näyhä, Simo: Physical activity and sedentary behaviors among Finnish youth. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 39 (2007): 7,1067–1074.

¹² Punamäki, Raija-Leena & Wallenius, Marjut & Nygård, Clase-Håkan & Saarni, Lea & Rimpelä, Arja: Use of information and communication technology (ICT) and perceived health in adolescence: The role of sleeping habits and waking-time tiredness. *Journal of adolescence* 30 (2007): 4, 569–585.

¹³ Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7–18-vuotiaille. Helsinki: Opetusministeriö & Nuori Suomi ry., 2008.

¹⁴ Tammelin, Tuija & Laitinen, Jaana & Näyhä, Simo & Remes, Jouko & Ekelund, Ulf & Ong, Ken & Järvelin, Marjo-Riitta: Liikunta, istuminen ja uni liittyvät nuorten lihavuuteen ja keskivartalolihavuuteen. *Liikunta & Tiede* 44 (2007): 5, 60.

¹⁵ Auvinen, Juha & Tammelin, Tuija & Taimela, Simo & Zitting, Paavo & Karppinen, Jaro: Neck and shoulder pains in relation to physical activity and sedentary activities in adolescence. *Spine* 32 (2007): 9,1038–1044.

¹⁶ Auvinen, Juha & Tammelin, Tuija & Taimela, Simo & Zitting, Paavo & Karppinen, Jaro: Associations of Physical Activity and Inactivity with Low Back Pain in Adolescents. *Scandinavian Journal of Medicine Science in Sports* 18 (2008): 2,188–194.

¹⁷ Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamishojeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009: 20. Helsinki: STM, 2009.

¹⁸ Lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijoiden päihdeohjelma. Turun yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta, 2010. http://www.med.utu.fi/opiskelu/opiskelijoiden_paihdeohjelma.pdf. [luettu 22.6.2010].

huumekokeiluja kuvaavissa tuloksissa. Vuonna 2009 laittomia huumeita oli kokeillut 5 prosenttia yläluokkalaisista, 9 prosenttia lukiolaisista ja 15 prosenttia ammattiin opiskelevista. Vuonna 2011 vastaavat osuudet olivat 7, 10 ja 18 prosenttia. Nuorten huumekokeilujen lisääntyminen näyttäisi johtuvan lisääntyneestä kannabistuotteiden kokeilusta. Muita laittomia huumeita kokeilleiden osuuksissa ei ole nähtävissä merkittäviä muutoksia. Nuorten tupakointi ja alkoholin käyttö ovat kuitenkin vähentyneet 2000-luvun alusta. Vuonna 2011 vähintään kerran kuussa itsensä humalaan joi 15 prosenttia yläluokkalaisista, 23 prosenttia lukiolaisista ja 39 prosenttia ammattiin opiskelevista. Viikoittain alkoholia käytti 6 prosenttia yläluokkalaisista, 10 prosenttia lukiolaisista ja 22 prosenttia ammattiin opiskelevista. Päivittäin tupakoivia oli peruskoululaisista 15 prosenttia, lukiolaisista 9 prosenttia ja ammattiin opiskelevista 39 prosenttia.

Myös tuoreen Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan tupakointikokeilut ja päivittäinen tupakointi ovat vähentyneet vuosien 1977–2011 aikana kaikissa ikäryhmissä ja molemmilla sukupuolilla. Nuuskakokeilut ovat sen sijaan yleistyneet vuoden 2005 jälkeen selvästi sekä tytöillä että pojilla. Tytöillä nuuskan käyttö oli kuitenkin harvinaista. Raittiiden nuorten osuus on lisääntynyt 2000-luvun alusta. Sosiaalinen altistuminen huumeille on lisääntynyt vuodesta 2005 alkaen.¹⁹

Viime aikoina nuorten alkoholin käyttö on kehittynyt suuntaan, jossa osa nuorista pidättäytyy alkoholista joko kokonaan tai rajaa sen käytön harvoihin poikkeustilanteisiin, kun taas osalla nuorista kulutus saattaa jopa kasvaa tai muuttua aiempaa riskialttiimmaksi. Esimerkiksi ESPAD- tutkimuksessa raittiuden havaittiin lisääntyneen ja humalajuomisen vähentyneen erityisesti ydinperheissä asuvien, korkeasti koulutettujen vanhempien nuorilla, jotka menestyivät hyvin koulussa. Päihteiden käyttöä esiintyi puolestaan enemmän nuorilla, jotka lintsasivat koulusta ja joiden vanhemmat eivät valvoeet nuorten vapaa-ajan käyttöä. Raittius väheni käytettävissä olevien rahojen lisääntyessä.^{20, 21}

Ongelmatasoisesti päihteitä käyttävät nuoret voidaan jakaa niihin, joiden ongelmat johtuvat humalajuomisesta ja huumekokeiluista sekä niihin, joilla päihteiden käyttö liittyy laajempaan psykososiaaliseen ongelmavyöhykkeeseen. Jälkimmäisessä ryhmässä ongelmat alkavat usein jo lapsuudessa ja voivat siirtyä sukupolvelta toiselle. Nuoren päihdeongelman taustalta löytyy usein syrjäytymistä, sosiaalisia ongelmia sekä terveysongelmia. Väestötutkimuksissa on todettu, että päihdehäiriöistä nuorista enemmistöllä on samaan aikaan esimerkiksi käytös- ja uhmakkuushäiriöitä, masennusta, ahdistuneisuushäiriöitä tai ADHD. Poikien käytöshäiriöiden ja hyperaktiivisuuden on havaittu ennustavan humalajuomista, päivittäistä tupakointia ja huumerikoksia. Erityisesti suuressa riskissä olevien nuorten, kuten käytöshäiriöisten, lastensuojeluasiakkaiden, koulupudokkaiden sekä rikoksia tekevien nuorten hoidontarve tulee aina selvittää systemaattisesti. Päihdeongelmien tunnistamisen jälkeen haasteena on hoitoonohjaus, jota hankaloittaa sopivien hoitopolkujen puute tai vähäisyys.^{22, 23}

Perheen taloudelliset ongelmat heijastuvat perheen ilmapiiriin

Perheen hyvinvointi vaikuttaa ratkaisevasti nuoren kokemukseen elämänhallinnasta, sosiaalisesta tuesta ja omista voimavaroista. Yksi perheen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä on taloudellinen toimeentulo. Kouluterveyskyselyn mukaan vanhempien työttömyys yleistyi vuodesta 2007 vuoteen 2009, jonka jälkeen yleistyminen pysähtyi. Ainakin toinen vanhemmista oli ollut kuluneen vuoden aikana työttömänä 30 prosentilla yläluokkalaisista, 25 prosentilla lukiolaisista ja 34 prosentilla ammattiin opiskelevista. Yhä suurempi osa lapsista ja nuorista kuuluu pienituloisiin perheisiin. Lapsi-

¹⁹ Raisamo, Susanna & Pere, Lasse & Lindfors, Pirjo & Tiirikainen, Mikko & Rimpelä, Arja (Toim.): Nuorten terveystapatutkimus 2011. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2011. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011: 10. Helsinki: STM, 2011.

²⁰ Karvonen, Sakari: Jakautuuko nuorten juominen kahtia? Yhteiskuntapolitiikka 75 (2010): 2, 182–193.

²¹ Metso, Leena & Ahlström, Salme & Huhtanen, Petri & Leppänen, Minna & Pietilä, Eija: Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2007. ESPAD-tutkimuksen tulokset. Raportti 6/2009. Helsinki: THL, 2009.

²² Niemelä, Solja: Päihdeongelmat nuoruusiällä. Esitys Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat – seminaarissa 28.4.2010. <http://info.stakes.fi/kouluterveys/erityinentuki/niemela.p.df> [luettu 22.6.2010].

²³ Niemelä, Solja: Nuorten päihdehäiriöiden hoito ja päihdepalveluiden kehittäminen. Nuorten hyvin- ja pahoinvointi. Konsensuskokous 2010. Vammala: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, Suomen akatemia, 2010.

köyhyysaste on kasvanut voimakkaasti edellisen, 1990-luvun laman jälkeen ja on nyt korkeammalla kuin koskaan 1970-luvun alun jälkeen.²⁴

Edellisestä lamasta opittiin, että kulutusmahdollisuuksien väheneminen ei ollut taloudellisten ongelmien merkittävin seuraus lasten elämässä. Merkittävämpiä olivat ne vaikutukset, joita lamalla oli perheen ilmapiiriin ja vanhempien jaksamiseen. Lasten kokemukset lamasta välittyivät sen kautta, miten vanhemmat pystyivät käsittelemään laman seurauksia ja miten he jaksoivat. Laman vaikutukset perheen ilmapiiriin ja keskinäisiin suhteisiin olivat voittopuolisesti kielteisiä. Harvinaiset myönteiset vaikutukset näkyivät joissain perheissä yhdessä olon lisääntymisenä sekä yhteishengen paranemisena.²⁵

Talousvaikeuksien aiheuttamat vanhempien mielenterveys- ja parisuhdeongelmat heijastuvat vanhemmuuteen ja välittävät tätä kautta laman kielteisiä vaikutuksia lasten mielenterveyteen. Vanhempain mielenterveysongelmien tiedetään olevan merkittävä riski toimivalle vanhemmuudelle sekä lapsen hyvinvoinnille, kuten sosiaalisille suhteille, kouluasuoriutumiseksi ja mielenterveydelle.²⁶ Taloudellisista ongelmista kärsivissä perheissä lapset voivat joutua kohtaamaan sellaisia aikuisten vaikeuksia ja ahdistusta, joiden vaikutukset heihin ovat vaikeasti mitattavissa, ja jotka voivat tulla esiin vasta pitkän ajan kuluttua.

Läheisen alkoholin käyttö on riski nuoren mielenterveydelle

Läheisten liiallinen alkoholin käyttö vaikuttaa kielteisesti nuorten hyvinvointiin. Kouluterveyskysely kartoittaa nuoren kokemusta jonkun hänelle läheisen ihmisen alkoholin käytöstä. Läheisiä voivat olla perheenjäsenten lisäksi esimerkiksi ystävät. Tulosten mukaan 12–13 prosenttia yläluokkalaisista ja lukiolaisista ja 16 prosenttia ammattiin opiskelevista koki, että läheisen alkoholin käyttö oli aiheuttanut ongelmia omaan elämään. Lasten ja nuorten terveysseurannan aineistossa kahdeksasluokkalaisten isistä neljäsosalla ja äideistä 7 prosentilla oli vähintään lievästi kasvanut alkoholihaittojen riski²⁷.

Perheissä, joissa käytetään runsaasti päihteitä, lapset ottavat usein jo varhain aikuisen vastuun ja vaikuttavat pärjääviltä. Emotionaalista huolenpitoa ja ikäkauteen kuuluvia kehittymismahdollisuuksia vaille jäävä lapsi on kuitenkin altis psyykkisille ongelmille, kuten masennukselle ja syömishäiriöille.²⁸ Paljon päihteitä käyttävien vanhempien lapsilla on kasvanut riski erityyppiseen ongelmakäyttäytymiseen. Päihdeongelmat aiheuttavat usein myös riskin niiden siirtymisestä seuraavalle sukupolvelle.²⁹ Vanhempien päihteiden käytön vaikutukset lapsen myöhempään elämään eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Tämä antaa mahdollisuuden ongelmien ylisukupolvisen ketjun murtamiseen oikein kohdenetulla avulla ja tuella.³⁰

Peruspalvelujärjestelmissä, kuten koulussa ja terveydenhuollossa, kohdataan jatkuvasti perheitä, joissa on päihdeongelmia³¹. Olemassa olevat auttamis- ja tukirakenteet tunnistavat kuitenkin vain pienen osan päihdeperheistä ja suuri osa lievemmistä ongelmista jää aikuiskeskeisessä ja sektoreittain jakautuneessa järjestelmässä piiloon.³²

²⁴ Salmi, Minna & Sauli, Hannele & Lammi-Taskula, Johanna: Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa: Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari, & Ahlström, Salme. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: THL, 2009.

²⁵ Salmi, Minna & Huttunen, Jouko & Yli-Pietilä, Päivi: Lapsen ja laman. Stakes Raportteja 197. Helsinki: Stakes, 1996.

²⁶ Leinonen, Jenni: Families in struggle: Child mental health and family well-being in Finland during the economic recession of the 1990s: The importance of parenting. Stakes. Helsinki, 2004.

²⁷ Terveystemme – Lasten terveys -sivusto. <http://www.terveytemme.fi/lastenterveys>. [luettu 31.5.2010]. Ks. myös Mäki, Päivi & Hakulinen-Viitanen, Tuovi & Kaikkonen, Risto & Koponen, Päivikki & Ovaskainen, Marja-Leena & Sippola, Risto & Virtanen, Suvi & Laatikainen, Tiina & LATE-työryhmä (toim.): Lasten terveys. LATE-tutkimuksen perustulokset lasten kasvusta, kehityksestä, terveydestä, terveystottumuksista ja kasvuympäristöstä. Raportti 2/2010. Helsinki: THL, 2010.

²⁸ Mylant, Marylou & Ide, Bette & Cuevas, Elizabeth & Meehan, Maurita: Adolescent children of alcoholics: vulnerable or resilient? Journal of the American Psychiatric Nurses Association 8 (2002) 2, 57–64.

²⁹ Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Kouvonen, Petra: Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008) 4, 421–432.

³⁰ Holmila, Marja & Raitasalo, Kirsimarja: Lapsuudenkodin alkoholin liikakäytön vaikutukset. Teoksessa: Moisio, Pasi & Karvonen, Sakari & Simpura, Jussi & Heikkikä, Matti (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 2008.

³¹ Peltoniemi, Teuvo: Päihdeperheiden lapset auttamisjärjestelmässä. Teoksessa: Utoslahti, Kirsi & Peltoniemi, Teuvo (toim.): Pikkuikäisiä. Kirjoituskilpailun kertomuksia ja tutkimustietoa Lasinen lapsuus -hankkeesta. A-klinikkasäätiön raportisarja nro 42. Helsinki: A-klinikkasäätiö, 2003.

³² Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Kouvonen, Petra: Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008) 4, 421–432.

Opiskeluolosuhteissa on vielä parannettavaa

Kouluterveyskyselyn mukaan koulun fyysiset työolot parantuivat vuoteen 2009 asti. Tämän jälkeen kehitys kääntyi kielteiseksi. Vuonna 2011 fyysisiä työoloja piti puutteellisina 56 prosenttia yläluokkalaisista ja 40 prosenttia lukiolaisista. Ammattiin opiskelevista työoloja piti puutteellisina 41 prosenttia. Eniten opiskelua häittivät huono ilmanvaihto, sopimaton lämpötila ja epämiellyttävät kalusteet.

Opiskeluyhteisön ja -ympäristön terveyden ja turvallisuuden edistäminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Oppilaitoksissa tulee suunnitella ja kehittää toimintamalleja opiskeluyhteisön terveyden ja turvallisuuden edistämiseen, ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteiden ehkäisyyn sekä niissä toimimiseen. Kriisitilanteisiin valmistautumisen yhteydessä yhteistyötä tulee tehdä poliisin ja pelastustoimen kanssa. Lisäksi opiskeluympäristön terveys ja turvallisuus on tarkastettava joka kolmas vuosi ja tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista on seurattava vuosittain.^{33, 34}

Kouluterveyskyselyn mukaan myös nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksissa näyttäisi olevan vielä parannettavaa. Yläluokkalaisista ja ammattiin opiskelevista lähes puolet ja lukiolaisista lähes kolmasosa ei tiennyt, miten vaikuttaa oman koulun asioihin. Lähes puolet yläluokkalaisista ja kolmasosa toisen asteen opiskelijoista koki, ettei heidän mielipiteitään oteta huomioon koulutyön kehittämässä. Opiskelijoiden epäoikeudenmukaista kohtelua esiintyi yläluokkalaisista 35 prosentin, lukiolaisista 15 prosentin ja ammattiin opiskelevista 23 prosentin mielestä. Oppilaitoksen työilmapiirissä koki ongelmia 27 prosenttia yläluokkalaisista, 10 prosenttia lukiolaisista ja 15 prosenttia ammattiin opiskelevista. Valtaosa nuorista koki kuitenkin tulevansa helposti toimeen opiskelukavereiden ja opettajien kanssa.

Kiusaaminen ja häirintä psykososiaalisen hyvinvoinnin uhkana

Kiusaaminen vahingoittaa nuoren vertaissuhteita ja aiheuttaa riskin hänen psykososiaaliselle hyvinvoinnilleen. Kiusatut nuoret kärsivät usein henkisen hyvinvoinnin ja mielialan ongelmista, itsetunnon ja itsearvostuksen alenemisesta, masentuneisuudesta, itsetuhoisuudesta sekä ahdistuneisuudesta. Kiusaamisen on todettu heijastuvan myös fyysiseen terveyteen muuan muassa psykosomaattisina stressioireina kuten kipuina, sairasteluna, nukkumisvaikeuksina sekä syömishäiriöinä.³⁵

Kouluterveyskyselyn mukaan koulukiusaamista esiintyy yhtä yleisesti kuin vuosikymmenen alussa. Koulukiusatuksi joutui viikoittain kahdeksan prosenttia yläluokkalaisista, kaksi prosenttia lukiolaisista ja viisi prosenttia ammattiin opiskelevista. Kouluhenkilöstö puuttui kiusaamiseen nuorten mielestä harvoin. Kolme neljästä nuoresta ilmoitti, ettei kiusaamiseen puututtu kouluhenkilöstön toimesta.

Kiusaamisen muodot ovat monenlaisia. Kiusaaminen voi olla hiljaista, sanallista tai fyysistä. Yksi tavallisimmista kiusaamisen muodoista on hiljainen kiusaaminen, jota on usein vaikea havaita. Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan yleisimpiä kiusaamisen muotoja ovat nimittely, naurunalaiseksi tekeminen, kaveriporukan ulkopuolelle jättäminen sekä valheiden levittäminen loukkaamistarkoituksessa. Fyysinen kiusaaminen on yleisintä yläluokkalaisten keskuudessa.

Tutkimusten mukaan näyttää siltä, että nuoret ovat omaksuneet uuden teknologian kiusaamisen välineeksi. Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan yläluokkalaisista joka kymmenes oli kohdannut kännykkä- tai internetkiusaamista. Kansallisen lapsiuhritutkimuksen mukaan yhdeksäsluokkalaisista tytöistä lähes viidennes ja pojista joka kymmenes oli joutunut tekstiviesti- tai internetkiusaamisen uhriksi. Yleisintä oli huhujen levittäminen verkossa ja tekstiviestillä tapahtuva kiusaaminen.³⁶ Mannerheimin Lastensuojeluliiton kyselyiden mukaan nettikiusaaminen liittyy hyvin usein koulukiusaamiseen. Muusta koulukiusaamisesta poiketen uhri ei kuitenkaan pääse siitä eroon koulun ulkopuolella-

³³ Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Julkaisuja 2009:20. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2009.

³⁴ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) § 16

³⁵ Pörhölä, Maili: Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa: Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.): Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisosaian neuvottelukunta. Stakes, 2008.

³⁶ Salmi, Venla: Väkipalsta sähköisten viestimien kautta. Teoksessa: Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Tutkimustiedonantoja. Tampere: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2008.

kaan. Nettikiusaamiseen houkuttelee sen näennäinen helppous ja nimettömyys. Kiusaaja ei aina ymmärrä tekonsa vakavuutta, kun hän ei joudu kohtaamaan uhrin reaktioita.³⁷

Kouluterveyskyselyssä selvitettiin aiempaa perusteellisemmin myös seksuaalista häirintää ja väkivaltaa. Seksuaaliseksi häirinnäksi luokiteltiin³⁸ seksuaalisuutta loukkaava nimittely sekä häiritsevä seksuaalinen ehdottelu ja ahdistelu puhelimesta tai internetissä. Seksuaaliseksi väkivallaksi puolestaan luokiteltiin kehon intiimien alueiden vastentahtoinen koskettelu, seksiin painostaminen tai pakottaminen sekä rahan, tavarain tai päihteiden tarjoaminen vastineeksi seksistä. Tulosten mukaan kolmasosa nuorista oli kokenut seksuaalisuutta loukkaavaa nimittelyä. Häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua puhelimesta tai internetissä oli kokenut joka viides nuori. Seksuaalista väkivaltaa oli kokenut 13 prosenttia yläluokkalaisista ja lukiolaisista ja 19 prosenttia ammattiin opiskelevista.

Seksuaalisen häirinnän mahdollisuudet ovat lisääntyneet internetin käytön yleistymisen myötä. Seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtääviä kontakteja potentiaalsiin uhreihin voidaan netin avulla luoda suuria määriä, jolloin tekijöiden on mahdollista löytää helpoimmat uhrit. Varsinaiseen fyysiseen kanssakäymiseen johtavia tapauksia on suhteellisen vähän, mutta verkossa tapahtuva häirintä on monimuotoista ja jossain muodoissaan hyvin yleistä.³⁹ Yleisintä on rivo kielenkäyttö ja törkeydet keskustelupalstoilla. Lapsiuhritutkimuksen mukaan näitä on kokenut noin joka viides yhdeksäsluokkalainen.⁴⁰

Tytöt kokevat poikia yleisemmin seksuaalista häirintää ja ehdottelua internetissä. Lapsiuhritutkimuksen mukaan yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 22 prosentille ja pojista 6 prosentille oli ehdotettu seksiä internetissä viimeisen vuoden aikana. Myös Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan tytöt kohtasivat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa yleisemmin kuin pojat. Lisäksi lapsiuhritutkimuksen tulokset osoittavat, että internetin kautta hyväksikäytetyt nuoret olivat joutuneet sekä fyysisen että henkisen väkivallan uhreiksi huomattavasti muita nuoria yleisemmin. Myös hyväksikäytettyjen nuorten oma rikoskäyttäytyminen oli merkittävästi korkeammalla tasolla kuin muilla nuorilla.⁴¹

Opiskelukyvyn tukeminen kouluissa ja oppilaitoksissa

Kouluterveyskyselyn tulokset osoittavat, että nuorilla on monenlaisia tuentarpeita. Niitä on nähtävissä sekä nuorten omien voimavarojen, opiskeluympäristön että opetustoiminnan osalta. Oppimismahdollisuuksien vahvistaminen edellyttää sekä fyysisen työympäristön että työilmapiirin kehittämistä yhteisöllisyyttä ja nuorten vaikutusmahdollisuuksia lisäävään suuntaan. Nuorille tulee tarjota myös riittävästi ohjausta ja tukea opiskeluun liittyvissä ongelmissa sekä oman elämän hallinnassa. Nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluu koulun ja oppilaitoksen tehtäviin opettamisen ohella⁴².

Keskeistä hyvinvoinnin edistämisessä on nuorten opiskelutaitojen vahvistaminen ja opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa auttaminen. Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan yleisimmin vaikeuksia aiheuttivat itselle parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien tekeminen, kotitehtävien tekeminen sekä kokeisiin valmistautuminen. Liian suuret vaatimukset ja liialliseksi koettu työmäärä aiheuttavat usein stressiä, psykosomaattista oireilua ja heikentävät opiskelumotivaatiota. Yläluokkalaisista 34 prosenttia, lukiolaisista 25 prosenttia ja ammattiin opiskelevista 24 prosenttia koki, että opettajat odottavat heiltä liikaa koulussa. Työmäärää pidettiin yleisesti liian suurena. Yläluokkalaisista 38 prosenttia, lukiolaisista 42 prosenttia ja ammattiin opiskelevista 24 prosenttia koki työmäärän liian suureksi. Huolestuttavaa on, että joka viides nuori koki saavansa vain harvoin tai ei ollenkaan apua opiskeluun liittyvissä ongelmissa koulusta tai oppilaitoksesta.

³⁷ http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/maarittely/netti-ja_kannykkakiusaaminen/. [luettu 22.6.2010].

³⁸ Second Draft Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Directorate General of Human Rights and Legal Affairs. Strasbourg: Council of Europe, 2010.

³⁹ Niemi, Hannu: Lapsiin ja nuoriin kohdistuvat seksuaalirikokset. Teoksessa: Rikollisuustilanne 2008. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2009.

⁴⁰ Salmi, Venla: Väkipalsta sähköisten viestimien kautta. Teoksessa: Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Tutkimustiedonantoja. Tampere: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2008.

⁴¹ Ks. edellinen viite.

⁴² Perusopetuksen laatukriteerit. Julkaisuja 2009: 19. Helsinki: Opetusministeriö, 2009.

Oppilaan oikeutta saada tarvitsemaansa tukea vahvistettiin perusopetuslain uudistuksella. Lain mukaan oppilaan saamia tukimuotoja ovat yleinen tuki sekä tehostettu tuki ja erityinen tuki, jotka ovat yleistä tukea vahvempia tukimuotoja. Tehostettu tuki sisältää tukiopetuksen, osa-aikaisen erityisopetuksen, oppilashuollollisen tuen ja erilaiset pedagogiset ratkaisut. Erityisen tuen ja sen osana erityisopetuksen järjestäminen tulee kyseeseen silloin, kun oppilasta ei voida tukea riittävästi tehostetulla tuella. Erityisen tuen päätöksessä tulee määrätä aiempaa täsmällisemmin oppilaan opetuksen järjestämisestä ja hänen tarvitsemistaan tukipalveluista.^{43, 44}

Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluiden järjestämisessä näyttäisi olevan edelleen suuria puutteita. Valtakunnallisen selvityksen mukaan kouluterveydenhuollon laatusuosituksen mukainen henkilöstömitoitus täyttyi terveydenhoitajien osalta 34 prosentissa ja lääkärien osalta neljässä prosentissa peruskouluista. Viidenneksessä kouluista ei ollut lainkaan koulupsykologi- tai koulukuraattoritoimintaa.⁴⁵ Tämä on nähtävissä myös Kouluterveyskyselyn tuloksissa. Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsemisen koki vaikeaksi 14 prosenttia ja koululääkärin vastaanotolle pääsemisen 37 prosenttia nuorista. Koulukuraattorin vastaanotolle pääsemistä piti vaikeana 25 prosenttia ja koulupsykologin vastaanotolle pääsemistä 43 prosenttia nuorista. Tulokset eivät välttämättä kerro koko totuutta, sillä nuoret eivät aina tiedä, mitä palveluja on saatavilla. He voivat luulla, että koulupsykologin ja -kuraattorin palveluja on saatavilla myös niissä oppilaitoksissa, joissa palveluja ei ole tarjolla.

Koulupsykologi- ja kuraattoripalveluiden saatavuutta tuetaan lastensuojelulain entistä velvoittavammalla säännöksellä. Kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja kuraattoripalveluita, jotka antavat esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi.⁴⁶ Terveydenhuollon palvelujen saatavuutta pyritään parantamaan koulu- ja opiskeluterveydenhuollon asetuksella⁴⁷, joka muutti suositukset kuntia velvoittaviksi säännöksiksi. Asetus edellyttää, että oppilaalle tehdään terveystarkastus jokaisella peruskoulun vuosiluokalla viimeistään vuoden 2011 alusta alkaen. Lisäksi edellytetään, että ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella luokalla tehdään laaja terveystarkastus. Toisen asteen opiskelijalle tulee tehdä ensimmäisenä opiskeluvuonna terveydenhoitajan tarkastus ja ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna lääkärin tarkastus, ellei lääkärin tarkastusta ole tehty opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä.

Ensimmäisen, viidennen ja kahdeksannen luokan laajaan terveystarkastukseen sisältyy huoltajien haastattelun lisäksi opettajan tekemä arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa ja lisäksi tarvittaessa tehdään yhteistyötä oppilashuollon kanssa. Selvityksen⁴⁸ mukaan terveystarkastukset tehtiin näillä luokka-asteilla lähes kaikissa (80–89 %) kouluissa. Yli viidenneksessä kouluista ei kuitenkaan tiedetty, tehdäänkö oppilaille laaja terveystarkastus. Opettajalta pyydetty arvio oppilaasta sisältyi laajoihin tarkastuksiin yli puolessa kouluista, mutta vain neljäsosassa suunnitelmallisesti. Laajojen terveystarkastusten tuloksista tulee lisäksi laatia luokka- ja koulukohtaisia yhteenvetoja, joiden avulla oppilashuollon yhteistyönä arvioidaan luokka- ja kouluyhteisön tilaa sekä mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta. Selvityksen mukaan laajoista terveystarkastuksista laadittiin luokka- ja kouluyhteisökohtainen yhteenveto vain harvoin.^{49, 50}

Asetuksella halutaan varmistaa, että koko perheen hyvinvointia ja elämäntilannetta arvioidaan aikaisempaa järjestelmällisemmin ja perusteellisemmin. Terveysneuvonta ja terveystarkastukset on järjestet-

⁴³ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset. Määräys 29.10.2010. Dnro 50/011/2010. Helsinki: Opetushallitus, 2010.

⁴⁴ Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Julkaisuja 2009:20. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2009.

⁴⁵ Rimpelä, Matti & Fröjd, Sari & Pelttonen, Heidi (toim.). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009. Peruseraportti. Koulutuksen seurantaraportit 2010: 1. Sastamala: Opetushallitus & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2010.

⁴⁶ Lastensuojelulaki 2007/417.

⁴⁷ Valtioneuvoston asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.

⁴⁸ Rimpelä, Matti & Fröjd, Sari & Pelttonen, Heidi (toim.). Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009. Peruseraportti. Koulutuksen seurantaraportit 2010: 1. Sastamala: Opetushallitus & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2010.

⁴⁹ Valtioneuvoston asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta.

⁵⁰ Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Julkaisuja 2009:20. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2009.

tävä siten, että oppilaan, opiskelijan ja perheen erityisen tuen tarve tunnustetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä. Jotta erityisen tuen tarpeessa olevat perheet löydetään mahdollisimman varhain, on puheeksi ottamisen ja tarpeen tunnistamisen välineiden käyttöä sekä henkilökunnan koulutusta tarpeen lisätä. Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos nuorella, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa nuoren tervettä kasvua ja kehitystä.

Määräaikaisten terveystarkastusten ohella työntekijällä on oltava mahdollisuus tavata lasta, nuorta ja hänen perhettään joustavasti ja varata tarvittaessa lisäaikoja yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan. Tarkastuksista poisjääneiden määriä tulee seurata ja selvittää poisjäännin syitä. Tällä velvoitteella pyritään ehkäisemään syrjäytymisen riskiä.⁵¹ Myös nuorisolakia uudistettiin opintojen keskeytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutukseen ja työelämään pääsyn edistämiseksi. Laissa säädetään etsivästä nuorisotyöstä, jonka tarkoituksena on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille.⁵²

Näiden lisäksi lasten ja nuorten palveluja ja niiden saatavuutta kehitetään valtakunnallisesti Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämissuunnitelman puitteissa. Ohjelmalla pyritään siihen, että palvelut olisivat aiempaa paremmin saatavissa lasten ja nuorten kehitysympäristöissä. Tavoitteena on nivoa yhteen kehitystä tukevat, ongelmia ja häiriöitä ehkäisevät ja korjaavat peruspalvelut yli nykyisten sektorirajojen. Samalla pyritään purkamaan laitoskeskeisyyttä ja kehitetään erityispalveluja tukemaan peruspalveluja.⁵³

Kouluterveyskysely hyvinvointijohtamisen tukena kunnissa

Kuntia veloitetaan terveydenhuoltolain⁵⁴ ja lastensuojelulain nojalla seuraamaan väestön terveyttä ikäryhmittäin. Kunnan on laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi⁵⁵. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma koskee koko kuntaa ja sen eri toimialoja, sillä hyvinvoinnin edistäminen edellyttää useita samansuuntaisia toimia eri hallinnonaloilla. Tämä puolestaan edellyttää hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja koordinaation parantamista sekä moniammatillisen yhteistyön kehittämistä paikallisesti. Lapsia ja nuoria koskeva hyvinvointisuunnitelma on hyväksyttävä kunnanvaltuustossa ja sen sisältämät toimenpide- ja voimavaraehdotukset on otettava huomioon laadittaessa kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa.

Hyvinvointisuunnitelman pohjaksi tarvitaan kuntakohtaista tietoa sekä nykyhetkestä että menneestä kehityksestä. Näin voidaan parhaalla mahdollisella tavalla ennakoida tulevia haasteita ja tehdä niitä koskevia päätöksiä.

Lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavan tietopohjan kehittäminen on ollut usein esillä viime vuosina. Muun muassa Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman^{56, 57}, valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman⁵⁸ ja Kuntaliiton LapsiARVI-kehityshankkeen⁵⁹ puitteissa on määritelty keskeisiä, säännöllisesti seurattavia indikaattoreita. Kouluterveyskyselyn indikaattorit näkyvät vahvasti näissä ehdotuksissa, sillä kyselyä pidetään merkittävänä alueellisen ja valtakunnallisen hyvinvointitiedon tuottajana.

⁵¹ Ks. edellinen viite.

⁵² Laki (693/2010) nuorisolain (72/2006) muuttamisesta.

⁵³ Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma. Kaste 2008–2011. Julkaisuja 2008:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2008.

⁵⁴ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 12§

⁵⁵ Lastensuojelulaki (417/2007)

⁵⁶ Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma.

http://www.vn.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelman-sisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf [11.6.2019]

⁵⁷ Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Tavoitteena tietoon perustuva lapsipolitiikan johtaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2011.

⁵⁸ Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2007–2011. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/kehittamisohjelma/liitteet/lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma.pdf [11.6.2010]

⁵⁹ Kuntaliiton www-sivut: LapsiArvi -kehittämishanke. http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;353;10336;104211 [17.6.2010]

Ohjelmissa on nostettu esiin myös paikallista ja valtakunnallista päätöksentekoa tukevan maksuttoman sähköisen tietokannan tarpeellisuus. Nyt käytettävissä olevista tietokannoista Findikaattori⁶⁰ tarjoaa tietoa valtakunnallisesti ja SOTKANet⁶¹ sekä Terveystemme⁶² myös paikallisesti. Vuonna 2012 kunnat saavat käyttöönsä uuden hyvinvoinnin sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen avainindikaattori-palvelun.

Hyödyntämisen monet mahdollisuudet

Kunnissa on syntynyt erilaisia tapoja hyödyntää Kouluterveyskyselyn tuloksia. Niitä on hyödynnetty niin hallinto- ja strategiatyössä, kunnan eri hallintokuntien, alueellisten poikkihallinnollisten työryhmien kuin yksittäisten oppilaitostenkin toimesta. Kuntapäätäjät tarkastelevat tuloksia yleensä koko kunnan näkökulmasta ja arvioivat, mikä merkitys tuloksilla on kunnan strategiaan ja hallintoon. Kyselyn tulokset on sisällytetty kunnan hyvinvointikertomukseen ja hyvinvointistrategiaan, ne toimivat nuorten hyvinvoinnin kehityksen seurannan välineinä ja tukevat hyvinvointijohtamista. Eri hallintokunnat puolestaan tarkastelevat tuloksia oman vastuualueensa näkökulmasta ja kohdentavat toimintaansa tarpeiden mukaan. Tulokset toimivat myös välineenä yhteistyön rakentamiselle hallintokuntien välillä. Isoissa kunnissa alueelliset työryhmät pohtivat tuloksia oman alueensa ja asuinympäristönsä toimijoiden näkökulmasta. Nämä työryhmät ovat linkkinä kunnallisen toimeenpanon ja yksittäisten koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmien välillä. Kouluissa ja oppilaitoksissa tuloksia tarkastellaan usein yhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta peilaten niitä jo olemassa oleviin suunnitelmiin sekä laajemmin kunnan ja opetuksenjärjestäjän suunnitelmiin.

Työryhmistä tehoa toimintaan

Moniin kuntiin on nimetty työryhmä, joka vastaa Kouluterveyskyselyn tulosten välittämisestä, tiedottamisesta sekä tulosten hyödyntämisestä kunnan sisällä. Merkittävää toiminnan onnistumisen kannalta on ollut, että työryhmät ovat koostuneet eri alojen työntekijöistä. Ryhmissä on ollut edustajia esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimesta, sivistystoimesta, nuorisovaltuustosta, järjestöistä ja vanhempainyhdistyksestä. Niihin on voinut kuulua myös tiedottaja ja kouluterveyslähettiläs. Työryhmät ovat voineet rakentua jonkin jo olemassa olevan poikkihallinnollisen työryhmän, kuten lastensuojelun asiantuntijan apuna toimivan asiantuntijaryhmän pohjalle. Tärkeää on, että ryhmän jäsenillä on oman hallinnonalan antamat valtuudet toimintaan.

Työryhmässä voidaan laatia eri hallintokuntia koskeva toimintasuunnitelma toimenpideehdotuksineen. Työryhmän jäsenet vievät tämän edelleen omille hallinnonaloilleen ja tarvittavin osin lautakuntaan ja edelleen hallitukseen ja valtuustoon. Yhteisten tavoitteiden ja toiminnan lisäksi jokainen hallintokunta voi suunnitella myös omaa erillistä toimintaansa, joka tukee yhteisten tavoitteiden saavuttamista. On tärkeää seurata toimintasuunnitelman tavoitteiden toteutumista säännöllisesti, esimerkiksi kahden vuoden välein Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta. Tehokkaaksi toimintatavaksi on havaittu lausuntopyyntöjen tekeminen. Tällöin työryhmän jäsenet pyytävät eri hallinnonalojen lautakunnilta lausuntoa siitä, mihin toimenpiteisiin kyseisellä hallinnon alalla ryhdytään työryhmän nostamien ongelmien osalta. Työryhmä seuraa lausunnoissa ehdotettujen toimenpiteiden näkymistä toimintasuunnitelmissa ja talousarvioissa.

Työryhmät vastaavat yleensä myös laajemmin tulosten välittämisestä. Jäsenet voivat esitellä tuloksia oman vastuualueensa johtoryhmälle ja lautakunnalle. He voivat järjestää tulosten käsittelytilaisuuksia ammattilaisten kesken tai he voivat tukea kunta- tai koulukohtaisten tulosten esittelyä opettajille, vanhemmille sekä oppilaille ja opiskelijoille. Vaikka Kouluterveyskysely tehdään perusopetuksen yläluokkalaisille ja toiselle asteelle, on tulosten käsittely koettu joissain kunnissa tarpeelliseksi myös päivähoitossa ja alakouluissa. Kunnissa on järjestetty myös tulosten julkistamistilaisuuksia, johon on kutsuttu kuntalaisia ja paikallismediaa. Tulosten tehokasta jakelua ja tiedottamista kunnissa on helpottanut ennalta tehty tiedottamissuunnitelma.

⁶⁰ www.findikaattori.fi

⁶¹ www.sotkanet.fi

⁶² www.terveytemme.fi

Kouluterveyskyselyn tulosten jakelun kannalta keskeisessä roolissa on yhdyshenkilö, jolle tulokset Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta lähetetään. Hänen vastuullaan on välittää tulokset eteenpäin keskeisille tahoille, kuten koulujen ja oppilaitosten rehtoreille, eri toimialojen johtaville viranhaltijoille, kuntapäätäjille sekä Kouluterveyskyselyn hyödyntämisestä vastaavan työryhmän jäsenille.

Vinkejä tulosten käsittelyyn kouluissa ja oppilaitoksissa

Kouluterveyskysely tarjoaa oppilaitoksille ainutlaatuista tietoa oman yhteisön hyvinvoinnista ja sen kehityksestä. Ne voivat hyödyntää työssään sekä Kouluterveyskyselyn indikaattorikuvioita että kysymyskohtaisia jakaumataulukkoita. Perusindikaattorikuvioihin on tiivistetty keskeisistä aihealueista 42 indikaattoria, joiden avulla saa yleiskuvan koulu-yhteisön hyvinvoinnin tilanteesta. Oppilaitosten käyttöön on kehitetty nyt myös laajempi, oppilas- ja opiskelijahuollolle suunnattu indikaattorikooste, joka sisältää 88 indikaattoria. Tämän avulla on pyritty nostamaan oppilas- ja opiskelijahuoltotyön kannalta keskeisiä tuloksia helpommin tarkasteltavaksi. Indikaattorit eivät kuitenkaan sisällä kaikkia kyselyn tuloksia. Kun halutaan tarkastella jotakin ilmiötä tarkemmin, kannattaa perehtyä vielä jakaumataulukoihin.

Tulosten tarkastelu

Oppilaitoksen tulosten tarkastelu on hyvä aloittaa indikaattorikuvioiden pohjalta. Ensin voi verrata oman oppilaitoksen tuoreinta tulosta aiempien vuosien tuloksiin ja arvioida, miltä kehitys näyttää pidemmällä aikavälillä. Muutoksia tulkittaessa tulee muistaa, että mitä pienemmästä oppilaitoksesta on kysymys, sitä suurempi muutoksen tulee olla. Tällöin voidaan olla varmoja siitä, että kyseessä on todellinen muutos eikä sattuman aiheuttama vaikutus tulokseen. Tarkempia tulkintaohjeita voi lukea tämän raportin johdannosta.

Trenditarkastelun jälkeen omia tuloksia voi verrata suuremman alueen, kuten kunnan, maakunnan tai koko aineiston keskiarvotuloksiin. Näin saa kuvan siitä, mihin oma oppilaitos sijoittuu suhteessa suurempaan alueeseen. Näin kannattaa tehdä myös silloin, kun indikaattori on uusi ja siitä ei ole vielä saatavissa pidemmän aikavälin tuloksia. Muutostarkastelun jälkeen on hyvä tarkastella tuloksista vielä sukupuolten välillä olevia eroja. Tämä tuo tarkempaa tietoa siitä, mihin mahdollisia toimenpiteitä tulisi kohdistaa.

Toimintasuunnitelman laatiminen ja sen seuranta

Tuloksista on hyvä kirjata ylös ne asiat, jotka oppilaitoksessa näyttäisivät olevan hyvin ja ne, joissa on vielä kehittämisen varaa. Tämän jälkeen tuloksia voi peilata oppilaitoksen jo olemassa oleviin toimintasuunnitelmiin (mm. turvallisuus, kiusaaminen, päihde) ja päivittää niitä tarpeen mukaan. Toimintasuunnitelmiin voi sisältyä pidemmän aikavälin visioita, mutta on hyvä kirjata ylös myös konkreettisia lähitulevaisuuden suunnitelmia. Mitkä ovat esimerkiksi ne muutamat suuremmat kokonaisuudet, joita lähdetään kehittämään aktiivisesti seuraavien kahden vuoden aikana ja miten prosessia viedään eteenpäin kunkin kokonaisuuden osalta. Tässä kohden on hyvä pohtia myös, miten oppilaat ja opiskelijat kytketään ja sitoutetaan kehittämistyöhön ja millaista yhteistyötä voi rakentaa oppilaitoksen ulkopuolisten yhteistyökumppanien, kuten muiden oppilaitosten tai järjestöjen kanssa.

Toimintasuunnitelmaan tulisi sisällyttää myös suunnitelma siitä, miten toimenpiteiden vaikutusta arvioidaan. Kehittämisen kannalta keskeisintä on suunnitelmallinen, tavoitteellinen ja pitkäjänteinen toiminta, joka kohdistuu sellaisiin asioihin, joiden kehittäminen on hyvinvoinnin kannalta merkityksellisintä. Toiminnassa tulee säilyttää punainen lanka, niin että eri toiminnot tukevat saman tavoitteen toteutumista.

Tuloksista tiedottaminen

Kouluterveyskyselyn tuloksia on tärkeää käsitellä oppilaitoksissa laajasti eri toimijoiden kesken. Keskeisiä tahoja ovat rehtori, opettajakunta, oppilas- tai opiskelijahuoltoryhmä sekä ruokahuollon henkilöstö. Tulokset tulee käsitellä myös oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa, esimerkiksi luokanval-

vojan tai terveystiedon tunneilla sekä terveystarkastuksissa. Vanhempien kanssa tuloksia voidaan käydä läpi vanhempainilloissa ja vanhempainyhdistyksessä. Tarpeen mukaan niitä voidaan käsitellä myös koulu yhteisön ulkopuolisten tahojen, kuten nuorisotoimen, poliisin tai muun vastaavan kanssa. Tuloksista voi tehdä myös lyhyen tiedotteen välitettäväksi edelleen oppilaille, opiskelijoille, huoltajille, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon tai laittaa ne oppilaitoksen nettisivuille. Tulosten ohella tiedotteeseen voi kirjata myös toimenpiteet, joita tulosten pohjalta on päätetty tehdä.

Tuloksista tukea ennaltaehkäisevään työhön

Oppilaitoksissa Kouluterveyskyselyn hyödyntämisen kannalta keskeinen toimija on oppilas- tai opiskelijahuoltoryhmä, jonka tehtäviin kuuluu yhteisön terveyden edistäminen. Tulosten käsittely moniammatillisessa ryhmässä auttaa määrittämään yhteisiä tavoitteita ja suuntaamaan oppilas- ja opiskelijahuoltotyön painopistettä yksilökeskeisestä korjaavasta työstä koko yhteisön hyvinvoinnin kehittämiseen. Tällä on merkitystä yhteisön paremman hyvinvoinnin kannalta, mutta myös parempien oppimistulosten saavuttamisen kannalta. Esimerkiksi hyvien työ- ja opiskeluolosuhteiden takaaminen luo edellytykset sekä koko opiskeluyhteisön hyvinvoinnille että työ- ja opiskelukyvyyn säilyttämiselle, ja siten myös tulokselliselle oppimiselle.

Tulosten hyödyntäminen terveystiedon opetuksessa

Kouluterveyskyselyn tulokset tarjoavat käyttökelpoista opetusmateriaalia terveystiedon opetukseen. Oman kunnan tai oppilaitoksen tulosten käsittely tuo opetettavat asiat lähelle nuorten omaa arkea ja voi lisätä kiinnostusta terveystiedon aiheita kohtaan. Tulosten tarkastelu oppitunnilla haastaa nuoret kriittiseen arvopohdintaan, avaa olemassa olevia ennakkokäsityksiä ja purkaa mahdollisia joukkoharhoja esimerkiksi nuorten alkoholin käytöstä. Parhaimmillaan tulosten käsittely tuo nuorten ajatukset paremmin kuuluviin ja antaa heille oppimiskokemuksen oman oppimisympäristön ja koulu yhteisön hyvinvoinnin kehittämisestä^{63, 64}.

Osallisuuden ja toiminnallisuuden ohella Kouluterveyskyselyn tulosten käsittely oppitunneilla tukee myös muita terveystiedon opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita. Tulokset antavat ajankohtaista informaatiota paikallisista asioista, joita opetussuunnitelman mukaisesti tulisi käsitellä. Tulosten käyttö lisää myös nuorten tutkimustiedon lukutaitoa sekä tukee nuorten tiedonhankintaan ja sen soveltamiseen liittyvien taitojen oppimista.

Kouluterveyslähettiläät tukevat paikallista hyvinvointia

Oman kunnan tai oppilaitoksen Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntämiseen voi pyytää avuksi kouluterveyslähettilästä. Kouluterveyslähettiläät ovat pääosin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia, jotka kuuluvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään kouluterveyslähettiläsverkkoon. Verkoston tavoitteena on lisätä tietämystä nuorten hyvinvoinnista ja tukea suunnitelmallista hyvinvoinnin edistämistyötä paikallistasolla. Lähettiläät voivat auttaa tulosten tarkastelussa, analysoinnissa ja tiedottamisessa. He voivat myös osallistua laajemmin hyvinvoinnin edistämistyöhön toimimalla esimerkiksi asiantuntijoina kuntien poikkihallinnollisissa yhteistyöryhmissä tai oppilaitosten laajennetuissa oppilas- ja opiskelijahuoltoryhmissä. Kouluterveyslähettiläiden yhteystiedot löytyvät internetsivustolta www.thl.fi/kouluterveyskysely.

⁶³ Lerssi, Leena; Sundström, Leena, Tervaskanto-Mäentausta, Tiina; Väistö, Ritva; Puusniekka, Riikka; Markkula, Jaana & Pietikäinen, Minna 2008. Kouluterveyskyselystä toimintaan -kehittämishanke 2005-2007. Hankkeen loppuraportti. Stakes, raportteja 17/2008.

⁶⁴ Koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen on yhteistyötä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen esitteitä. http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/B3D07094-DAFA-41EA-9E31-082D95EB7B8E/0/Koulu yhteis%C3%B6n_esite_A4_THL_netiversio.pdf [17.6.2010]

LIITTEET

Liite 1. Kouluterveyskyselyyn indikaattoreiden muodostaminen vuonna 2011.

ELINOLOT

Ainakin yksi vanhemmista tupakoi

Kuvaus: Ainakin yksi vanhemmista tupakoi nykyisin.

Indikaattorin muodostaminen:

Ovatko vanhemmasi tupakoineet Sinun elinaikanasi?

- Äiti (Pisteytys: Ei ole koskaan tupakoinut, On tupakoinut, mutta lopettanut = 0; Tupakoi nykyisin = 1; En osaa sanoa = 0)

- Isä (Pisteytys: Ei ole koskaan tupakoinut, On tupakoinut, mutta lopettanut = 0; Tupakoi nykyisin = 1; En osaa sanoa = 0)

Mukaan otettiin 1–2 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Vuonna 2004 äidin ja isän tupakointia koskevat kysymykset yhdistettiin saman kysymyksen alakohdiksi. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa alkaisempiin vuosiin.

Vähintään yksi vanhemmista työttömänä vuoden aikana

Kuvaus: Vähintään yksi vanhemmista on ollut työttömänä tai pakkolomalla vuoden aikana.

Indikaattorin muodostaminen:

Ovatko vanhemmasi olleet viimeksi kuluneen vuoden aikana työttöminä tai pakkolomalla? (Pisteytys: Ei kumpikaan = 0; Toinen vanhemmistani, Molemmat vanhempani = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa

Kuvaus: Vanhemmat eivät aina tiedä, missä nuori viettää perjantai- ja lauantai-iltansa.

Indikaattorin muodostaminen:

Tietävätkö vanhemmasi, missä vietät perjantai- ja lauantai-iltasi? (Pisteytys: Tietävät aina = 0; Tietävät joskus, Useimmiten eivät tiedä = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa

Kuvaus: Nuori ei pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.

Indikaattorin muodostaminen:

Pysytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi? (Pisteytys: En juuri koskaan = 1; Silloin tällöin, Melko usein, Usein = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Perhe ei syö yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla

Kuvaus: Perhe ei syö sellaista yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla, jolloin yleensä kaikki ovat ruokapöydässä.

Indikaattorin muodostaminen:

Mikä seuraavista vaihtoehdoista parhaiten kuvaa perheesi ateriointia iltapäivällä tai illalla? (Pisteytys: Ei varsinaista ateriaa, vaan jokainen ottaa itselleen syötävää, Valmistetaan ateria, mutta koko perhe ei syö yhtä aikaa = 1; Syömme yhteisen aterian, jolloin yleensä kaikki ovat ruokapöydässä = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Ei yhtään läheistä ystävää

Kuvaus: Nuorella ei ole yhtään todella läheistä ystävää, jonka kanssa voi keskustella luottamuksellisesti omista asioista.

Indikaattorin muodostaminen:

Onko Sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi?

(Pisteytys: Ei ole läheisiä ystäviä = 1; On yksi läheinen ystävä, On kaksi läheistä ystävää, On useampia läheisiä ystäviä = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia

Kuvaus: Nuorelle on aiheutunut haittoja tai ongelmia läheisen ihmisen liasta alkoholin käytöstä.

Indikaattorin muodostaminen:

Käyttääkö joku sinulle läheinen ihminen mielestäsi liikaa alkoholia? (Pisteytys: Ei = 0; Kyllä = 1)

- Onko siitä aiheutunut haittoja tai ongelmia elämässäsi? (Pisteytys: Ei = 0; Kyllä = 1)

Mukaan otettiin 2 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Kokenut fyysisestä uhkaa vuoden aikana

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu kolmesta tekijästä: nuorelta on varastettu tai yritetty varastaa käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä, häntä on uhattu vahingoittaa tai hänen kimppuunsa on käyty fyysisesti vuoden aikana.

Indikaattorin muodostaminen:

Onko Sinulle viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehty seuraavia asioita?

- Varastettu tai yritetty varastaa jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä (Pisteytys: Kyllä = 1; Ei = 0)

- Uhattu vahingoittaa fyysisesti (Pisteytys: Kyllä = 1; Ei = 0)

- Käyty fyysisesti kimppuunsi kuten lyöty, potkittu tai käytetty jotain asetta (Pisteytys: Kyllä = 1; Ei = 0)

Mukaan otettiin 1–3 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2002 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Kokenut seksuaalista väkivaltaa

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu kolmesta tekijästä: vastentahtoinen koskettelu, seksiin painostaminen tai pakottaminen ja maksun tarjoaminen seksistä.

Indikaattorin muodostaminen:

Oletko kokenut jotakin seuraavista?

- Kehon intiimien alueiden koskettelu vasten tahtoasi (Pisteytys: Kyllä = 1; En = 0)

- Yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista (Pisteytys: Kyllä = 1; En = 0)

- Rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista sinulle vastineeksi seksistä (Pisteytys: Kyllä = 1; En = 0)

Mukaan otettiin 1–3 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2010.

Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu viidestä tekijästä: töherryksen tekeminen julkisiin paikkoihin, koulun/oppilaitoksen tai muiden omaisuuden vahingoittaminen, varastaminen, jonkun pahoinpitely.

Indikaattorin muodostaminen:

Oletko viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehnyt seuraavia asioita?

- Kirjoittanut tai maalannut kirjoituksia tai graffiteja seiniihin, busseihin, pysäkkikatoksiin, ikkunoihin tai muihin vastaaviin paikkoihin (Pisteytys: En ole = 0; Kerran = 1; 2–4 kertaa = 2; Yli 4 kertaa = 3)

- Tahallasi vahingoittanut tai tuhonnut koulun omaisuutta tai koulurakennusta / oppilaitoksen omaisuutta tai tiloja (Pisteytys: En ole = 0; Kerran = 1; 2–4 kertaa = 2; Yli 4 kertaa = 3)

- Tahallasi vahingoittanut tai tuhonnut muuta kuin koululle/oppilaitokselle kuuluvaa omaisuutta (Pisteytys: En ole = 0; Kerran = 1; 2–4 kertaa = 2; Yli 4 kertaa = 3)

- Varastanut jotakin kaupasta tai kioskista (Pisteytys: En ole = 0; Kerran = 1; 2–4 kertaa = 2; Yli 4 kertaa = 3)

- Hakannut jonkun (Pisteytys: En ole = 0; Kerran = 1; 2–4 kertaa = 2; Yli 4 kertaa = 3)

Mukaan otettiin 2–15 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2002 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

KOULUOLOIT

Koulun fyysisissä työoloissa puutteita / Oppilaitoksen fyysisissä työoloissa puutteita

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu seuraavista työskentelyä haittaavista tekijöistä: opiskelutilojen ahtaus, melu, sopimaton valaistus, huono ilmanvaihto, lämpötila, likaisuus, epämukavat työtuolit tai -pöydät, huonot sosiaalitulat, tapaturmavaara.

Indikaattorin muodostaminen:

Haittaavatko seuraavat seikat työskentelyäsi koulussa/oppilaitoksessa?

- Opiskelutilojen ahtaus (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Melu, kaiku (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Sopimaton valaistus (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Huono ilmanvaihto tai huoneilma (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Lämpötila (kuumuus, kylmyys, veto) (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Likaisuus, pölyisyys (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Epämukavat työtuolit tai -pöydät (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Huonot sosiaalitulat (WC, pukeutumis- ja peseytymistilat) (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

- Tapaturmavaara (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)

Mukaan otettiin 10–27 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1997, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Koulutapaturma lukuvuoden aikana

Kuvaus: Oppilaalle/Opiskelijalle on sattunut koulussa/oppilaitoksessa tai koulumatalla lukuvuoden aikana vähintään yksi tapaturma, joka on vaatinut terveydenhuollon vastaanotolla käyntiä.

Indikaattorin muodostaminen:

Onko Sinulle tämän lukuvuoden aikana sattunut koulussa/oppilaitoksessa tai koulumatalla tapaturma, joka on edellyttänyt lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla käyntiä?

- Välitunnilla (Pisteytys: Ei kertaakaan = 0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin = 1)
 - Liikuntatunnilla (Pisteytys: Ei kertaakaan = 0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin = 1)
 - Muulla tunnilla (Pisteytys: Ei kertaakaan = 0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin = 1)
 - Koulumatalla (Pisteytys: Ei kertaakaan = 0; Kerran, Kaksi kertaa tai useammin = 1)
- Mukaan otettiin 1–4 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Vuonna 2010 poistettiin kohta ”Tekstiili- tai teknisen työn tunnilla”. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa aikaisempiin vuosiin.

Koulun työilmapiirissä ongelmia / Oppilaitoksen työilmapiirissä ongelmia

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu yhdeksästä työilmapiiriin vaikuttavasta tekijästä: opettajien odotukset ja oikeudenmukaisuus, toimeentuleminen oppilaiden/opiskelijoiden ja opettajien kanssa, työskentely ryhmissä, työympäristön rauhattomuus, kiireisyys, luokan/ryhmän työrauha sekä oppilaiden/opiskelijoiden viihtyminen yhdessä.

Indikaattorin muodostaminen:

Lue jokainen seuraavista väittämistä huolellisesti. Merkitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi.

- Opettajani odottavat minulta liikaa (koulussa) (Pisteytys: Täysin samaa mieltä = 3; Samaa mieltä = 2; Eri mieltä, Täysin eri mieltä = 0)
 - Opettajat kohtelevat meitä oppilaita/opiskelijoita oikeudenmukaisesti (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä = 0; Eri mieltä = 2; Täysin eri mieltä = 3)
 - Luokkani/Ryhmäni oppilaat/opiskelijat viihtyvät hyvin yhdessä (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä = 0; Eri mieltä = 2; Täysin eri mieltä = 3)
 - Luokassani/Ryhmässäni on hyvä työrauha (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä = 0; Eri mieltä = 2; Täysin eri mieltä = 3)
- Haittaavatko seuraavat seikat työskentelyäsi?
- Työympäristön rauhattomuus (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)
 - Kiireisyys (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)
- Miten koulunkäyntisi/opiskelusi sujuu? Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa asioissa?
- Työskentely ryhmissä (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)
 - Koulukavereiden/Opiskelukavereiden kanssa toimeentuleminen (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)
 - Opettajien kanssa toimeentuleminen (Pisteytys: Ei lainkaan = 0; Melko vähän = 1; Melko paljon = 2; Erittäin paljon = 3)
- Mukaan otettiin 10–27 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1998, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa / Ei koe tulevansa kuulluksi oppilaitoksessa

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu kolmesta opettajien ja oppilaiden/opiskelijoiden vuorovaikutusta kuvaavasta tekijästä: mielipiteiden ilmaisuun rohkaiseminen, mielipiteiden huomioiminen koulutyön/opiskelun kehittämisessä ja kiinnostus oppilaiden/opiskelijoiden kuulumisista.

Indikaattorin muodostaminen:

Lue jokainen seuraavista väittämistä huolellisesti. Merkitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi.

- Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä = 0; Eri mieltä = 1; Täysin eri mieltä = 2)
 - Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä = 0; Eri mieltä = 1; Täysin eri mieltä = 2)
 - Oppilaiden/Opiskelijoiden mielipiteet otetaan huomioon koulutyön/opiskelun kehittämisessä (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä = 0; Eri mieltä = 1; Täysin eri mieltä = 2)
- Mukaan otettiin 3–6 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1998, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri / Opiskeluun liittyvä työmäärä liian suuri

Kuvaus: Oppilas/Opiskelija on kokenut koulutyöhön/opiskeluun liittyvän työmäärän lukuvuoden aikana jatkuvasti tai melko usein liian suureksi.

Indikaattorin muodostaminen:

Millaiseksi olet kokenut koulutyöhön/opiskeluun liittyvän työmääräsi tämän lukuvuoden aikana? (Pisteytys: Jatkuvasti liian suuri, Melko usein liian suuri = 1; Sopiva, Melko usein liian vähäinen, Jatkuvasti liian vähäinen = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Vaikeuksia opiskelussa

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu seuraavista tekijöistä: läksyjen tekeminen, kokeisiin valmistautuminen, parhaan opiskelutavan löytäminen, omatoimisuutta vaativien tehtävien hoitaminen, kirjoittamistehtävien tekeminen, lukemistehtävien tekeminen, opetuksen seuraaminen.

Indikaattorin muodostaminen:

Miten koulunkäyntisi/opiskelusi sujuu? Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa asioissa?

- Opetuksen seuraaminen oppitunneilla (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän = 0; Melko paljon = 1; Erittäin paljon = 3)
- Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän = 0; Melko paljon = 1; Erittäin paljon = 3)
- Kokeisiin valmistautuminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän = 0; Melko paljon = 1; Erittäin paljon = 3)
- Itselleni parhaiten sopivan opiskelutavan löytäminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän = 0; Melko paljon = 1; Erittäin paljon = 3)
- Omatoimisuutta vaativien tehtävien aloittaminen tai valmiiksi hoitaminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän = 0; Melko paljon = 1; Erittäin paljon = 3)
- Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän = 0; Melko paljon = 1; Erittäin paljon = 3)
- Lukemista (esim. kirjasta) vaativien tehtävien tekeminen (Pisteytys: Ei lainkaan; Melko vähän = 0; Melko paljon = 1; Erittäin paljon = 3)

Mukaan otettiin 3–21 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1998, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Indikaattorin pisteytystä muutettiin vuonna 2006. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosentiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1998–2005 raporteissa ilmoitettujen prosentiosuuksien kanssa.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa

Kuvaus: Oppilas/Opiskelija on joutunut kiusaamisen kohteeksi koulussa/oppilaitoksessa noin kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana.

Indikaattorin muodostaminen:

Kuinka usein Sinua on kiusattu koulussa/oppilaitoksessa tämän lukukauden aikana? (Pisteytys: Useita kertoja viikossa, Noin kerran viikossa = 1; Harvemmin, Ei lainkaan = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana

Kuvaus: Oppilas/opiskelija on lintsannut ainakin kaksi kokonaista koulupäivää/opiskelupäivää kuukauden aikana.

Indikaattorin muodostaminen:

Kuinka monta kokonaista koulupäivää/opiskelupäivää olet ollut seuraavien syiden takia poissa viimeisten 30 päivän aikana?

- Pinnaamisen tai lintsauksen takia (Pisteytys: En yhtään, Yhden päivän = 0; 2–3 päivää, Yli 3 päivää = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2002 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin / Ei tiedä miten voi vaikuttaa oppilaitoksen asioihin

Kuvaus: Oppilas/Opiskelija ei tiedä, miten koulussa/oppilaitoksessa voi vaikuttaa koulun/oppilaitoksen asioihin.

Indikaattorin muodostaminen:

Lue jokainen seuraavista väittämistä huolellisesti. Merkitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi.

- Tiedän, miten koulussani/oppilaitoksessani voin vaikuttaa koulun/oppilaitoksen asioihin (Pisteytys: Täysin samaa mieltä, Samaa mieltä = 0; Eri mieltä, Täysin eri mieltä = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

KOETTU TERVEYS

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi

Kuvaus: Nuori kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai erittäin huonoksi.

Indikaattorin muodostaminen:

Mitä mieltä olet terveydentilastasi? Onko se (Pisteytys: Erittäin hyvä, Melko hyvä = 0; Keskinkertainen, Melko tai erittäin huono = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Indikaattorin nimeä on tarkennettu vuonna 2010 korostamalla nuoren omaa kokemusta.

Päivittäin vähintään kaksi oiretta

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu kahdeksasta tekijästä: niska- tai hartiakivut, selän alaosan kivut, vatsakivut, jännittyneisyys tai hermostuneisuus, ärtyneisyys tai kiukunpurkaukset, vaikeudet päästä uneen tai heräileminen öisin, päänsärky, väsymys tai heikotus.

Indikaattorin muodostaminen:

Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?

- Niska- tai hartiakipu (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
 - Selän alaosan kipuja (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
 - Vatsakipu (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
 - Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
 - Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
 - Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
 - Päänsärkyä (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
 - Väsymystä tai heikotusta (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
- Mukaan otettiin 2–8 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Vuonna 2004 poistettiin astman ja allergisen nuhan oireiden kysymykset. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 1996–2003 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Väsymystä lähes päivittäin

Kuvaus: Nuorella on ollut lähes päivittäin väsymystä tai heikotusta puolen vuoden aikana.

Indikaattorin muodostaminen:

Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?

- Väsymystä tai heikotusta (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa, Noin kerran viikossa = 0; Lähes joka päivä = 1)
- Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Niska- tai hartiakipu viikoittain

Kuvaus: Nuorella on ollut vähintään kerran viikossa niska- tai hartiakipu puolen vuoden aikana.

Indikaattorin muodostaminen:

Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?

- Niska- tai hartiakipu (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa = 0; Noin kerran viikossa, Lähes joka päivä = 1)
- Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Päänsärkyä viikoittain

Kuvaus: Nuorella on ollut vähintään kerran viikossa päänsärkyä puolen vuoden aikana.

Indikaattorin muodostaminen:

Onko Sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?

- Päänsärkyä (Pisteytys: Harvoin tai ei lainkaan, Noin kerran kuussa = 0; Noin kerran viikossa, Lähes joka päivä = 1)
- Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus

Kuvaus: Masentuneisuutta mitataan 12 kysymyksellä Raitasalon mielialakyselystä, joka perustuu Beckin depressio-mittariin.

Indikaattorin muodostaminen:

Seuraavat kysymykset käsittelevät mielialan erilaisia piirteitä. Vastaa kuhunkin kysymykseen siten, millaiseksi tunnet itsesi tänään.

- Minkälainen on mielialasi?
 - Miten suhtaudut tulevaisuuteen?
 - Miten katsot elämäsi sujuneen?
 - Miten tyytyväiseksi tai tyytymättömäksi tunnet itsesi?
 - Minkälaisena pidät itseäsi?
 - Onko Sinulla pettymyksen tunteita?
 - Miten suhtaudut vieraiden ihmisten tapaamiseen?
 - Miten koet päätösten tekemisen?
 - Minkälaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi?
 - Minkälaista nukkumisesi on?
 - Tunnetko väsymystä ja uupumusta?
 - Minkälainen ruokahalusi on?
- (Pisteytys: vastausvaihtoehdot 1 ja 2 = 0; vastausvaihtoehdot 3 = 1; vastausvaihtoehdot 4 = 2; vastausvaihtoehdot 5 = 3)
- Mukaan otettiin 8–36 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1997, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Koulu-uupumus

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu kolmesta Salmela-Aron ja Näätäsen koulu-uupumusmittariin perustuvasta tekijästä: uupumusasteinen väsymys, kyyninen asenne työhön ja opintojen merkityksen vähentyminen sekä kyvyttömyyden ja riittämättömyyden tunne opiskelijana.

Indikaattorin muodostaminen:

Oletko kokenut seuraavanlaisia tunteita koulutyöhösi/opiskeluun liittyen?

- Tunnen hukkuvani koulutyöhön (Pisteytys: En juuri koskaan, Muutamana kerran kuussa = 0; Muutamana päivänä viikossa = 1; Lähes päivittäin = 2)

- Tuntuu, ettei opinnoillani ole enää merkitystä (Pisteytys: En juuri koskaan, Muutamana kerran kuussa = 0; Muutamana päivänä viikossa = 1; Lähes päivittäin = 2)

- Minulla on riittämättömyyden tunteita opinnoissani (Pisteytys: En juuri koskaan, Muutamana kerran kuussa = 0; Muutamana päivänä viikossa = 1; Lähes päivittäin = 2)

Mukaan otettiin 3–6 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Ylipaino

Kuvaus: Nuorella on painoindeksi (BMI) mukaan ylipainoa.

Indikaattorin muodostaminen:

Pituus ja paino. Painoindeksi (BMI) laskettu jakamalla paino (kg) pituuden (m) neliöllä. Ylipainon raja määritelty iän ja sukupuolen mukaan: 18-vuotiailla raja on 25 ja nuoremmilla ikäryhmillä pienempi (ks. Cole ym. BMJ 2000:320). (Pisteytys: BMI alle ylipainon rajan = 0; BMI vähintään raja-arvo = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

TERVEYSTOTTUMUKSET

Ei syö aamupalaa joka arkiamu

Kuvaus: Nuori ei syö aamupalaa (muutakin kuin vain kahvia, mehua tai muita juomia) jokaisena koulu-aamuna/opiskelupäivän aamuna.

Indikaattorin muodostaminen:

Kuinka usein syöt aamupalaa (muutakin kuin vain kahvia, mehua tai muita juomia) kouluviikon/opiskeluvuikon aikana? (Pisteytys:

Viitena aamuna = 0; 3–4 aamuna, 1–2 aamuna, Harvemmin = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Ei syö koululounasta päivittäin

Kuvaus: Nuori ei syö koululounasta jokaisena koulupäivänä/opiskelupäivänä.

Indikaattorin muodostaminen:

Kuinka usein syöt koululounasta kouluviikon/opiskeluvuikon aikana? (Pisteytys: Viitena päivänä = 0; 3–4 päivänä, 1–2 päivänä, Harvemmin = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2010.

Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä

Kuvaus: Nuori harjaa hampaansa harvemmin kuin kaksi kertaa päivässä.

Indikaattorin muodostaminen:

Kuinka usein harjaat hampaasi? (Pisteytys: En koskaan, Harvemmin kuin kerran viikossa, Vähintään kerran viikossa, mutta en päivittäin, Kerran päivässä = 1; Useammin kuin kerran päivässä = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2010. Huom! Vastausvaihtoehtoja muutettiin vuonna 2010. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa

Kuvaus: Nuori harrastaa hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa vapaa-ajalla tavallisesti korkeintaan tunnin viikossa.

Indikaattorin muodostaminen:

Kuinka monta tuntia viikossa tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit ja hikoilet? (Pisteytys: En yhtään, Noin ½ tuntia, Noin 1 tunnin = 1; Noin 2–3 tuntia, Noin 4–6 tuntia, Noin 7 tuntia tai enemmän = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Ruutu-aika arkipäivisin 4 tuntia tai enemmän

Kuvaus: Nuori käyttää koulupäivinä/opiskelupäivinä vähintään neljä tuntia television katseluun, tietokoneen käyttöön sekä kännykkä- ja konsolipeleihin.

Indikaattorin muodostaminen:

Montako tuntia käytät yhteensä päivittäin aikaa television katseluun, tietokoneen käyttöön (viihdekäyttö ja opiskelu) sekä kännykkä- ja konsolipeleihin?

- Koulupäivinä/Opiskelupäivinä (Pisteytys: En lainkaan, Korkeintaan kaksi tuntia, Yli 2 tuntia, mutta alle 4 tuntia = 0; Vähintään 4 tuntia, mutta alle 6 tuntia, 6 tuntia tai enemmän = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2010.

Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23

Kuvaus: Nuori menee nukkumaan koulupäivinä/opiskelupäivinä tavallisesti noin kello 23 jälkeen.

Indikaattorin muodostaminen:

Mihin aikaan tavallisesti menet nukkumaan koulupäivinä/opiskelupäivinä? (Pisteytys: Noin 21.00 tai aikaisemmin, Noin 21.30, Noin 22, Noin 22.30, Noin 23 = 0; Noin 23.30, Noin 24, Noin 00.30, Noin 01, Noin 01.30 tai myöhemmin = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2002 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Vuonna 2006 vastausvaihtoehtoja on lisätty. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa alkaisempiin vuosiin.

Tupakoi päivittäin

Kuvaus: Nuori tupakoi kerran päivässä tai useammin.

Indikaattorin muodostaminen:

Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten nykyistä tupakointiasi? (Pisteytys: Tupakoin kerran päivässä tai useammin = 1;

Tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin, Tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa, Olen lakossa tai

lopettanut tupakoinnin = 0; lisäksi edellisen kysymyksen perusteella: On tupakoinut korkeintaan yhden savukkeen, piipullisen tai sikarin = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa

Kuvaus: Nuori käyttää alkoholia tosi humalaan asti vähintään kerran kuukaudessa.

Indikaattorin muodostaminen:

Kuinka usein käytät alkoholia tosi humalaan asti? (Pisteytys: Kerran viikossa tai useammin, Noin 1–2 kertaa kuukaudessa = 1;

Harvemmin, En koskaan = 0; lisäksi edellisen kysymyksen perusteella: En käytä alkoholijuomia = 0)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2002 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008.

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran

Kuvaus: Nuori on kokeillut ainakin kerran marihuanaa, hasista, ekstaasia, Subutexia, heroiniä, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumeita.

Indikaattorin muodostaminen:

Oletko koskaan kokeillut tai käyttänyt seuraavia aineita?

- Marihuanaa tai hasista (Pisteytys: En koskaan = 0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin = 1)

- Ekstaasia (Pisteytys: En koskaan = 0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin = 1)

- Subutexia (Pisteytys: En koskaan = 0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin = 1)

- Heroiniä, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumeita (Pisteytys: En koskaan = 0; Kerran, 2–4 kertaa, 5 kertaa tai useammin = 1)

Mukaan otettiin 1–4 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista vuodesta 1996, lukiolaisista vuodesta 1999 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Vuodesta 2002 ekstaasikokeiluja ja vuodesta 2003 Subutex-kokeiluja on kysytty omana kohtanaan. Vuonna 2010 lisättiin gamma ns. kovia huumeita kartoittavaan kohtaan. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa alkaisempiin vuosiin.

KOKEMUS OPPILASHUOLLON TUESTA / KOKEMUS OPIKELIJAHUOLLON TUESTA

Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle

Kuvaus: Nuori kokee kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.

Indikaattorin muodostaminen:

Jos haluaisit mennä koulusi/oppilaitoksesi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle, miten helppo sinne on päästä?

- Terveydenhoitaja (Pisteytys: Erittäin helppo, Melko helppo = 0; Melko vaikea, Erittäin vaikea = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Kysymyksen muotoilua yksinkertaistettiin hieman vuonna 2010. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa alkaisempiin vuosiin.

Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle

Kuvaus: Nuori kokee koululääkärin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.

Indikaattorin muodostaminen:

Jos haluaisit mennä koulusi/oppilaitoksesi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle, miten helppo sinne on päästä?

- Lääkäri (Pisteytys: Erittäin helppo, Melko helppo = 0; Melko vaikea, Erittäin vaikea = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Kysymyksen muotoilua yksinkertaistettiin hieman vuonna 2010. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa alkaisempiin vuosiin.

Vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle

Kuvaus: Nuori kokee koulukuraattorin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.

Indikaattorin muodostaminen:

Jos haluaisit mennä koulusi/oppilaitoksesi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle, miten helppo sinne on päästä?

- Kuraattori (Pisteytys: Erittäin helppo, Melko helppo = 0; Melko vaikea, Erittäin vaikea = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Kysymyksen muotoilua yksinkertaistettiin hieman vuonna 2010. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa alkaisempiin vuosiin.

Vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle

Kuvaus: Nuori kokee koulupsykologin vastaanotolle pääsyn melko tai erittäin vaikeaksi.

Indikaattorin muodostaminen:

Jos haluaisit mennä koulusi/oppilaitoksesi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle, miten helppo sinne on päästä?

- Psykologi (Pisteytys: Erittäin helppo, Melko helppo = 0; Melko vaikea, Erittäin vaikea = 1)

Mukaan otettiin 1 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2006 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Kysymyksen muotoilua yksinkertaistettiin hieman vuonna 2010. Muutoksesta huolimatta tulosta pidetään vertailukelpoisena suhteessa alkaisempiin vuosiin.

Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta / Opiskelussa avun puutetta

Kuvaus: Nuori saa harvoin tai ei juuri koskaan apua koulunkäynnin tai opiskelun vaikeuksiin koulusta/oppilaitoksesta tai kotoa.

Indikaattorin muodostaminen:

Jos sinulla on vaikeuksia (koulunkäynnissä ja) opiskelussa, kuinka usein saat apua?

- Koulussa/Oppilaitoksessa (Pisteytys: Aina kun tarvitsen, Useimmiten = 0; Harvoin, En juuri koskaan = 1)

- Kotona (Pisteytys: Aina kun tarvitsen, Useimmiten = 0; Harvoin, En juuri koskaan = 1)

Mukaan otettiin 2 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista ja lukiolaisista vuodesta 2002 ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2008. Huom! Indikaattorin pisteytystä muutettiin vuonna 2004. Tämän muutoksen vuoksi indikaattorin prosenttiosuudet eivät ole vertailukelpoisia vuosien 2002–2003 raporteissa ilmoitettujen prosenttiosuuksien kanssa.

Avun puutetta itseä huolestuttavissa asioissa

Kuvaus: Indikaattori on muodostettu kahdeksasta nuorta huolestuttavasta asiasta, joihin nuori on saanut apua koulun/oppilaitoksen aikuisilta tai koulun/oppilaitoksen ulkopuolisilta ammattiauttajilta: alkoholin liiallinen käyttö, tupakointi, ylipaino tai syömishäiriöt, väkivalta, paha olo tai mielenterveysasiat, perheen sisäiset asiat, ystävyys- tai seurustelusuhteet, seksuaaliterveys.

Indikaattorin muodostaminen:

Jos olet tarvinnut apua seuraavissa sinua huolestuttavissa asioissa, kuinka hyvin olet saanut sitä koulun/oppilaitoksen aikuisilta tai koulun/oppilaitoksen ulkopuolisilta ammattiauttajilta?

- Alkoholin liiallinen käyttö (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

- Tupakointi (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

- Ylipaino tai syömishäiriöt (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

- Väkivalta (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

- Paha olo tai mielenterveysasiat (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

- Perheen sisäiset asiat (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

- Ystävyys- tai seurustelusuhteet (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

- Seksuaaliterveys (Pisteytys: Melko tai erittäin hyvin = 0; Melko huonosti, Erittäin huonosti = 1; En ole tarvinnut apua = 0)

Mukaan otettiin 1–8 pistettä saaneet vastaajat.

Lisätiedot: Tieto saatavilla peruskoululaisista, lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista vuodesta 2010.

Liite 2. Kouluterveyskyselyyn vastanneet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaat ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat kouluittain luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vuosina 2003–2011.

Peruskoulun oppilasmäärät luokan ja sukupuolen mukaan

Kärsämäki		Peruskoulun 8. luokka		Peruskoulun 9. luokka		Poika	Tyttö	Yhteensä
		Poika	Tyttö	Poika	Tyttö			
Frosteruksen koulu	2003	21	25	28	26	49	51	100
	2005	21	20	28	20	49	40	89
	2007	27	24	22	18	49	42	91
	2009	22	30	30	18	52	48	100
	2011	19	10	16	24	35	34	69
Peruskoulut yhteensä	2003	21	25	28	26	49	51	100
	2005	21	20	28	20	49	40	89
	2007	27	24	22	18	49	42	91
	2009	22	30	30	18	52	48	100
	2011	19	10	16	24	35	34	69

Lukion opiskelijamäärät luokan ja sukupuolen mukaan

Kärsämäki		Lukion 1. vuosi		Lukion 2. vuosi		Poika	Tyttö	Yhteensä
		Poika	Tyttö	Poika	Tyttö			
Kärsämäen lukio	2003	7	17	4	12	11	29	40
	2005	3	11	8	12	11	23	34
	2007	3	19	9	15	12	34	46
	2009	6	21	10	8	16	29	45
	2011	8	11	6	9	14	20	34
Lukiot yhteensä	2003	7	17	4	12	11	29	40
	2005	3	11	8	12	11	23	34
	2007	3	19	9	15	12	34	46
	2009	6	21	10	8	16	29	45
	2011	8	11	6	9	14	20	34

Liite 3. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista ja vastaajien lukumäärä vuosina 2003–2011.

Kärsämäki (Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat)

Indikaattori, luokka-aste- ja sukupuolivakioitu % ja vastaajien lukumäärä	2003		2005		2007		2009		2011	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
ELINOLOT										
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	44	99	35	87	36	89	31	100	36	69
Vähintään yksi vanhemmista työttömänä vuoden aikana	29	98	29	85	21	84	48	100	24	69
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	33	98	44	85	44	84	33	100	43	69
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	17	98	16	85	15	84	15	100	21	69
Perhe ei syö yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla	51	98	51	86	51	87	50	99	53	69
Ei yhtään läheistä ystävää	20	98	13	85	8	84	11	99	11	69
Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia	-	0	-	0	-	0	15	100	17	69
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	14	98	13	85	16	84	26	99	21	68
Kokenut seksuaalista väkivaltaa	-	0	-	0	-	0	-	0	13	69
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	19	98	12	86	12	83	23	100	27	69
KOULUOLOT										
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	85	99	48	85	62	85	50	99	40	66
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	-	0	-	0	22	82	34	99	33	69
Koulun työilmapiirissä ongelmia	42	97	37	83	26	91	40	99	30	68
Ei koe tulewansa kuulluksi koulussa	37	99	43	89	34	89	44	99	33	68
Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri	42	100	47	89	26	91	43	99	34	68
Vaikeuksia opiskelussa	31	97	36	87	36	89	37	99	43	69
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	10	99	9	89	6	91	15	100	12	69
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	13	91	8	82	13	87	18	97	7	68
Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin	-	0	-	0	51	91	35	99	44	69
KOETTU TERVEYS										
Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi	21	100	17	89	22	91	20	100	16	69
Päivittäin vähintään kaksi oiretta	17	95	20	86	17	89	26	96	20	69
Väsymystä lähes päivittäin	13	99	21	89	19	89	20	100	25	69
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	26	99	21	88	32	91	38	100	30	69
Päänsärkyä viikoittain	36	99	34	88	36	90	38	100	41	69
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	12	99	10	87	19	87	15	96	15	69
Koulu-uupumus	-	0	-	0	7	91	21	100	9	69
Ylipaino	20	88	22	84	21	85	18	93	19	67
TERVEYSTOTTUMUKSET										
Ei syö aamupalaa joka arkiamu	-	0	-	0	42	89	41	100	45	69
Ei syö koululounasta päivittäin	-	0	-	0	-	0	-	0	29	69
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	-	0	-	0	-	0	-	0	60	69
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa	45	98	48	86	49	88	36	100	36	69
Ruutuaika arkipäivisin 4 tuntia tai enemmän	-	0	-	0	-	0	-	0	17	66
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	27	98	33	82	33	82	34	100	24	68
Tupakoi päivittäin	20	99	25	88	14	88	16	99	14	68
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	19	99	28	87	20	89	17	99	17	67
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	1	99	3	88	5	89	4	100	3	69
KOKEMUS OPPILASHUOLLON TUESTA										
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	-	0	-	0	6	89	20	99	8	69
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	-	0	-	0	60	86	66	96	27	67
Vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle	-	0	-	0	83	79	26	98	8	69
Vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle	-	0	-	0	77	77	62	95	40	69
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta	20	93	20	87	15	87	18	100	18	67
Avun puutetta itseä huolestuttavissa asioissa	-	0	-	0	-	0	-	0	29	69

Liite 4. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden luokka-astevakioidut prosenttiosuudet peruskoulun 8. ja 9. luokkien oppilaista sukupuolen mukaan ja luokka-aste- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet vertailutiedoista sekä vastaajien lukumäärä vuonna 2011.

Kärsämäki 2011 (Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat)

Indikaattori, luokka-astevakioitu % ja vastaajien lukumäärä	Pojat		Tytöt		Yhteensä		Maakunta*		Koko aineisto	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
ELINOLOT										
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	37	35	35	34	36	69	35	8746	34	46788
Vähintään yksi vanhemmista työttömänä vuoden aikana	20	35	28	34	24	69	30	8676	29	46497
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	40	35	46	34	43	69	37	8691	38	46594
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	22	35	20	34	21	69	10	8689	10	46576
Perhe ei syö yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla	60	35	45	34	53	69	53	8690	54	46599
Ei yhtään läheistä ystävää	20	35	2	34	11	69	9	8688	9	46574
Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia	14	35	20	34	17	69	12	8722	12	46612
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	32	34	9	34	21	68	19	8641	19	46312
Kokenut seksuaalista väkivaltaa	9	35	18	34	13	69	12	8639	13	46171
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	26	35	29	34	27	69	19	8676	19	46538
KOULUOLOT										
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	44	34	35	32	40	66	55	8564	56	45758
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	34	35	32	34	33	69	23	8674	24	46544
Koulun työilmapiirissä ongelmia	40	35	20	33	30	68	26	8596	27	45795
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	39	35	27	33	33	68	29	8691	29	46461
Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri	48	34	20	34	34	68	41	8762	38	46884
Vaikeuksia opiskelussa	58	35	29	34	43	69	31	8721	32	46700
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	9	35	15	34	12	69	7	8764	8	46884
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	5	35	9	33	7	68	10	8336	9	44400
Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin	54	35	34	34	44	69	44	8741	46	46716
KOETTU TERVEYS										
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi	19	35	13	34	16	69	16	8760	17	46855
Päivittäin vähintään kaksi oiretta	19	35	21	34	20	69	17	8569	17	45831
Väsymystä lähes päivittäin	25	35	26	34	25	69	15	8754	15	46818
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	40	35	20	34	30	69	30	8740	29	46758
Päänsärkyä viikoittain	34	35	47	34	41	69	34	8759	31	46799
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	11	35	20	34	15	69	12	8670	13	46460
Koulu-uupumus	12	35	6	34	9	69	13	8772	12	46906
Ylipaino	20	34	17	33	19	67	15	8069	17	43257
TERVEYSTOTTUMUKSET										
Ei syö aamupalaa joka arkiamu	39	35	52	34	45	69	45	8744	43	46797
Ei syö koululounasta päivittäin	34	35	24	34	29	69	27	8692	29	46602
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	80	35	40	34	60	69	53	8680	52	46564
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa	40	35	32	34	36	69	33	8745	34	46788
Ruutuaika arkipäivisin 4 tuntia tai enemmän	22	34	11	32	17	66	20	8571	22	45892
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	32	34	15	34	24	68	29	8590	27	46045
Tupakoi päivittäin	20	35	9	33	14	68	17	8700	15	46552
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	9	33	24	34	17	67	13	8711	15	46582
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	3	35	2	34	3	69	7	8749	7	46817
KOKEMUS OPPILASHUOLLON TUESTA										
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	6	35	10	34	8	69	12	8699	13	46557
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	20	35	33	32	27	67	38	8627	36	46141
Vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle	9	35	6	34	8	69	25	8594	23	46073
Vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle	35	35	45	34	40	69	50	8526	44	45768
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta	22	35	14	32	18	67	10	8563	10	46042
Avun puutetta itseä huolestuttavissa asioissa	29	35	29	34	29	69	20	8497	21	45778

*Pohjois-Pohjanmaa

Liite 5. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden vakioimattomat prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ja vastaajien lukumäärä vuosina 2003–2011.

Kärsämäki (Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat)

Indikaattori, vakioimaton % ja vastaajien lukumäärä	2003		2005		2007		2009		2011	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
ELINOLOT										
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	28	40	32	34	20	46	23	44	12	34
Vähintään yksi vanhemmista työttömänä vuoden aikana	35	40	32	34	17	46	27	45	26	34
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	13	40	24	34	38	45	44	45	35	34
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	5	40	12	34	7	46	7	45	12	34
Perhe ei syö yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla	43	40	50	34	48	46	52	44	56	34
Ei yhtään läheistä ystävää	15	40	18	34	2	46	16	45	6	34
Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia	-	0	-	0	-	0	16	45	15	34
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	13	39	21	34	15	46	13	45	9	34
Kokenut seksuaalista väkivaltaa	-	0	-	0	-	0	-	0	15	34
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	3	40	6	34	4	45	4	45	0	34
KOULUOLOT										
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	73	40	32	31	57	46	32	44	38	34
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	-	0	-	0	11	45	2	45	21	34
Koulun työilmapiirissä ongelmia	8	40	28	32	28	46	9	45	6	34
Ei koe tulewansa kuulluksi koulussa	25	40	32	34	33	46	25	44	26	34
Koulutyöhön liittyvä työmäärä liian suuri	55	40	68	34	46	46	60	45	56	34
Vaikeuksia opiskelussa	28	40	50	34	48	46	33	45	38	34
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	0	40	3	34	7	46	0	45	0	34
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	5	39	7	30	11	45	19	43	6	34
Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin	-	0	-	0	48	46	40	45	26	34
KOETTU TERVEYS										
Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi	28	40	29	34	22	46	27	45	18	34
Päivittäin vähintään kaksi oiretta	18	39	24	34	20	45	23	44	9	34
Väsymystä lähes päivittäin	23	40	9	34	17	46	29	45	18	34
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	44	39	50	34	43	46	31	45	56	34
Päänsärkyä viikoittain	28	40	26	34	30	46	33	45	29	34
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	13	40	18	34	17	46	11	44	12	34
Koulu-uupumus	-	0	-	0	17	46	7	45	15	34
Ylipaino	14	36	9	32	13	46	10	42	9	33
TERVEYSTOTTUMUKSET										
Ei syö aamupalaa joka arkiamu	-	0	-	0	33	46	24	45	26	34
Ei syö koululounasta päivittäin	-	0	-	0	-	0	-	0	26	34
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	-	0	-	0	-	0	-	0	59	34
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa	43	40	50	34	50	46	36	45	21	34
Ruutuaika arkipäivisin 4 tuntia tai enemmän	-	0	-	0	-	0	-	0	30	33
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	20	40	33	33	18	45	31	45	32	34
Tupakoi päivittäin	0	40	3	34	13	46	7	45	3	33
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	3	40	32	34	13	46	13	45	0	34
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	0	40	6	34	0	46	0	45	0	34
KOKEMUS OPISKELIJAHUOLLON TUESTA										
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	-	0	-	0	13	45	20	45	6	34
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	-	0	-	0	59	46	80	44	29	34
Vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle	-	0	-	0	71	45	49	43	6	34
Vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle	-	0	-	0	77	44	88	42	56	34
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta	23	40	18	34	15	46	7	44	9	34
Avun puutetta itseä huolestuttavissa asioissa	-	0	-	0	-	0	-	0	18	33

Liite 6. Kouluterveyskyselyn indikaattoreiden opiskeluvuosi- ja sukupuolivakioidut prosenttiosuudet lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista sekä vastaajien lukumäärä vuonna 2011.

Kärsämäki 2011 (Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat)

Indikaattori, luokka-aste ja sukupuolivakioitu % ja vastaajien lukumäärä	Yhteensä		Maakunta*		Koko aineisto	
	%	N	%	N	%	N
ELINOLOT						
Ainakin yksi vanhemmista tupakoi	11	34	25	3509	24	21185
Vähintään yksi vanhemmista työttömänä vuoden aikana	26	34	27	3509	25	21154
Vanhemmat eivät tiedä aina viikonloppuiltojen viettopaikkaa	32	34	36	3510	34	21168
Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa	11	34	7	3512	7	21163
Perhe ei syö yhteistä ateriaa iltapäivällä tai illalla	52	34	57	3502	57	21129
Ei yhtään läheistä ystävää	6	34	8	3509	8	21159
Läheisen alkoholin käyttö aiheuttanut ongelmia	15	34	14	3501	13	21161
Kokenut fyysisistä uhkaa vuoden aikana	10	34	14	3495	14	21075
Kokenut seksuaalista väkivaltaa	14	34	13	3459	13	20843
Toistuvasti rikkeitä vuoden aikana	0	34	7	3501	6	21121
KOULUOLOT						
Koulun fyysisissä työoloissa puutteita	34	34	43	3469	40	20921
Koulutapaturma lukuvuoden aikana	22	34	8	3501	8	21118
Koulun työilmapiirissä ongelmia	6	34	10	3464	10	20953
Ei koe tulevansa kuulluksi koulussa	25	34	16	3494	15	21112
Koulutyöhön liittyvä työ määrä liian suuri	55	34	43	3509	42	21209
Vaikeuksia opiskelussa	41	34	38	3513	36	21195
Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa	0	34	1	3515	1	21220
Lintsannut ainakin 2 päivää kuukauden aikana	5	34	13	3440	11	20588
Ei tiedä miten voi vaikuttaa koulun asioihin	26	34	29	3507	30	21190
KOETTU TERVEYS						
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi	20	34	17	3509	16	21198
Päivittäin vähintään kaksi oiretta	9	34	15	3462	14	20919
Väsymystä lähes päivittäin	20	34	14	3511	12	21205
Niska- tai hartiakipuja viikoittain	58	34	35	3505	34	21177
Päänsärkyä viikoittain	29	34	27	3509	26	21194
Keskivaikea tai vaikea masentuneisuus	14	34	10	3494	10	21114
Koulu-uupumus	13	34	10	3513	10	21223
Ylipaino	10	33	14	3326	15	20061
TERVEYSTOTTUMUKSET						
Ei syö aamupalaa joka arki aamu	28	34	36	3512	33	21191
Ei syö koululounasta päivittäin	24	34	23	3503	25	21139
Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä	59	34	43	3499	42	21129
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa	19	34	31	3511	30	21192
Ruutu aika arkipäivisin 4 tuntia tai enemmän	34	33	20	3489	20	21020
Nukkumaanmeno myöhemmin kuin klo 23	35	34	40	3485	35	20994
Tupakoi päivittäin	4	33	11	3495	9	21111
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	0	34	21	3502	23	21159
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	0	34	11	3509	10	21190
KOKEMUS OPISKELIJAHUOLLON TUESTA						
Vaikea päästä kouluterveydenhoitajan vastaanotolle	6	34	24	3495	14	21090
Vaikea päästä koululääkärin vastaanotolle	31	34	52	3470	41	20916
Vaikea päästä koulukuraattorin vastaanotolle	6	34	39	3457	33	20815
Vaikea päästä koulupsykologin vastaanotolle	56	34	60	3454	48	20778
Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta	8	34	8	3445	8	20705
Avun puutetta itseä huolestuttavissa asioissa	20	33	14	3383	14	20467

*Pohjois-Pohjanmaa

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

KOULUTERVEYSKYSELY

<http://www.thl.fi/kouluterveyskysely>